

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Univerzita Hradec Králové
Ústav sociální práce

Trestní právo

JUDr. Miroslav Mitlöhner, CSc.

Gaudeamus 2014

Recenzovali

JUDr. Mgr. Jiří Kubík

JUDr. Ing. Petr Wiśniński

prof. JUDr. Dagmar Císařová, DrSc.

Publikace neprošla jazykovou úpravou.

Edice texty k sociální práci

Řada: Právo v sociální práci

Studijní materiál vznikl za podpory projektu

Inovace studijních programů sociální politika a sociální práce na UHK s ohledem na potřeby trhu práce, který je spolufinancován Evropským sociálním fondem a státním rozpočtem České republiky.

ISBN 978-80-7435-462-5

Obsah

1	Úvod	5
2	Trestný čin	12
2.1	Skutková podstata trestného činu a její znaky	13
2.2	Vývojová stádia úmyslné trestné činnosti	19
2.3	Účastenství a součinnost.....	21
2.4	Okolnosti vylučující protiprávnost	22
2.5	Souběh, pokračování a trestné činy trvajících.....	27
2.6	Zánik trestní odpovědnosti	28
2.7	Trestní sankce.....	31
2.8	Opatření ukládaná mladistvým.....	40
2.9	Zánik výkonu trestu a ochranných opatření.....	44
3	Trestné činy proti životu a zdraví	46
3.1	Vražda (§ 140).....	47
3.2	Zabití (§ 141).....	51
3.3	Vražda novorozence dítěte matkou (§ 142).....	51
3.4	Usmrcení z nedbalosti (§ 143).....	53
3.5	Ublížení na zdraví (§§ 145 - 148).....	53
3.6	Ohrožení pohlavní nemocí (§ 155).....	54
3.7	Rvačka (§ 158)	55
3.8	Nedovolené přerušování těhotenství (§§ 159 až 162).....	55
3.9	Účast na sebevraždě (§ 144).....	56
3.10	Šíření nakažlivé lidské nemoci (§§ 152, 153).....	57
4	Trestné činy proti svobodě a právům na ochranu osobnosti, soukromí a listovního tajemství	58
4.1	Obchodování s lidmi (§ 168)	58
4.2	Svěření dítěte do moci jiného (§ 169).....	59
4.3	Zbavení osobní svobody (§ 170)	60
4.4	Omezování osobní svobody (§ 171).....	60
4.5	Loupež (§ 173)	60
4.6	Vydírání (§ 175)	61
4.7	Útisk (§ 177).....	61
5	Trestné činy proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti	63
5.1	Znásilnění (§ 185).....	63
5.2	Sexuální nátlak (§ 186).....	68
5.3	Pohlavní zneužívání (§ 187).....	70
5.4	Soulož mezi příbuznými (§ 188)	74

5.5	Kuplířství (§ 189)	75
6	Trestné činy proti rodině a dětem	77
6.1	Dvojití manželství (§ 194)	77
6.2	Opuštění dítěte nebo svěřené osoby (§ 195)	78
6.3	Zanedbání povinné výživy (§§ 196)	79
6.4	Týrání svěřené osoby (§ 198) a Týrání osoby žijící ve společném obydlí (§ 199)	80
6.5	Únos dítěte a osoby stížené duševní poruchou (§ 200)	80
6.6	Ohrožování výchovy dítěte (§ 201)	81
6.7	Svádění k pohlavnímu styku (§ 202)	82
7	Trestné činy proti majetku	84
7.1	Krádež (§ 205)	84
7.2	Zpronevěra (§ 206)	85
7.3	Neoprávněné užívání cizí věci (§ 207)	85
7.4	Podvod (§ 208)	85
7.5	Podílnictví (§§ 214, 215)	86
7.6	Zatajení věci (§ 219)	86
8	Trestné činy proti pořádku ve věcech veřejných	88
8.1	Násilí proti skupině obyvatelů a proti jednotlivci (§ 352)	88
8.2	Nebezpečné pronásledování (§ 354)	89
8.3	Hanobení národa, etnické skupiny, rasy a přesvědčení (§ 355) Podněcování k nenávisti vůči skupině osob nebo k omezování jejich práv a svobod (§ 356)	89
8.4	Šíření poplašné zprávy (§ 357)	90
8.5	Nepřekážení trestného činu (§ 367)	90
8.6	Neoznámení trestného činu (§ 368)	91
9	Závěr	94
10	Literatura	95
11	Rejstřík	96

1 Úvod

Trestní právo je odvětvím práva veřejného. Chrání zájmy společnosti a ústavního zřízení České republiky, práva a oprávněné zájmy fyzických a právnických osob před protiprávními jednáními, jakými jsou trestné činy. Od ostatních právních odvětví se liší především tím, že poskytuje ochranu takovým zájmům, při jejichž ohrožení nebo porušení nepostačuje vznikající nebo vzniklé nebezpečí odstranit, ale kdy je v zájmu bezpečnosti společnosti nutno pachateli uložit trest nebo ochranné opatření a u mladistvého opatření podle § 10 zák. č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže.

Předmětem trestněprávní úpravy jsou vztahy vzniklé mezi společností a pachatelem trestného činu. Tyto vztahy, regulované normami trestního práva, označujeme jako trestněprávní vztahy. Trestněprávní úprava se zaměřuje na úpravu těch právních skutečností, které vedou ke vzniku, změně a zániku těchto vztahů, jakož i na úpravu vlastních prvků trestněprávních vztahů. Vymezuje obsah trestného činu, znaky osoby pachatele i objektů trestné činnosti, druhy trestních sankcí, povinnost pachatele tyto sankce strpět a právo státu tyto sankce uložit a vykonat.

Trestní právo se dělí na hmotné čili materiální, které upravuje podmínky trestněprávní odpovědnosti fyzických osob, a procesní, čili formální, které upravuje postup, jakým jsou trestné činy zjišťovány a jejich pachatelé potrestáni.

Trestní právo hmotné je systém právních norem regulujících vznik, změnu a zánik ochranných trestněprávních vztahů, jejichž prostřednictvím stát sleduje veřejnoprávní ochranu společenských a individuálních zájmů a vztahů, jinak primárně upravených a chráněných celým systémem norem ostatních právních odvětví, a to před nejnebezpečnějšími a nejzávažnějšími útoky fyzických osob na ně.

Funkce trestního práva je tedy:

- a) ochranná - jako krajní právní prostředek ochrany společnosti před nebezpečnými činy jejích pachatelů,
- b) regulativní - spočívající ve stanovení podmínek trestní odpovědnosti, ukládání trestů a ochranných opatření,
- c) preventivní - generálně působící na další možné pachatele prostřednictvím individuálního působení na konkrétního pachatele,

d) represivní - směřováním k ochrannému cíli výlučně individuálním působením na konkrétního pachatele prostřednictvím donucení.

Efektivita trestní represe spočívá v nezbytně nutné míře jejího použití.

Trest musí být úměrný povaze spáchaného trestného činu, osobě pachatele a dalším zákonným hlediskům. Účelný a smysluplný trest je jen takový, který je přiměřený a spravedlivý.

Základním pramenem trestního práva hmotného je Ústava České republiky č.1/1993 Sb. a Listina základních práv a svobod č. 2/1993, která je součástí ústavního pořádku České republiky, trestní zákoník č. 40/2009 Sb. ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže a zákon č. 418/2011 Sb. O trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim.

Důležitým pramenem práva jsou rovněž mezinárodní úmluvy a deklarace, které Česká republika přijala a které mají v právním řádu nadřazenou roli, pokud byly Českou republikou ratifikovány a vyhlášeny (Čl. 10 Ústavy).

Dále trestněprávní prameny tvoří trestní ustanovení hmotněprávní povahy v různých jiných zákonech. Existuje však pravidlo, podle kterého se změny a doplňky zapracovávají do textu trestního zákona cestou dílčí novelizace.

Trestní zákoník zohledňuje závazky v trestněprávní oblasti, které pro Českou republiku vyplývají z mezinárodních smluv a dalších dokumentů, a vyjadřuje soulad vnitrostátní právní úpravy s normami práva Evropské unie, jakož i s doporučeními a stanovisky Rady Evropy.

Vychází z formálního pojetí trestného činu, které slouží k dosažení maximální legality podmínek trestní odpovědnosti, což vede ke zvýšení jednotnosti při výkladu a aplikaci zákona a k posílení rovnosti všech před zákonem. Formálně právní pojetí trestného činu se důsledně promítá do definic skutkových podstat trestných činů.

S ohledem na subsidiární úlohu trestního práva lze trestněprávní odpovědnost pachatele a z ní vyplývající trestněprávní důsledky uplatňovat pouze tehdy a tam, kde ve společensky škodlivých případech nepostačuje uplatnění právní odpovědnosti podle jiného předpisu. To tedy v praxi znamená nezbytnost uplatňování prostředků trestní represe především tam, kde jiné právní prostředky nejsou dostatečně efektivní, selhávají nebo jsou vůbec neúčinné.

Trestní právo a v jeho rámci pak trestněprávní kvalifikaci skutku jako trestného činu je třeba považovat za **ultima ratio**, tedy za krajní prostředek, který má zásadní význam pro ochranu těch hodnot a zájmů, které jsou chráněny trestním zákonem a tvoří objekt v rámci skutkové podstaty trestného činu.

Vyjádření zásady subsidiarity trestní represe znamená, že trestní odpovědnost pachatele a trestněprávní důsledky s ní spojené lze uplatňovat jen v případech společensky škodlivých, ve kterých nepostačuje uplatnění odpovědnosti podle jiného právního předpisu.

Orgány činné v trestním řízení se tedy musí zabývat nejen otázkou případné trestněprávní kvalifikace skutku, ale i možným uplatněním zásady subsidiarity trestní represe a pravidla ultima ratio.

Uvedená zásada je vyjádřena v řadě rozhodnutí Ústavního soudu, který ve svém nálezu sp. zn. I. ÚS 4/04 uvedl, že trestní právo a trestněprávní kvalifikaci určitého jednání jako trestného činu, které má soukromoprávní základ, je třeba považovat za ultima ratio, tedy za krajní právní prostředek, který má význam především celospolečenský, tj. z hlediska ochrany základních společenských hodnot. V zásadě však nemůže sloužit jako prostředek nahrazující ochranu práv a právních zájmů jednotlivce v oblasti soukromoprávních vztahů, kde závisí především na individuální aktivitě jednotlivce, aby střežil svá práva, jímž má soudní moc poskytovat ochranu. Je však nepřijatelné, aby tuto ochranu aktivně přebíraly orgány činné v trestním řízení, jejichž úkolem je ochrana převážně celospolečenských hodnot, nikoliv přímo konkrétních práv jednotlivce, jež svou povahou spočívají v soukromoprávní sféře. V právním státě je nepřijatelné, aby prostředky trestní represe sloužily k uspokojování subjektivních práv soukromoprávní povahy, nejsou-li vedle toho splněny všechny předpoklady vzniku trestněprávní odpovědnosti, resp. Nejsou-li tyto předpoklady zcela nezpochybnitelně zjištěny.

Významným předpokladem uplatňování zásady zákonnosti a jejího upevňování na úseku trestního práva je dokonalejší diferenciací podmínek trestní odpovědnosti a trestu. Je tedy třeba spolehlivě vymezit hranici trestní odpovědnosti z hlediska závažnosti protiprávního jednání, tj. rozlišení mezi přestupkem a trestným činem.

V této souvislosti je třeba poukázat na výkladové pravidlo uvedené v ustanovení § 12 odst. 2, tedy, že **trestní odpovědnost pachatele a trestněprávní důsledky s ní spojené lze uplatňovat jen v případech společensky škodlivých**, ve kterých nepostačuje

uplatnění odpovědnosti podle jiného právního předpisu. To tedy znamená, že je třeba v každém konkrétním případě posoudit tuto společenskou škodlivost především s ohledem na skutkové okolnosti, které vytvářejí znaky skutkové podstaty a dále pak s ohledem na ty okolnosti, které jsou vedeny v ustanovení § 39 a ke kterým je třeba přihlídnout při stanovení druhu a výměry trestu.

Ustanovení § 12 odst. 2 tedy slouží k tomu, aby bylo možno zabránit trestnímu postihu pro bezvýznamné delikty, protože formální pojetí trestného činu nevyklučuje tyto činy nestíhat s ohledem na již připomenutou subsidiaritu trestní represe definovanou v principu ultima ratio.

Podle § 13 je trestným činem protiprávní čin, který trestní zákon označuje za trestný a který vykazuje znaky uvedené v trestním zákoně.

K trestní odpovědnosti za trestný čin je třeba úmyslného zavinění, nestanoví-li trestní zákon výslovně, že postačí zavinění z nedbalosti.

Trestní zákoník přináší ve vztahu k trestným činům uplatnění principu dualismu a to tak, že se trestné činy rozlišují na přečiny a zločiny.

Tato úprava není samoúčelná, ale následně se uplatňuje v dalších předpisech a má přímou vazbu na trestní řád, ve kterém přečiny tvoří hmotněprávní podmínku uplatnění odklonů, kupříkladu podmíněného zastavení trestního stíhání nebo narovnání.

Trestní zákon je rozdělen na část obecnou, která stanoví nejobecnější podmínky trestnosti, a na část zvláštní, kde jsou uvedeny jednotlivé trestné činy a tresty, jejichž uložení může v konkrétním případě přicházet v úvahu.

Obecná část upravuje všeobecné zásady trestního práva, základy trestní odpovědnosti pachatele a účastníků na trestném činu, druhy trestů a ochranných opatření, jakož i podmínky pro jejich ukládání. Obsahuje ty zásady, které jsou společné pro skutkové podstaty jednotlivých trestných činů uvedených ve zvláštní části trestního zákona a ke kterým je nutno při hodnocení skutku pachatele z hlediska právní kvalifikace přihlížet.

Obě části trestního zákona spolu co nejtěsněji souvisí a tvoří celek, ve kterém nelze ustanovení jedné části trestního zákona vykládat bez ustanovení druhé části.

Jednotlivé trestné činy jsou uspořádány ve zvláštní části trestního zákona podle svého druhového objektu do následujících hlav:

Trestné činy

1. proti životu a zdraví,
2. proti svobodě a právům na ochranu osobnosti, soukromí a listovního tajemství,
3. proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti,
4. proti rodině a dětem,
5. proti majetku,
6. hospodářské,
7. obecně nebezpečné,
8. proti životnímu prostředí,
9. proti republice, cizímu státu a mezinárodní organizaci,
10. proti pořádku ve věcech veřejných,
11. proti brannosti a proti civilní službě,
12. vojenské,
13. proti lidskosti, proti míru a válečné trestné činy.

Působnost trestního zákona vymezuje rozsah jeho praktického uplatnění z časového, místního a osobního hlediska.

Zákon v § 1 stanoví, že čin je trestný, jen pokud jeho trestnost byla zákonem stanovena dříve, než byl spáchán (zákaz retroaktivity). Pro časovou působnost trestního zákona platí, že se trestnost činu posuzuje podle zákona účinného v době, kdy byl čin spáchán. Časová působnost tak vymezuje dobu a čas, za nichž působí trestní zákony a uplatňuje se při posouzení otázky, v jaké době určitý čin podléhal trestněprávní regulaci a zda byla s jeho spácháním spojena trestní odpovědnost., případě zda šlo o přestupek.

Dobou spáchání činu je vždy doba jednání pachatele a nikoliv doba, kdy nastane nebo kdy měl nastat následek činu. Dobou jednání je v případě komisivních trestných činů ta doba, kdy pachatel jednal, v případě omisivních trestných činů ta doba, kdy měl povinnost jednat. Tato právní úprava se vztahuje i na přípravu a pokus trestného činu.

Pro posouzení trestnosti účastníka (§ 24) je rozhodující doba, kdy jednal účastník a nikoliv, kdy jednal pachatel.

Podle pozdějšího zákona se posuzuje jen tehdy, jestliže to je pro pachatele příznivější (§ 2 odst. 1). Přísnější trestní zákon nesmí mít zpětnou působnost a při pozdějších změnách zákona, který je účinný při dokončení jednání, jímž je čin spáchán, se užije zákona nejmírnějšího (§ 2 odst. 3).

Pachateli lze uložit vždy pouze takový druh trestu, který dovoluje uložit zákon účinný v době, kdy se o trestném činu rozhoduje. Stejně tak je tomu u ochranného opatření.

Místní působnost vychází důsledně z principu teritoriality, takže naše trestní právo platí jen na našem státním území a vztahuje se na všechny osoby, které spáchaly trestný čin na našem území (§ 4). Trestný čin se považuje za spáchaný na území republiky, jednak dopustil-li se tu pachatel jednání, i když porušení nebo ohrožení zájmu chráněného trestním zákonem nastalo nebo mělo nastat zcela nebo zčásti v cizině, a jednak porušil-li nebo ohrozil-li tu pachatel zájem chráněný trestním zákonem nebo měl-li tu alespoň zčásti takový následek nastat, i když se jednání dopustil v cizině.

Podle českého trestního zákona se posuzuje rovněž trestnost činu, který byl spáchán mimo území republiky na palubě lodi, jiného plavidla, letadla nebo jiného vzdušného dopravního prostředku, které jsou registrovány v České republice.

V této souvislosti je třeba zmínit uplatnění zásady personality, podle které se působnost trestního zákona vztahuje i na čin, který v cizině spáchal občan České republiky nebo osoba bez státní příslušnosti, která má na jejím území povolen trvalý pobyt (§ 6).

Podle zásady ochrany jsou stíhány trestné činy uvedené v § 7, jako kupř. mučení a jiné nelidské a kruté zacházení, teror, sabotáž apod. i tehdy, spáchal-li takový trestný čin v cizině cizí státní příslušník nebo osoba bez státní příslušnosti, která nemá na území České republiky povolen trvalý pobyt.

Zásada univerzality se uplatňuje při stíhání těch trestných činů, na které se vztahují mezinárodní dohody o jejich stíhání a kterými je Česká republika vázána. Pachateli však nelze uložit trest přísnější, než jaký stanoví zákon státu, na jehož území byl trestný čin spáchán.

Působnost stanovená mezinárodní smlouvou znamená, že se trestnost činu posuzuje podle zákona České republiky také tehdy, jestliže to stanoví mezinárodní smlouva, která je součástí právního řádu.

Působnost osobní vymezuje výjimky z působnosti trestního zákona, odůvodněné osobním postavením pachatele. Úplná nebo částečná beztrestnost se nazývá hmotněprávní exempce (kupř. prezident republiky podle čl. 54 Ústavy).

2 Trestný čin

Právní odpovědnost je komplikovaný společenský jev a může být založena pouze právními normami. Nauka považuje právní odpovědnost za specifickou formu právního vztahu, ve kterém dochází na základě porušení právní povinnosti ke vzniku nové právní povinnosti sankční povahy.

Podle českého trestního práva vzniká trestní odpovědnost spácháním trestného činu trestně odpovědným pachatelem, který svým protiprávním jednáním ohrozil nebo porušil zájmy chráněné trestním zákonem.

Ustanovení § 13 charakterizuje trestný čin jako protiprávní čin, který trestní zákon označuje za trestný a který vykazuje znaky uvedené v takovém zákoně.

Trestný čin je vždy zaviněné jednání pachatele, který naplnil všechny znaky skutkové podstaty trestného činu uvedené ve zvláštní části trestního zákona. Trestní zákon dále stanoví, že trestní odpovědnost pachatele a trestně právní důsledky s ní spojené lze uplatňovat jen v případech společensky škodlivých, ve kterých nepostačuje uplatnění odpovědnosti podle jiného právního předpisu.

Protiprávnost je třeba posuzovat z pohledu celého právního řádu, neboť trestným činem může být pouze jednání právním řádem zakázané a nedovolené. Protiprávnost nelze tedy v žádném případě posuzovat pouze z hlediska trestního práva, při posouzení je nutno brát v úvahu i hlediska všech ostatních právních odvětví, výsledkem posouzení musí být rozpor činu s právním řádem. Protiprávnost se zpravidla dovozuje z porušení právních norem jiných právních odvětví, než je trestní právo. Protiprávnost může také vyplývat přímo z trestního zákoníku (např. znásilnění a další trestné činy proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti), neboť tím, že je čin uvedený v trestním zákoně jako trestný, je zároveň vyjádřeno, že je to i čin zakázaný.

Společenská škodlivost není jednoznačný termín, formální kritéria společenské škodlivosti nejsou uvedena v definici trestného činu, ale mohou být pouze odvozena z ustanovení § 39 odst. 2, které se ale týká hledisek pro stanovení druhu a výměry trestu.

V otázce trestání se tedy nová právní úprava oklikou vrací k formálnímu pojetí trestného činu s materiálním korektivem. Pojetí trestného činu podle české právní úpravy tedy bude přesnější nazývat formálním pojetím s interpretačním pravidlem subsidiarity trestní represe nebo lépe materializované formální pojetí.

Formální znaky skutkové podstaty trestného činu tvoří objekt, objektivní stránka, subjekt, subjektivní stránka a protiprávnost.

Podle § 5 odst. 1 zák. č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže, mladistvý, který v době spáchání činu nedosáhl takové rozumové a mravní vyspělosti, aby mohl rozpoznat jeho protiprávnost nebo ovládat své jednání, není za tento čin trestně odpovědný.

Trestný čin spáchaný mladistvým se nazývá provinění. Pro posouzení provinění spáchaného mladistvým platí trestní zákoník, nestanoví-li tento zákon jinak.

Pod pojem trestný čin se zahrnuje nejen dokonaný čin, ale i příprava zvláště závažného zločinu (§ 20) a pokus trestného činu (§ 21). Stejně jako pachatel je stíhán nejen spolupachatel, ale také organizátor, návodce a pomocník (§ 24).

2.1 Skutková podstata trestného činu a její znaky

Skutkové podstaty trestných činů se člení na základní, kvalifikované a privilegované.

Základní skutková podstata popisuje jednání, kterého se musí pachatel dopustit, aby bylo jeho jednání určitým konkrétním trestným činem. Zpravidla je formulovaná v prvním odstavci jednotlivých ustanovení zvláštní části trestního zákona, neobsahuje žádné přitěžující okolnosti a váže se na ni základní trestní sazba stanovená pro daný trestný čin.

Kvalifikovaná skutková podstata obsahuje přitěžující okolnosti ve formě těžšího následku, závažnějšího způsobu provedení skutku a podobně. Zpravidla je uvedená v dalších odstavcích jednotlivých ustanovení zvláštní části trestního zákona. Protože podstatně zvyšuje společenskou škodlivost skutku, podmiňuje možnost použití vyšší trestní sazby.

Privilegovaná skutková podstata obsahuje vedle znaků základní skutkové podstaty další znak nebo znaky snižující typovou závažnost daného trestného činu. Je charakterizovaná nižší trestní sazbou.

Skutkovou podstatu trestného činu tvoří pět znaků a to objekt, objektivní stránka, subjekt, subjektivní stránka a protiprávnost.

Objekt trestného činu

Objekt trestného činu je obligatorním znakem skutkové podstaty. Jsou to určité společenské vztahy (kupř. vlastnické), hodnoty a zájmy (život člověka, zdraví, důstojnost) chráněné trestním zákonem.

Objekt trestného činu není totožný s tzv. hmotným předmětem útoku, na který pachatel bezprostředně útočí, a tím zasahuje objekt trestného činu. Kupř. objektem vraždy je lidský život, předmětem útoku vraždy je konkrétní člověk.

Objektivní stránka trestného činu

Objektivní stránka trestného činu charakterizuje způsob, kterým byl trestný čin spáchán a jeho následky.

Obligatorní znaky objektivní stránky jsou: jednání, následek trestného činu a příčinný vztah mezi jednáním a následkem. Tyto obligatorní znaky musí být naplněny u každé skutkové podstaty.

1. Jednání jako projev vůle ve vnějším světě může být buď konání, nebo opomenutí. Opomenutím se rozumí takového konání, k němuž byl pachatel podle okolností a svých poměrů povinen.

2. Následek může být porucha objektu trestného činu, kupř. u ublížení na zdraví podle § 146., nebo pouhé ohrožení, kupř. ohrožení pohlavní nemocí podle § 155. Rozlišuje se:

a) těžší následek, což je závažnější porucha nebo ohrožení ve srovnání s následkem základní skutkové podstaty. Těžším následkem je např. způsobení těžké újmy na zdraví u trestného činu ublížení na zdraví podle § 146 odst. 3 nebo způsobení smrti při loupeži podle § 174 odst. 4.

b) zvlášť těžký a těžko napravitelný následek jako jedna z podmínek pro uložení výjimečného trestu podle § 54 odst. 3 písm. a) tr. zák.

c) škodlivý následek v souvislosti s účinnou lítostí podle § 33 tr. zák

3. Příčinný vztah (příčinná souvislost, kauzální nexus) je vztah mezi jednáním a následkem trestného činu. Pachatel může být trestný jen za takový následek, který svým jednáním skutečně zavinil ve smyslu trestního zákona.

Fakultativními znaky skutkové podstaty, které charakterizují a vymezují objektivní stránku, jsou např. místo, čas jednání, účinek apod., přičemž ne každý trestný čin musí mít fakultativní znak.

Subjekt trestného činu

Subjekt trestného činu (pachatel) je podle českého trestního zákona

- a) fyzická osoba, která musí být v době činu přičetná (§ 26, 27 tr. zák.) a dovršila patnáctý rok svého věku (§ 25 tr. zák.).
- b) právnická osoba (§ 9 zák. č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim).

Pachatelem trestného činu je ten, kdo svým jednáním naplnil znaky skutkové podstaty trestného činu nebo jeho pokusu či přípravy, je-li trestná.

Vedle pojmu pachatel se užívá také pojmu nepřímý pachatel, kterým označujeme toho, kdo užije „živého nástroje“, totiž užije úmyslně ke spáchání trestného činu nepřičetnou osobu, osobu trestně neodpovědnou pro nedostatek věku, osobu, která jedná ve skutkovém omylu apod. Úmysl pachatele se musí vztahovat i na tu okolnost, že osoba označovaná jako živý nástroj nejedná v úmyslném zavinění, resp. nemůže být pachatelem trestného činu. Tímto živým nástrojem nemůže být zvíře.

Podle § 26 není trestně odpovědný ten, kdo pro duševní poruchu v době spáchání činu nemohl rozpoznat jeho protiprávnost nebo ovládat své jednání.

Duševní porucha musí zbavovat postiženou osobu alespoň jedné z obou schopností a nedostatek této schopnosti musí být vyvolán existencí duševní poruchy v době spáchání činu.

Nedostatek schopnosti jak rozpoznávací, tak určovací je nutno posuzovat se zřetelem k povaze konkrétního spáchaného činu. Tak např. pachatel určitých duševních kvalit je plně schopen chápat protiprávnost u vraždy, ne však třeba u neposkytnutí pomoci. Hovoříme pak o tzv. parciální nepřičetnosti.

Pojem přičetnost je pojmem trestního práva a není totožný s pojmy „způsobilost k právním úkonům“, „duševní zdraví“ apod. v jiných právních odvětvích.

Zmenšená přičetnost (§ 27 tr. zák) nevyklučuje trestní odpovědnost, avšak odůvodňuje zvláštní postup vůči pachateli a má význam z hlediska rozhodování o sankcích. Nejde však o polehčující okolnost ve smyslu § 41 tr. zák.

Problém vzniká, byla-li duševní porucha způsobená pod vlivem tzv. „návykové látky“, což je nepřesný a neurčitý termín. Podle § 130 tr. zák. jde o alkohol, omamné látky, psychotropní látky a ostatní látky způsobilé nepříznivě ovlivnit psychiku člověka nebo jeho ovládací nebo rozpoznávací schopnosti nebo sociální chování.

Při posuzování trestných činů pod vlivem návykové látky je třeba rozlišovat situace, kdy:

1. Pachatel je již natolik pod vlivem návykové látky, že se jedná o duševní poruchu (např. finální stádia alkoholismu, rozpad osobnosti pod vlivem narkotik apod.), takže jde o typický případ duševní poruchy podle § 123 tr. zák. a pachatel nebude stíhán z důvodu nepřičetnosti v době činu.
2. Pachatel se úmyslně uvedl do stavu nepřičetnosti, aby v něm spáchal trestný čin, (tzv. opil se na kuráž) a je tedy plně odpovědný za trestný čin (*actio libera in causa dolosa*).
3. Pachatel v nepřičetnosti spáchá trestný čin nedbalostní a jeho nedbalost spočívá v tom, že se uvedl do stavu nepřičetnosti. Např. řidič motorového vozidla ví, že pojedje automobilem, a přesto se opije a způsobí v nepřičetnosti trestný čin podle § 147 odst. 3 tr. zák., a je plně odpovědný za trestný čin z nedbalosti (*actio libera in causa culposa*).
4. Zvláštní případ je trestný čin opilství podle ustanovení § 360 tr. zák. Podle tohoto ustanovení, které je velmi obvyklé i v trestních zákonech jiných zemí, je stíhán ten, kdo se požitím nebo aplikací návykové látky přivede, byť i z nedbalosti, do stavu nepřičetnosti, v němž se dopustí činu jinak trestného.

Trestný čin spáchaný mladistvým, tj. osobou, která v době spáchaní činu dovršila patnáctý a nepřekročila osmnáctý rok, se označuje jako provinění.

Pro trestný čin spáchaný dítětem mladším patnácti let užívá zákon termín čin jinak trestný.

U těchto osob je trestní odpovědnost upravena způsobem, uvedeným v zákoně č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže.

Některé trestné činy mohou spáchat jen osoby, které mají zvláštní postavení či způsobilost. Hovoříme buď o speciálním subjektu, jako kupř. u vojenských trestných činů, kdy může být pachatelem nebo spolupachatelem jen voják (§ 114 odst. 1), nebo o konkrétním subjektu, jako kupř. u vraždy novorozence matkou podle § 142, kdy se matka novorozence nachází v rozrušení způsobeném porodem.

Subjektivní stránka trestného činu

Subjektivní stránka trestného činu má složku obligatorní, kterou je **zavinění**, a která musí být přítomná u každé skutkové podstaty, a složku **fakultativní**, která přichází jen u některých skutkových podstat, jako kupř. pohnutka pachatele.

Zásada, že bez **zavinění** není trestný čin ani trest, je obsažena v § 13 odst. 2 a dále podrobněji rozvedena v §§ 15 až 19. Zavinění je vnitřní psychický vztah člověka ke skutečnostem, které zakládají trestný čin. K trestnosti činu je třeba úmyslného zavinění, nestanoví-li trestní zákon výslovně, že postačuje zavinění z nedbalosti.

Zavinění, které je vybudováno na složkách vědění a vůle, musí existovat v době činu. Rozlišují se tyto formy zavinění:

Úmysl přímý, který je charakterizován v § 15 písm. a), že pachatel věděl, že způsobem uvedeným v trestním zákoně poruší nebo ohrozí zájem chráněný trestním zákonem, a chtěl takové porušení nebo ohrožení způsobit.

Úmysl nepřímý, který je charakterizován v § 15 písm. b) tak, že pachatel věděl, že svým jednáním může způsobit porušení nebo ohrožení zájmu chráněného trestním zákonem, a pro případ, že je způsobí, s tím byl srozuměn.

Nedbalost vědomá je charakterizována v § 16 písm. a) tak, že pachatel věděl, že může způsobem v trestním zákoně uvedeným porušit nebo ohrozit zájem chráněný trestním zákonem, ale bez přiměřených důvodů spoléhal, že takové porušení nebo ohrožení nezpůsobí.

Nedbalost nevědomá je charakterizována v § 16 písm. b) tak, že pachatel nevěděl, že svým jednáním může takové porušení nebo ohrožení způsobit, ač o tom vzhledem k okolnostem a k svým osobním poměrům vědět měl a mohl.

Nedbalost hrubá uvedená v § 16 odst. 2 nastává, jestliže přístup pachatele k požadavku náležité opatrnosti svědčí o jeho zřejmé bezohlednosti k zájmům chráněným trestním zákonem.

Všechny trestné činy, u nichž postačí zavinění z nedbalosti, je možné spáchat jak z nedbalosti vědomé, tak i nevědomé nebo hrubé.

Vznik zavinění z nedbalosti nevylučuje spoluzavinění poškozeného. Nedbalost nelze ztotožňovat s opominutím a jednání z nedbalosti lze uskutečnit jak konáním, tak opomenutím.

Zavinění se vztahuje na všechny znaky skutkové podstaty. Kupř. při spáchání trestného činu pohlavního zneužití podle § 187 odst. 1 tr. zák. nestačí, že pachatel vykoná soulož s osobou mladší než 15 let, ale pachatel musel jednat alespoň v eventuálním úmyslu, tj. ve srozumění s tím, že souloží s osobou mladší než 15 let. S otázkou zavinění úzce souvisí problematika skutkového a právního omylu, která je upravena v ustanoveních §§ 18 a 19.

Fakultativní znaky nepřichází u každého trestného činu. Jedním z nich je pohnutka trestného činu. Tam, kde je znakem skutkové podstaty, je pro tuto konkrétní skutkovou podstatu obligatorní (kupř. u trestného činu násilí proti úřední osobě pro výkon její pravomoci podle § 325 odst. 1 písm. b).

Tam, kde pohnutka trestného činu není znakem skutkové podstaty trestného činu může být okolností polehčující podle § 41 nebo přitěžující podle § 42.

Subjektivní stránka trestného činu

Protiprávnost je předpokladem a nezbytnou podmínkou pro spáchání trestného činu. Protiprávnost vlastně znamená, že jde o nedovolený čin, tedy takový, k jehož spáchání došlo v rozporu s určitou právní normou. Přitom právě protiprávnost je třeba posuzovat ze samotného principu trestního zákona a nelze ji dovozovat z konkrétní skutkové podstaty, byť je někdy protiprávnost uvedena v textu skutkové podstaty.

Zavinění

1. úmysl (§ 15)

Obsahuje složku vědění (i představy) a složku volní (chtění i srozumění).

a) Přímý - pachatel ví, že způsobem uvedeným v trestním zákoně poruší či ohrozí, nebo alespoň může porušit či ohrozit zájem chráněný trestním zákonem a chce takové porušení či ohrožení způsobit.

b) Nepřímý - pachatel ví, že svým jednáním může takové porušení nebo ohrožení způsobit a pro případ, že je způsobí, je s tím srozuměn.

2. nedbalost (§ 16)

Obsahuje složku vědění a chybí složka volní.

a) Vědomá - pachatel ví, že může způsobem uvedeným v trestním zákoně porušit nebo ohrozit zájem chráněný trestním zákonem, ale bez přiměřených důvodů spoléhá, že takové porušení nebo ohrožení nezpůsobí.

b) Nevědomá - pachatel neví, že svým jednáním může takové porušení nebo ohrožení způsobit, ač o tom vzhledem k okolnostem a svým osobním poměrům vědět měl a mohl.

Hrubá - pachatelův přístup k požadavku náležité opatrnosti svědčí o jeho zřejmé bezohlednosti k zájmům chráněným trestním zákonem.

2.2 Vývojová stádia úmyslné trestné činnosti

U úmyslných trestných činů uskutečnění pachatelova úmyslu spáchat trestný čin prochází jednotlivými stupni, označovanými jako vývojová stádia trestné činnosti. Ne všechna stádia pachatelova úmyslu a jednání jsou trestná, a tak kupř. úvaha či pouhé rozhodnutí spáchat trestný čin není samo o sobě ještě trestné.

Z hlediska trestního práva rozlišujeme u úmyslných trestných činů přípravu (zvláště závažného zločinu), pokus a dokonání trestný čin.

Příprava ke spáchání zvláště závažného zločinu a její trestnost spočívá v úmyslném vytváření podmínek pro spáchání zvláště závažného zločinu uvedeného v § 14 odst. 3 zejména v jeho organizování, opatrování nebo přizpůsobování prostředků nebo nástrojů k jeho spáchání, ve spolčení, srocení, v návodu nebo pomoci k takovému trestnému činu.

V jiném úmyslném vytváření podmínek pro jeho spáchání jde o přípravu jen tehdy, jestliže to trestní zákon u příslušného trestného činu výslovně stanoví a pokud nedošlo k pokusu ani dokonání zvláště závažného zločinu.

Příprava ke spáchání zvláště závažného zločinu je trestná podle trestní sazby stanovené na zvláště závažný zločin, k němuž směřovala, jestliže tento zákon ve zvláštní části nestanoví něco jiného.

Trestnost odpovědnosti za přípravu k trestnému činu zaniká, jestliže pachatel dobrovolně upustil od dalšího jednání směřujícího k spáchání trestného činu a

a. odstranil nebezpečí, které vzniklo zájmu chráněnému tímto zákonem z podniknuté přípravy,

b. učinil o přípravě k trestnému činu oznámení v době, kdy nebezpečí, které vzniklo zájmu chráněnému tímto zákonem z podniknuté přípravy, mohlo být ještě odstraněno. Oznámení je nutno učinit státnímu zástupci nebo policejnímu orgánu, voják může místo tohoto učinit oznámení nařízenému.

Tímto ustanovením však není dotčena trestnost pachatele za jiný dokonáný trestný čin, který již tímto svým jednáním spáchal.

Pokus nastává tehdy, kdy bez ohledu na úmysl pachatele protiprávní jednání není dokonáno, a výsledek očekávaný a předpokládaný pachatelem z nejrůznějších důvodů, někdy i mimo vůli pachatele, nenastane.

Pokus trestného činu je trestný podle trestní sazby stanovené na dokonáný trestný čin.

Trestnost odpovědnosti za pokus trestného činu zaniká, jestliže pachatel dobrovolně upustil od dalšího jednání potřebného k dokonání trestného činu a

a. odstranil nebezpečí, které vzniklo zájmu chráněnému trestním zákonem z podniknutého pokusu, nebo

b. učinil o pokusu trestného činu oznámení v době, kdy nebezpečí, které vzniklo zájmu chráněnému trestním zákonem z podniknutého pokusu, mohlo být ještě odstraněno. Oznámení je nutno učinit státnímu zástupci nebo policejnímu orgánu, voják může místo toho učinit oznámení nadřízenému.

Tím však není však dotčena trestnost pachatele za jiný dokonáný trestný čin, který již svým dosavadním jednáním spáchal. (Např. dobrovolné upuštění od pokusu vraždy, které naplňuje znaky úmyslného ublížení na zdraví – pachatel podal oběti, kterou chtěl usmrtit

jedem protijed. Oběť nezemřela, ale má těžce poškozená játra, takže pachatel bude trestný pro úmyslné ublížení na zdraví.)

Právní věda i praxe rozlišují vedle pokusu též pokus na nezpůsobilém předmětu útoku a pokus nezpůsobilými prostředky. Trestnost obou těchto forem pokusů byla v trestním zákoně zdůvodňována nebezpečností činu pro společnost. Nezpůsobilý pokus je takový pokus, ze kterého očekávaný výsledek nemůže nastat.

Dokonaný trestný čin nastává naplněním všech zákonných znaků trestného činu v plném souladu s vůlí a záměrem pachatele. Kupř. trestný čin krádeže podle § 205 tr. zák. je naplněn přisvojením si cizí věci.

2.3 Účastenství a součinnost

Byl-li trestný čin spáchán úmyslným společným jednáním dvou nebo více osob, jde o spolupachatelství a každá z nich odpovídá, jako by trestný čin spáchala sama. Na spáchání trestného činu se tak může podílet více osob (pachatel, spolupachatelé, ti, kdo jeho čin vyvolávají nebo usnadňují, případně pachateli a dalším osobám usnadňují uniknutí trestnímu stíhání nebo trestu).

Spolupachatelství spočívá ve spáchání trestného činu společným jednáním a spolupachatelův úmysl směřuje společným jednáním k očekávanému výsledku. U trestných činů, kdy pachatelem může být jen konkrétní nebo speciální subjekt, může být spolupachatelem jen ten, kdo může být pachatelem, jinak se jedná o návodce nebo pomocníka.

Účastníkem na dokonaném trestném činu nebo jeho pokusu je rovněž organizátor, návodce a pomocník. Všichni vyjmenovaní se posuzují podle ustanovení o trestní odpovědnosti a trestnosti pachatele, jestliže trestní zákon nestanoví něco jiného. Organizátorství, návod a pomoc vymezuje ustanovení § 24 tak, že k jeho naplnění musí nastat pokus nebo dokonaný trestný čin. V případě, že nešlo ani o jedno z vývojových stádií, je účastník buď úplně beztrestný, nebo za podmínky § 20 může být trestný pro přípravu.

Organizátorem je ten, kdo spáchání trestného činu zosnoval nebo řídil, návodce ten, kdo jiného navedl k spáchání trestného činu a pomocníkem ten, kdo poskytl jinému pomoc k spáchání trestného činu, zejména opatřením prostředků, odstraněním překážek (tzv.

pomoc fyzická) nebo radou, utvrzováním v předsevzetí, slibem přispět po trestném činu (pomoc psychická). Trestní zákon tedy stanoví závislost trestní odpovědnosti účastníka na trestní odpovědnosti pachatele. Účastenství přichází v úvahu jen tehdy, kdy se pachatel o trestný čin alespoň pokusil. Jde o uplatnění zásady akcesority (účastenství).

Trestní zákon nemá zvláštní ustanovení o zániku trestnosti účastenství, proto se zánik trestnosti účastníka posuzuje analogicky podle ustanovení o zániku trestnosti přípravy a pokusu. Jde o analogii ve prospěch pachatele, tedy o analogii v trestním právu dovolenou. Trestnost účastníka zaniká tím, že účastník dobrovolně zabrání tomu, aby pachatel trestný čin spáchal.

Zatímco se na trestní odpovědnost a trestnost účastníka užije ustanovení o trestní odpovědnosti a trestnosti pachatele, trestná součinnost tvoří samostatné skutkové podstaty a pachatel jednající v trestné součinnosti nese trestní odpovědnost a trestnost za tyto konkrétní trestné činy, uvedené v desáté hlavě zvláštní části trestního zákona, jako je účast na organizované zločinecké skupině (§ 361), podněcování k trestnému činu (§ 364), schvalování trestného činu (§ 365), nadřzování (§ 366), nepřekažení trestného činu (§ 367) a neoznámení trestného činu (§ 368). Patří sem rovněž trestný čin podílnictví podle (§ 214, 215).

2.4 Okolnosti vylučující protiprávnost

Některá jednání, která se zdánlivě podobají trestnému činu, jsou výslovně trestním zákonem dovolená. Trestní zákoník uvádí krajní nouzi (§ 28), nutnou obranu (§ 29), svolení poškozeného (§ 30), přípustné riziko (§ 31) a oprávněné použití zbraně (§ 32).

Krajní nouze podle § 28 vychází z principu, že čin jinak trestný, kterým někdo odvrací nebezpečí přímo hrozící zájmu chráněnému trestním zákonem, není trestným činem. Nejde o krajní nouzi, jestliže bylo možno toto nebezpečí za daných okolností odvrátit jinak anebo způsobený následek je zřejmě stejně závažný nebo ještě závažnější než ten, který hrozil.

Z formulace tohoto ustanovení plyne, že k jednání v krajní nouzi je oprávněn zásadně každý, kdy nebezpečí způsobené živlem (kupř. požár způsobený bleskem), člověkem nebo zvířetem musí hrozit přímo a nelze je za daných okolností odvrátit jinak (zásada

subsidiarity). Zároveň platí zásada proporcionality, kdy způsobený následek nesmí být zřejmě stejně závažný nebo ještě závažnější než ten, který hrozil.

Pojem „zřejmě“ se vykládá tak, že rozhodující je hodnocení jednajícího, který pochopitelně může jednat ve stresu, v rozrušení apod., nikoliv tedy hodnocení objektivní, ke kterému by došlo při posuzování za delší dobu po činu. Typickým příkladem jednání v krajní nouzi je např. stržení střechy sousedova domu při požáru vedlejší budovy, takže způsobená škoda tak brání vzniku škody větší, která by vznikla, kdyby se oheň rozšířil dále. Nebo kupř. pokladní v bance, která je povinna chránit svěřené peníze je vydá pod pohrůžkou, že bude zastřelena lupičem, který přepadl banku a ohrožuje ji pistolí.

Nutná obrana podle § 29 je ve vztahu speciality ke krajní nouzi. Vychází z principu, že trestným činem není čin jinak trestný, kterým někdo odvrací přímo hrozící nebo trvajícím útok na zájem chráněný trestným zákonem. Nejde o nutnou obranu, byla-li obrana zcela zjevně nepřiměřená způsobu útoku.

Také zde se pojem „zcela zjevně“ vykládá z hlediska osoby jednající v nutné obraně, tedy subjektivně z hlediska bránícího. Nejde jen o klasickou sebeobranu, ale trestný není i ten, kdo brání jinou osobu. Také zde vzniká škoda, neposuzuje se však ani přiměřenost ani to, zda napadený měl možnost utéci. Jde tedy o jiný případ než u krajní nouze, kde se vyžaduje subsidiarita a proporcionalita. Jde vždycky o to, zda obrana nebyla zcela zjevně nepřiměřená způsobu útoku, není rozhodující, zda bránící osoba použila zbraň, když pachatel útočil beze zbraně. Je zcela samozřejmé, že musí být obrana intenzivnější než útok, protože jen tak má ten, kdo ji používá, naději na úspěch. (Kupř. žena při pokusu znásilnění zranila pachatele, a tím se ubránila.)

Útok musí směřovat proti zájmům, které jsou chráněny trestním zákonem a většinou má charakter hrozícího nebo trvajícím fyzického útoku proti tělesné integritě člověka nebo fyzického útoku na domovní svobodu a podobně.

Z textu ustanovení § 29 ale nevyplývá, že útok musí mít vždy charakter trestného činu a že se nemůže jednat o přeštek anebo jiný správní delikt. Ani samotný útočník neví a nemusí vědět, čeho chce svým útokem dosáhnout, jakou újmu chce způsobit a tím méně má povědomí o právní kvalifikaci zamýšleného jednání. Názor, aby protiprávnost útoku byla namířena proti normám trestního práva, nemá v trestním zákoně oporu, ale útok musí vždy směřovat proti těm zájmům, které jsou chráněny trestním zákonem.

Právní nauka není jednotná při výkladu kvalifikace situace, kdy útok vede osoba nepřítčetná, osoba s ohledem na nedostatek věku trestně neodpovědná nebo osoba jednáající ve skutkovém omylu. S názorem, že se za této situace lze bránit útoku pouze v rozsahu krajní nouze, nelze souhlasit.

Podle stanoviska trestního kolegia Nejvyššího soudu ČR použití automatického obranného zařízení, jehož účelem je odvrátit možný nebo předpokládaný budoucí útok na zájem chráněný trestním zákonem, a to bez součinnosti obránce (např. nástražné systémy, samostříly, zapojení elektrického proudu do mříží, oplocení apod.), může být za určitých okolností posuzováno jako nutná obrana.

Náš trestní zákon neobsahuje žádná privilegovaná ustanovení pro ty, kdo při jednání v krajní nouzi a nutné obraně překročí její podmínky. Toto překročení se však považuje za polehčující okolnost podle § 33 písm. f) tr. zák. Tím se liší od jiných evropských zákoníků, které při překročení mezí nutné obrany a krajní nouze takovou osobu při splnění některých dalších podmínek buď zcela zbavují trestné odpovědnosti, nebo ji posuzují podle zvláštních privilegovaných skutkových podstat trestného činu.

Na využití psa k ochraně majetku není v doktríně jednotný názor.

Svolení poškozeného podle § 30 upravuje případ beztrestnosti pachatele, který jedná na základě svolení osoby, jejíž zájmy, o nichž tato osoba může bez omezení oprávněně rozhodovat, jsou činem dotčeny. Svolení musí být dáno předem nebo současně s jednáním osoby, která páchá čin jinak trestný. Toto svolení musí být dáno dobrovolně, určitě, vážně a srozumitelně. Jestliže je toto svolení dáno až po činu, je pachatel beztrestný za předpokladu, že mohl důvodně předvídat, že poškozený by s ohledem na okolnosti případu a své poměry svolení jinak udělil. Jde o situaci, že skutek byl spáchán, skutek je trestným činem, ale v důsledku tohoto dodatečně uděleného souhlasu jeho protiprávnost a trestnost zaniká.

Poškozený je obětí trestného činu. Oběť může být poškozena fyzicky, psychicky nebo ekonomicky. Zatímco oběť je termín viktimologický a můžeme u ní zkoumat, zda svoji viktimizaci zavinila či nikoliv, poškozený je trestněprávní termín jak hlediska hmotného, tak procesního.

Nejsou-li podmínky pro svolení poškozeného zcela splněny, skutek pachatele zůstává trestným činem, ale jeho závažnost se může snížit. V případě omylu ohledně svolení poškozeného by se uplatnilo posouzení podle zásad o skutkovém omylu.

Svolení poškozeného neřeší problematiku euthanasie, naopak výslovně vylučuje použití tohoto ustanovení v případech souhlasu k ublížení na zdraví nebo usmrcení.

Přípustné riziko podle § 31 vylučuje protiprávnost činu toho, kdo v souladu s dosaženým stavem poznání a informacemi, které měl v době svého rozhodování o dalším postupu, vykonává v rámci svého zaměstnání, povolání, postavení nebo funkce společensky prospěšnou činnost, kterou ohrozí nebo poruší zájem chráněný trestním zákonem, nelze-li společensky prospěšného výsledku dosáhnout jinak. Z této formulace však vychází výjimka, že o přípustné riziko nejde, jestliže taková činnost ohrozí život nebo zdraví člověka, aniž by jím byl dán k ní v souladu se zvláštními předpisy souhlas, nebo výsledek, k němuž směřuje, zcela zřejmě neodpovídá míře rizika, anebo provádění této činnosti zřejmě odporuje požadavkům jiného právního předpisu, veřejnému zájmu, zásadám lidskosti nebo se přičí dobrým mravům.

Důvodová zpráva trestního zákoníku k § 31 uvádí, že „jsou v jeho zákonném vymezení uvedeny nezbytné podmínky tohoto institutu. Pozornost je třeba věnovat vylučovací podmínce formulované tak, že o přípustné riziko nejde, jestliže taková činnost ohrozí život nebo zdraví člověka, aniž by jím byl dán k ní v souladu se zvláštními právními předpisy souhlas, nebo výsledek, k němuž směřuje, zcela zřejmě neodpovídá míře rizika, anebo provádění této činnosti zřejmě odporuje požadavkům právních předpisů, veřejnému zájmu, zásadám lidskosti nebo se přičí dobrým mravům. Při zvažování míry rizika je třeba v rámci přiměřenosti posuzovat optimální relaci mezi rozhodujícími faktory, mezi něž patří zejména velikost zamýšleného pozitivního výsledku, velikost možného nechtěného negativního následku, i stupně pravděpodobnosti, že tyto nastanou. Nejde tedy jen o maximalizaci možných výhod na jedné straně a minimalizaci možných ztrát na druhé straně, ale také o relaci k veřejnému zájmu, zásadám humanity (lidskosti) i morálním pravidlům, o kterých se osnova v další části ustanovení také zmiňuje. Nelze proto zásadně podniknout rizikové jednání, které by sice na jedné straně mohlo mít významné kladné výsledky, ale také katastrofální následky, i když jejich pravděpodobnost není příliš velká, a proto je třeba velmi opatrně nakládat s atomovou energií, ale také zvláště opatrně přistupovat ke genetickým výzkumům a dalším mimořádně rizikovým aktivitám. Definice přípustného rizika v zásadě pokrývá všechny případy tohoto rizika, neboť stranou nezůstávají ani rizika např. v souvislosti se sportovními aktivitami (boxeři, hokejisté, automobiloví závodníci apod.) či výkonem povolání (zejména lékařů, ale i horských vůdců, lyžařských instruktorů apod.) atd. Na druhé straně přípustné riziko představuje

jednu samostatnou okolnost vylučující protiprávnost (trestní odpovědnost), která však nepokrývá všechny případy vylučující protiprávnost (např. výkon práva nebo povinnosti). V rámci okolností vylučujících protiprávnost jde zjevně o několik takových okolností, jejichž podmínky se výrazně liší. U těchto okolností bude možno použít analogie jiné zákonem definované okolnosti vylučující protiprávnost (např. přípustné riziko, krajní nouze či svolení poškozeného apod.) ve prospěch jednatelů, neboť tyto okolnosti trestní odpovědnost zužují, nikoli rozšiřují.“

Stíhání prostého neúspěchu sankcemi (odpovědností), znamenající zavírání dveří možnostem úspěchů, by vedlo v konečném efektu k alibizmu v rozhodování, který by přesunoval riziko neúspěchu na vyšší orgán či vyššího pracovníka. Protože je zpravidla odpovědnost za neúspěch pocíťována nejen u toho, kdo byl následně postižen sankcí, ale i jeho okolím, jako nespravedlnost, má společensky, morálně, ale někdy i politicky nežádoucí následky. Neúspěch postihuje ty, kteří jej utrpěli především v jejich hmotné zinteresanosti, což je ovšem důsledek ekonomický a nikoli vyjádření právní sankce.

Právní úprava problematiky rizika a jeho přípustnosti v našem právním řádu by měla přispívat k podněcování tvůrčí činnosti, přičemž by měla být vyloučena možnost záměny právě přípustného rizika za riziko běžně plynoucí z řídicích povinností tak, aby nemohlo docházet k případům, kdy pracovník při rizikovém rozhodování zvolil neprospěšnou variantu v důsledku lehkomyšlného provedení výchozí analýzy nebo nepřiměřené dávky předvídavosti a opatrnosti.

Měla by být vyloučena možnost zahrnout mezi přípustná rizika taková rizika, která směřují k posílení vlastního osobního postavení, prestiže nebo kariéry.

Ve zdravotnictví a v pomáhajících profesích patří oblast právní odpovědnosti včetně rizika lékaře, zdravotnického pracovníka, sociálního pracovníka, případně zdravotnického zařízení nebo zařízení či poskytovatele sociálních služeb k nejzávažnějším problémům.

Oprávněné použití zbraně podle § 32 vychází z principu, že nespáchá trestný čin ten, kdo použije zbraně v mezích zmocnění příslušných zákonných předpisů. Půjde o příslušníky ozbrojených sil (tj. armáda, Vojenská kancelář prezidenta republiky, Hradní stráž), a dále kupříkladu Policii ČR, Vojenskou policii, vojenské obranné zpravodajství, Vězeňskou službu a justiční stráž.

Použití zbraně je v těchto případech vázáno na podmínky uvedené v příslušných zákonných normách, které také stanoví výklad pojmu zbraň, který není ve všech normách identický.

Zbraní se rozumí především střelná zbraň, ale může jít i o zbraň sečnou, bodnou či jinou. Pokud zvláštní předpis odkazuje na ustanovení o nutné obraně nebo krajní nouzi, musí být tyto podmínky stanovené trestním zákonem splněny.

Obecně platí, že se zbraní rozumí, pokud z jednotlivých ustanovení trestního zákona nevyplývá něco jiného, cokoli, čím je možno učinit útok proti tělu důraznějším (§ 118).

Soukromá osoba, která legálně drží zbraň, musí jednat vždy za splnění podmínek nutné obrany nebo krajní nouze a nikoliv za podmínek oprávněného použití zbraně.

2.5 Souběh, pokračování a trestné činy trvající

Souběh trestných činů je kvalifikovaná forma trestné činnosti, při které se jeden pachatel dopouští dvou nebo více trestných činů dříve, než byl pravomocně za některý z nich vyhlášen soudem I. stupně odsuzující rozsudek nebo vydán trestní příkaz. Souběh se odlišuje od recidivy, kdy pachatel, již dříve pravomocně odsouzený, spáchá nový trestný čin.

Podle toho, zda bylo více trestných činů spácháno jedním skutkem nebo více skutky, se rozlišuje souběh jednočinný a více činný, přičemž se podle toho, zda jde o více trestných činů téže skutkové podstaty nebo o více trestných činů různých skutkových podstat, dále rozlišuje souběh stejnorodý a nestejnorodý. Stejnorodý více činný souběh je třeba odlišovat od pokračování v trestném činu.

Pokračováním v trestném činu se rozumí takové jednání, jehož jednotlivé dílčí útoky vedené jednotným záměrem naplňují stejnou skutkovou podstatu trestného činu, jsou spojeny stejným nebo podobným způsobem provedení, blízkou souvislostí časovou a v předmětu útoku. Kupříkladu pachatel opakovaně pohlavně zneužívá jedno a totéž dítě mladší patnáct let. Škody způsobené pokračováním v trestném činu se sčítají.

Trestné činy trvající naproti tomu spočívají v tom, že pachatel vyvolá protiprávní stav a udržuje jej. Udržování protiprávního stavu záleží na vůli pachatele, který jej stále obnovuje. Kupříkladu pachatel neoprávněně přechovává střelnou zbraň.

Je-li souběh znakem skutkové podstaty (kupř. u trestného činu obecného ohrožení podle § 272 odst. 2 písm. d) tr. zák.), pak v takovém případě je podmínkou k naplnění této kvalifikované skutkové podstaty.

Při ukládání trestů se jakákoliv forma souběhu posuzuje jako obecná přítěžující okolnost podle § 42 písm. n) tr. zák. jedině tehdy, není-li souběh podmínkou naplnění příslušné skutkové podstaty.

Trest se při souběhu trestných činů ukládá buďto jako úhrnný nebo souhrnný, případně obojí.

Podle § 43 odst. 1 tr. zák. se úhrnný trest ukládá podle toho zákonného ustanovení, které se vztahuje ze sbíhajících trestných činů na ten trestný čin, jenž je nejpřísněji trestný. Soud tedy vybírá tuto sazbu z hlediska druhu trestu, jeho horní a dolní hranice. Přísnost trestu je závislá na tom, zda a jaké alternativy trestů ta či ona sankce nabízí.

Podle § 43 odst. 2 tr. zák. se souhrnný trest ukládá, jestliže o sbíhajících se trestné činnosti neproběhlo společné řízení, takže soud uloží souhrnný trest tehdy, když odsuzuje pachatele za trestný čin, který spáchal dříve, než byl soudem I. stupně vyhlášen odsuzující rozsudek za jiný trestný čin. Spolu s uložením souhrnného trestu soud zruší výrok o trestu uloženém pachateli rozsudkem dřívějším, jakož i všechna další rozhodnutí na tento výrok obsahově navazující, pokud vzhledem ke změně, k níž došlo zrušením, pozbyla podkladu. Souhrnný trest nesmí být mírnější než trest uložený rozsudkem dřívějším. V rámci souhrnného trestu musí soud vyslovit trest ztráty čestných titulů a vyznamenání, ztráty vojenské hodnosti, propadnutí majetku nebo propadnutí věci, jestliže takový trest byl vysloven již rozsudkem dřívějším. Ustanovení o souhrnném trestu se neužije, jestliže dřívější odsouzení je takové povahy, že se na pachatele hledí, jako by nebyl odsouzen.

Podle § 45 odst. 1 tr. zák. soud uloží společný trest tomu pachateli, kterého odsuzuje za dílčí útok u pokračování v trestném činu, za jehož ostatní útoky byl již pravomocně odsouzen.

2.6 Zánik trestní odpovědnosti

Při splnění podmínek stanovených trestním zákonem zanikají důsledky, které by jinak byly u pachatele spojeny se spácháním trestného činu. Zánik trestnosti činu nastává poté,

kdy byl trestný čin spáchán v důsledku skutečností, které následně nastaly a pro které ztratilo trestní stíhání, uložení trestu a jeho výkon opodstatnění a smysl.

K existenci důvodu zániku trestní odpovědnosti přihlížejí orgány činné v trestním řízení z úřední povinnosti. Spočívají v účinné lítosti, zvláštních případech účinné lítosti a v promlčení trestní odpovědnosti. Někdy sem bývá řazena milost prezidenta republiky ve formě abolicie. Zvláštním důvodem zániku trestní odpovědnosti je smrt pachatele, protože zaniká subjekt trestného činu.

Promlčení trestní odpovědnosti podle § 34 tr. zák. spojuje zánik trestnosti s uplynutím určité, zákonem stanovené doby. Důvodem promlčení je skutečnost, že pachatel přestal být pro společnost nebezpečným, což lze dovodit z toho, že po dobu běhu promlčecí lhůty nespáchal nový, stejně závažný nebo závažnější trestný čin. S odstupem času od spáchání trestného činu stupeň nebezpečnosti pro společnost klesá, trestní stíhání, a to zejména dokazování se ztěžuje a i zájem společnosti na potrestání se snižuje.

K promlčení dochází uplynutím promlčecí lhůty, která je odstupňována podle trestní sazby na čin, o jehož promlčení jde, přičemž rozhodující skutečností pro počátek běhu promlčecí lhůty je okamžik spáchání trestného činu. Na plynutí promlčecí lhůty působí určité skutečnosti, v jejichž důsledku se promlčení staví nebo přerušuje.

V důsledku přistoupení České republiky k Úmluvě o nepromlčitelnosti válečných zločinů a zločinů proti lidskosti podle mezinárodního práva a trestného činu podle zákona na ochranu míru je stanovena nepromlčitelnost těchto trestných činů, stejně tak jako trestných činů spáchaných v době od 25. února 1948 do 29. prosince 1989, u nichž horní hranice trestní sazby odnětí svobody činí nejméně deset let, pokud z politických důvodů neslučitelných se základními zásadami právního řádu demokratického státu nedošlo k pravomocnému odsouzení nebo zproštění obžaloby a buď byly spáchány veřejnými činiteli, anebo byly spáchány v souvislosti s pronásledováním jednotlivce nebo skupiny osob z důvodů politických, rasových či náboženských.

Trestnost činu u mladistvého zaniká promlčením trestního stíhání, které je upraveno v § 8 zákona č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže. V porovnání s úpravou u dospělých osob jsou časové délky pro nástup promlčení kratší.

Účinná lítost podle § 33 tr. zák. záleží v tom, že pachatel trestného činu vlastní aktivní činností dobrovolně zamezí vzniku škodlivého následku nebo již vzniklý škodlivý následek napraví, nebo o něm učiní oznámení v době, kdy škodlivému následku bylo ještě možno

zabránit. Toto oznámení je nutno učinit státnímu zástupci nebo policejnímu orgánu. Voják tak může učinit nadřízenému. Důvod existence institutu účinné lítosti spočívá v ochraně určitých společenských zájmů slibem beztrestnosti pachatelů a týká se jednak trestných činů, které jsou taxativně vyjmenovány v § 33 tr. zák., a jednak některých dalších trestných činů, jako kupříkladu zanedbání povinné výživy s tím, že musí být splněny některé další podmínky v zákoně výslovně uvedené.

Společnou podmínkou všech forem účinné lítosti je dobrovolnost, tedy to, že pachatel jedná z vlastního rozhodnutí ještě dříve, než byl jeho trestný čin odhalen. Výjimku tvoří trestný čin neodvedení daně, pojistného na sociální zabezpečení a podobné povinné platby podle § 241 nebo zanedbání povinné výživy podle § 196, kdy platí režim účinné lítosti do doby, než soud prvního stupně počne vyhlašovat rozsudek.

Dobrovolné upuštění od přípravy zvláště závažného zločinu a pokusu trestného činu podle § 20 odst. 3 a § 21 odst. 3 nevyklučuje trestnost za jednání, kterým pachatel již naplnil některou jinou skutkovou podstatu trestného činu. Trestnost přípravy k trestnému činu a pokusu trestného činu zaniká, jestliže pachatel dobrovolně upustil od dalšího jednání směřujícího ke spáchání nebo k dokonání trestného činu a odstranil nebezpečí, které vzniklo chráněnému zájmu trestním zákonem z podniknuté přípravy nebo pokusu, anebo učinil o přípravě nebo pokusu oznámení v době, kdy nebezpečí, které vzniklo zájmu chráněnému trestním zákonem z podniknuté přípravy nebo pokusu, mohlo být ještě odstraněno. Oznámení je nutno učinit státnímu zástupci nebo policejnímu orgánu. Voják tak může učinit nadřízenému.

Amnestie formou abolice vychází z Čl. 63 písm. j) Ústavy České republiky a je právem prezidenta republiky nařídit, aby se trestní řízení nezahajovalo, a bylo-li zahájeno, aby se v něm nepokračovalo. Abolice je jedním z důvodů nepřipustnosti trestního stíhání, avšak v řízení se pokračuje, jestliže obviněný do tří dnů poté, co mu bylo oznámeno usnesení o zastavení trestního stíhání, prohlásí, že na projednání věci trvá. Pokud v následujícím řízení soud neshledá důvod ke zproštění obžalovaného, vysloví sice vinu, ale trest neuloží.

Další formy amnestie jsou agraciace (právo odpouštět a zmírňovat již soudem uložené tresty) a rehabilitace odstranění nepříznivých důsledků spojených s pravomocným odsouzením za spáchaný trestný čin).

2.7 Trestní sankce

Trest je právním následkem trestného činu, který vyjadřuje negativní právní hodnocení pachatele a jeho činu. Působí k dosažení účelu trestního zákona a je ukládaný výhradně soudem. Jeho výkon je vynutitelný státní mocí.

Ochranné opatření je rovněž tak právním následkem trestného činu a za určitých okolností i činu jinak trestného, protože poskytuje ochranu i mimo rámec trestní odpovědnosti. Sleduje účel trestního zákona, je ukládáno soudem a jeho výkon je vynutitelný státní mocí.

A) Tresty

Trestní zákoník přinesl novou filozofii trestání pachatelů, kdy na jedné straně zpřísňuje tresty za závažné trestné činy proti životu a zdraví, u nichž dochází ke zvýšení sazby odnětí svobody o tři až pět let, a zvyšuje se hranice trestní sazby výjimečného trestu z dvaceti pěti na třicet let, a na druhé straně u méně závažné trestné činnosti, například u drobné majetkové trestné činnosti, posiluje význam alternativních trestů.

Uložený trest musí být zákonný, tj. může být uložen jen na základě a podle zákona, musí být spravedlivý. Jeho druh a výměra musí zohledňovat jak osobu pachatele, tak rozsah způsobené škody, následky činu a význam chráněných zájmů. Trest musí být humánní a důsledně individualizovaný zohledněním polehčujících a přitěžujících okolností. Jeho uložením a následně výkonem nesmí být ponížena lidská důstojnost.

K dosažení účelu trestu, který již není výslovně v trestním zákoníku vymezen, lze dospět dílčími kroky, kterými jsou individuální represe, individuální prevence a generální prevence. Individuální represe spočívá v zabránění odsouzenému v páchání trestné činnosti použitím metod negativní povahy, které znemožňují další trestnou činnost, jako je například odnětí svobody, zákaz činnosti, zákaz pobytu apod. Individuální prevence, která vychází z individuální represe, ovlivňuje kladné stránky osoby pachatele a umožňuje zainteresovat odsouzeného na jeho vlastní nápravě přijímáním výchovného zacházení v celé šíři prostředků a metod. Generální prevence vychází z individuální prevence a má zajistit ochranný efekt trestu ve vztahu k ostatním členům společnosti, aby možným pachatelům trestné činnosti a jejich odstrašení. Dalším prvkem, který generální prevence přináší, je důvěra veřejnosti v efektivitu trestního práva a posilování právního vědomí k ochraně společnosti před dalšími trestnými činy. S tím těsně souvisí princip neodvratitelnosti trestu a jeho adekvátnost.

Druhy trestů jsou uvedeny v trestním zákoně. Tyto tresty nauka dělí na tresty pravidelné, jejichž výčet obsahuje v § 52 a tresty výjimečné, uvedené v § 54, přičemž jejich výjimečnost spočívá v potřebě trestněprávní sankce u mimořádně nebezpečných trestných činů.

Stanoví-li trestní zákon na některý trestný čin několik trestů, lze uložit každý tento trest samostatně nebo i více jich vedle sebe. Vedle trestu, který stanoví zákon ve zvláštní části na některý trestný čin, lze uložit i jiné tresty, uvedené v § 52. Vyhoštění a zákaz pobytu lze uložit samostatně, i když trestní zákon ve zvláštní části takový trest nestanoví. Nelze však uložit kupříkladu trest peněžitý vedle trestu propadnutí majetku nebo trest domácího vězení vedle trestu odnětí svobody.

Trest však není nezbytnou podmínkou každého odsouzení, takže soud může vyslovit vinu a od potrestání upustit. Je tomu tak především tehdy, jde-li o pachatele, který spáchal přečin, jeho spáchání lituje, projevuje účinnou snahu po nápravě a jestliže vzhledem k povaze přečinu a dosavadnímu způsobu života pachatele lze důvodně očekávat, že projednání věci před soudem postačí k jeho nápravě.

Od potrestání lze rovněž upustit tehdy, jestliže pachatel spáchal trestný čin ve stavu zmenšené přičetnosti nebo ve stavu vyvolaném duševní poruchou a soud má za to, že ochranné léčení, které zároveň ukládá, zajistí nápravu pachatele a ochranu společnosti lépe než trest. Tento postup však nepřichází v úvahu tehdy, jestliže si pachatel stav zmenšené přičetnosti nebo duševní poruchy přivodil, byť i z nedbalosti, vlivem návykové látky.

Za obdobné situace může soud upustit od potrestání za současného uložení zabezpečovací detence.

Podobným institutem je podmíněné upuštění od potrestání s dohledem, považuje-li soud za potřebné sledovat ve zkušební době, stanovené až na jeden rok, chování pachatele. Zde je definitivní rozhodnutí vázáno na řádný život a plnění soudem uložených podmínek a pravidelný osobní kontakt odsouzeného s úředníkem probační a mediační služby, včetně spolupráce při vytváření a realizaci probačního programu.

Upustil-li soud od potrestání, anebo jestliže se pachatel, od jehož potrestání bylo podmíněně upuštěno, osvědčil, anebo má-li se za to, že se osvědčil, hledí se na něj, jako by nebyl odsouzen.

Podle § 52 za spáchané trestné činy může soud uložit pouze tyto tresty:

- a. odnětí svobody,
- b. domácí vězení,
- c. obecně prospěšné práce,
- d. propadnutí majetku,
- e. peněžitý trest,
- f. propadnutí věci nebo jiné majetkové hodnoty,
- g. zákaz činnosti,
- h. zákaz pobytu,
- i. zákaz vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce,
- j. ztrátu čestných titulů a vyznamenání,
- k. ztrátu vojenské hodnosti,
- l. vyhoštění.

Trest odnětí svobody je základním druhem trestu a je uveden u každého trestného činu ve zvláštní části trestního zákona. Rozumí se jím, nestanoví-li zákon jinak, nepodmíněný trest odnětí svobody, podmíněné odsouzení k trestu odnětí svobody a podmíněné odsouzení k trestu odnětí svobody s dohledem. Zákonná sazba je stanovena jednak obecně ve výši maximálně 20 let, jednak speciálně ve zvláštní části trestního zákona u jednotlivých skutkových podstat prostřednictvím dolní a horní hranice nebo alespoň horní hranice trestní sazby. Význam obecné horní hranice tohoto trestu spočívá kupříkladu ve vymezení hranice zpřísněného trestání pachatele, který znovu spáchal zvláště závažný zločin (§ 59). Trestní zákon rovněž umožňuje v zájmu širší individualizace ukládaného trestu tento trest mimořádně snížit a uložit ve výměře pod spodní hranicí sazby uvedené u konkrétního trestného činu. Zásady pro tento postup stanoví § 58.

Výkon trestu odnětí svobody se vykonává ve věznicích, které se rozlišují na věznice s dohledem, dozorem, ostrahou a zvýšenou ostrahou. V jednotlivých typech věznic se diferencovaný přístup k odsouzeným projevuje nestejnou mírou jejich práv a povinností. Východiskem pro zařazení odsouzeného je jeho osoba, způsob spáchání a charakteristika trestného činu. Výchovně represivní účel výkonu trestu odnětí svobody je zajišťován pracovní výchovou, kulturně výchovnou činností v mimopracovním čase a povinností dodržovat pravidla chování stanovená pro výkon trestu.

Uložený nepodmíněný trest odnětí svobody nemusí být vždy odpykán celý, ale po výkonu nejméně poloviny může soud odsouzeného podmíněně propustit. Odsouzený za zvláště závažné úmyslné trestné činy uvedené v § 88 odst. 4. může být podmíněně propuštěn po výkonu nejméně dvou třetin trestu a odsouzeného na doživotí může soud podmíněně propustit nejméně po dvaceti letech výkonu tohoto trestu.

Český trestní zákon nezná trest odnětí svobody na doživotí bez možnosti podmíněného propuštění tak, jak je tomu v některých právních řádech jiných států.

Zkušební dobu soud stanoví v rozmezí jednoho až sedmi let. Se zkušební dobou může být spojeno uložení přiměřených omezení a povinností směřujících k tomu, aby odsouzený vedl řádný život. Rovněž tak může být odsouzenému stanovena povinnost, aby podle svých sil nahradil škodu, kterou trestným činem způsobil.

Pokud odsouzený nežije ve zkušební době řádným životem nebo nevyhoví stanoveným podmínkám, soud rozhodne, že se zbytek trestu vykoná. V opačném případě soud vysloví, že se podmíněně propuštěný osvědčil, a tím se mu zbytek nevykonaného trestu promine.

Jestliže vzhledem k osobě odsouzeného, zejména s přihlédnutím k jeho dosavadnímu životu, prostředí ve kterém žije a pracuje a k okolnostem případu, má soud důvodně za to, že účelu trestu odnětí svobody, který nepřevyšuje tři roky, bude dosaženo i bez jeho výkonu, výkon odloží na zkušební dobu od jednoho do pěti let. Zároveň může odsouzenému uložit přiměřená omezení a povinnosti směřující k tomu, aby vedl řádný život, včetně povinnosti, aby podle svých sil nahradil škodu, kterou trestným činem způsobil.

Podle okolností může být podmíněný odklad výkonu trestu vázán na stanovení dohledu nad odsouzeným. V tomto případě je odsouzený povinen spolupracovat s probačním úředníkem a plnit uložené povinnosti a omezení.

Pokud podmíněně odsouzený vedl ve zkušební době řádný život a vyhověl uloženým podmínkám, vysloví soud, že se osvědčil. V opačném případě rozhodne, že se trest vykoná. Bylo-li vysloveno, že se podmíněně odsouzený osvědčil anebo má-li se za to, že se osvědčil, hledí se na pachatele jako by nebyl odsouzen.

Trest domácího vězení je jako přímá alternativa trestu odnětí svobody samostatnou sankcí, která může být uložena ve výměře až na dvě léta těm pachatelům, u kterých bude tento trest efektivní. Toto vyhodnocování bude realizovat Probační a mediační služba ČR, která bude rovněž zajišťovat kontrolu a organizaci výkonu tohoto trestu. Perspektivně se

počítá s elektronickou kontrolou výkonu tohoto trestu formou tzv. náramků. Trest spočívá v povinnosti odsouzeného zdržovat se v určeném obydlí ve dnech pracovního klidu a ve dnech pracovního volna po celý den a v ostatních dnech v době od 20,00 hodin do 05,00 hodin, nebrání-li tomu důležité důvody přímo uvedené v trestním zákoně. Kontrola realizace trestu domácího vězení bude od nabytí účinnosti trestního zákoníku do zavedení elektronického kontrolního systému namátková. V případě zmaření trestu domácího vězení rozhodne soud o výkonu náhradního trestu odnětí svobody.

Trest obecně prospěšné práce může být ve výměře 50 až 300 hodin uložen pachateli za přečin. Může být uložen jako trest samostatný, i vedle jiného trestu, ne však vedle trestu odnětí svobody. Tyto práce musí pachatel vykonat osobně, bez nároku na mzdu a ve svém volném čase. Charakter těchto prací je vymezený v § 62 odst. 3. Pokud odsouzený uložený trest zaviněně nevykoná nebo nedokončí, soud přemění každou i jen započatou hodinu tohoto trestu za jeden den odnětí svobody.

Trest propadnutí majetku může být uložen spolu s trestem odnětí svobody, odsuzuje-li pachatele k výjimečnému trestu anebo za zvlášť závažný zločin, jímž pro sebe nebo jiného získal nebo se snažil získat majetkový prospěch. Bez této podmínky lze uvedený trest uložit pouze v případě, že to zákon dovoluje. Trest propadnutí majetku může být uložen i jako trest samostatný, jestliže vzhledem k povaze a závažnosti trestného činu a k osobě a poměrům pachatele uložení jiného trestu k dosažení jeho účelu není třeba. Trest postihuje majetek odsouzeného celý nebo jeho část tak, jak ji určí soud.

Trest peněžitý co do způsobu výkonu zaznamenal v trestním zákoníku výraznou změnu a zpřísnění. Lze ho uložit v denních sazbách a činí nejméně 20 a nejvíce 730 celých denních sazeb, přičemž denní sazba činí nejméně 100 Kč a nejvíce 50 000 Kč (tj. maximum 36 a půl milionu Kč.) a je považován za přiměřenou alternativu k trestu odnětí svobody. Základním předpokladem k jeho uložení je skutečnost, že se pachatel úmyslného trestného činu snažil získat nebo získal majetkový prospěch. Jinak může být tento trest uložen rovněž tehdy, jestliže jeho uložení zákon dovoluje, anebo v případě, je-li ukládán za přečin a vzhledem k povaze spáchaného přečinu a možnosti nápravy pachatele se trest odnětí svobody současně neukládá. Jako samostatný trest může být peněžitý trest uložen, jestliže vzhledem k povaze a závažnosti spáchaného trestného činu a osobě a poměrům pachatele uložení jiného trestu není třeba. Pro případ, že by peněžitý trest nebyl ve stanovené lhůtě vykonán, stanoví soud náhradní trest odnětí svobody až na čtyři léta.

Trest propadnutí věci nebo jiné majetkové hodnoty může být uložen, jde-li o věc, které bylo užito ke spáchání trestného činu, která byla ke spáchání trestného činu určena, kterou pachatel získal trestným činem nebo kterou pachatel byl jen zčásti nabyt za věc získanou trestným činem. Musí jít vždy o věc náležející pachateli. Trest může být uložen vedle jiných trestů nebo samostatně. Propadlá věc nebo jiná majetková hodnota připadá státu.

Trest propadnutí náhradní hodnoty upravuje zabránění náhradní hodnoty v případě, že by pachatel zničil, poškodil nebo jinak znehodnotil, zcizil, učinil neupotřebitelnou, odstranil nebo zužitkoval, spotřeboval, anebo jinak zmařil věc nebo jinou majetkovou hodnotu, kterou by jinak soud mohl prohlásit za propadlou.

Trest zákazu činnosti spočívá v tom, že se odsouzenému po dobu výkonu tohoto trestu zakazuje výkon určitého zaměstnání, povolání nebo funkce nebo takové činnosti, ke které je třeba zvláštního povolení, nebo jejíž výkon upravuje zvláštní předpis. Předpokladem k uložení tohoto trestu je skutečnost, že se pachatel dopustil trestného činu v přímé souvislosti s touto činností. Trest může být uložen vedle jiného trestu nebo samostatně v těch případech, kdy to trestní zákon ve zvláštní části dovoluje. Výměra trestu se pohybuje v rozmezí od jednoho do deseti let. Do doby výkonu trestu zákazu činnosti se nezapočítává doba výkonu trestu odnětí svobody. S výkonem tohoto trestu se začíná po výkonu trestu odnětí svobody nebo po podmíněném propuštění z výkonu trestu odnětí svobody. Zákon umožňuje podmíněné upuštění od výkonu zbytku trestu po výkonu jeho poloviny, jestliže odsouzený v době výkonu trestu způsobem svého života prokázal, že dalšího výkonu trestu není třeba, anebo jestliže soud přijal záruku za dovršení nápravy odsouzeného.

Trest zákazu pobytu lze uložit na jeden až deset let za úmyslný trestný čin, pokud to vyžaduje, se zřetelem na dosavadní způsob života pachatele a místo spáchání činu, ochrana veřejného pořádku, rodiny, zdraví, mravnosti nebo majetku. Spočívá v tom, že odsouzený se po dobu výkonu trestu nesmí zdržovat na určitém místě nebo v určitém obvodu, ale nemůže se vztahovat na místo nebo obvod, ve kterém má pachatel trvalý pobyt. Může být uložen vedle jiného trestu nebo samostatně. Může být spojen s určitým omezením pachatele nebo vymezením jeho povinností směřujících k tomu, aby vedl řádný život.

Trest ztráty čestných titulů a vyznamenání má charakter vedlejšího trestu a spočívá ve ztrátě vyznamenání, čestných uznání, vědecké a umělecké hodnosti a jiných čestných titulů, udělených podle vnitrostátních právních předpisů. Ztráta je trvalá, avšak se neodnímá odsouzenému možnost ztracené tituly znovu nabyt po novém řízení. Protože

cizozemská vyznamenání a čestné tituly nebyly uděleny kompetentním orgánem České republiky, nelze jejich ztrátu vyslovit, takže se tento trest týká pouze toho, co bylo odsouzenému uděleno podle vnitrostátních právních předpisů. Tento trest lze uložit při odsouzení za úmyslný trestný čin spáchaný ze zvlášť zavrženíhodné pohnutky k nepodmíněnému trestu odnětí svobody nejméně na dva roky.

Trest ztráty vojenské hodnosti má charakter vedlejšího trestu, spočívá v úplné ztrátě vojenské hodnosti, to jest snížení na hodnost vojína. Může být uložen buďto při odsouzení pachatele za úmyslný trestný čin spáchaný ze zvlášť zavržitelné pohnutky k nepodmíněnému trestu odnětí svobody nejméně na dva roky, anebo může být tento trest uložen vedle jiného trestu, jestliže to vzhledem k povaze spáchaného trestného činu vyžaduje kázeň a pořádek v ozbrojených silách.

Trest vyhoštění lze uložit pachateli, který není občanem České republiky, a to jako trest samostatný nebo vedle jiného trestu, jestliže to vyžaduje bezpečnost lidí nebo majetku, anebo jiný obecný zájem. Trest může být uložen na dobu od jednoho do deseti let nebo na neurčito. Možnost uložení tohoto trestu má některá omezení ekonomického a humanitárního rázu.

Výjimečný trest ve smyslu § 29 je jednak trest odnětí svobody nad dvacet až do třiceti let, jednak trest odnětí svobody na doživotí a může být uložen jen za zvlášť závažný zločin, u něhož to trestní zákon ve zvláštní části dovoluje. Pro uložení tohoto trestu zákon stanoví řadu zvláštních podmínek.

B) Ochranná opatření

Trestní sankce tvoří vedle trestů též ochranná opatření. Oba druhy sankcí jsou projevem státního donucení a realizují se na základě trestního zákona. Jsou právním následkem trestného činu. S ohledem na smysl trestních sankcí mohou být tresty a ochranná opatření ukládány samostatně nebo vedle sebe.

Na rozdíl od trestů, které v sobě obsahují i represivní složku, jsou ochranná opatření preventivní povahy. Mohou být ukládána i trestně neodpovědným pachatelům z důvodu nedostatku věku nebo nepříčetnosti. I když v sobě ochranná opatření nesou jistou dávku omezení pachatele, jejich hlavním smyslem je terapie, výchova a bezpečnost.

Na rozdíl od trestu se výkon ochranného opatření nepromlčuje, nemůže být amnestováno ani prominuto milostí prezidenta republiky. Protože nejde o trest, nemůže být ochranné opatření zhlazeno.

Ochranná opatření jsou ochranné léčení, zabezpečovací detence, zabránění věci nebo jiné majetkové hodnoty, náhradní hodnoty, spisů a zařízení, a ochranná výchova. S výjimkou ochranné výchovy, jejíž režim je upraven zák. čís. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže, se zbývající ochranná opatření ukládají a realizují podle trestního zákoníku.

Protože se ochranné opatření ukládá soudním rozhodnutím, je maření výkonu ochranného opatření trestným činem maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázání podle § 337 odst. 1 písm i).

Ochranné léčení sleduje jednak ochranu společnosti před pachateli trestných činů a jednak odbornou medicínskou pomoc tomu, kdo se dopustil trestného činu nebo činu jinak trestného. Vykonává se ve zdravotnických zařízeních a má charakter léčebné péče.

Ochranné léčení se podle okolností ukládá obligatorně nebo fakultativně osobám, které spáchaly čin jinak trestný, spáchaly trestný čin ve stavu zmenšené přičetnosti nebo ve stavu vyvolaném duševní poruchou, zneužívají návykovou látku a trestný čin spáchaly pod jejím vlivem nebo v souvislosti s jejím zneužíváním.

Pro uložení ochranného léčení, jeho průběh a ukončení jsou v trestním zákoníku stanovena přesná pravidla. Ochranné léčení se ukládá ve formě ústavní nebo ambulantní, přičemž podle jeho průběhu a dosažených výsledků může soud tyto formy měnit. Ochranné léčení se ukládá jako psychiatrické, protialkoholní, sexuologické, odvykací od návykových látek (protitoxikomanské) apod. Z hlediska účelu a potřeby mohou být tyto druhy ochranného léčení vhodně kombinovány.

Psychiatrické ochranné léčení přichází v úvahu tam, kde pachatel spáchal trestný čin nebo čin jinak trestný pod vlivem duševní poruchy. K posouzení duševní poruchy je nezbytný znalecký posudek z oboru zdravotnictví odvětví psychiatrie.

Sexuologické ochranné léčení je určeno pro pachatele, který spáchal sexuálně podmíněný (motivovaný) trestný čin nebo čin jinak trestný. Ne však každý takový čin je činem sexuálního devianta. Pro upřesnění sexuálních poruch, a to zejména sexuální preference, se v sexuologii používají pomocné vyšetřovací metody. Pro vlastní výkon léčení je vypracována řada metod a postupů včetně metod chirurgických.

Pro nejčastěji páchaný sexuální delikt, kterým je trestný čin znásilnění, platí, že je ve většině případů spáchán nedevariantním mužem.

Protialkoholní ochranné léčení je indikováno především postojem pachatele k léčbě. U dosud neléčeného alkoholika s pozitivním přístupem k léčbě lze zpravidla vystačit s její ambulantní formou. V jiných případech může být vhodnější forma ústavního léčení.

Protitoxikomanské ochranné léčení je realizováno na obdobných principech a metodách jako protialkoholní ochranné léčení.

Ochranné léčení je sice limitováno dobou dvou roků, avšak v případě, že podmínky pro jeho výkon trvají i nadále, soud jeho trvání prodlouží o další dva roky a to i opětovně. V opačném případě, kdy bylo ochranné léčení úspěšné, soud rozhodne o jeho ukončení. Ochranné léčení může být ukončeno v případě, že se při jeho výkonu zjistí, že nelze dosáhnout jeho účelu.

Zabezpečovací detence se ukládá pachatelům zvláště závažných zločinů, u kterých je nezbytná jejich izolace. Zákon rozlišuje obligatorní a fakultativní podmínky pro uložení zabezpečovací detence podobně, jako tomu je u ochranného léčení. Je tedy určena především k ochraně společnosti a vykonává se ve speciálním ústavu se zvláštní ostrahou.

Délka trvání zabezpečovací detence není zákonem vymezena, avšak soud je povinen opakovaně jednou ročně (u mladistvých jednou za půl roku) přezkoumávat, zda důvody, pro která byla ochranná detence uložena, i nadále trvají.

Přeměna zabezpečovací detence na ústavní ochrannou výchovu a opačně je možná. Rozhodujícím kritériem pro tento postup bude vždy lékařská zpráva, respektive znalecký posudek.

Zabrání věci nebo jiné majetkové hodnoty může soud uložit v případě, že nebyl obžalovanému uložen trest propadnutí věci nebo jiné majetkové hodnoty (§ 70). Podmínkou zabránění je, aby tato věc byla užita nebo určena ke spáchání trestného činu nebo provinění, nebo tuto věc pachatel získal ať již přímo či jako odměnu, kterou nabyl za věc získanou trestným činem.

Podmínkou zabránění je, aby věc náležela takovému pachateli, kterého nelze z nejrůznějších zákonných důvodů stíhat, nebo pachateli u kterého bylo od potrestání upuštěno nebo ohrožuje bezpečnost lidí, majetku či společnosti.

K zabránění věci může dojít i v případě, že zde existuje hrozba použití věci ke spáchání trestného činu. V tomto případě nemusí být splněna podmínka vlastnictví věci pachatelem.

Zabranou věc nebo jinou majetkovou hodnotu musí soud přesně identifikovat, stejně tak jako jejího vlastníka a vyloučit tak možné záměny i do budoucna.

Vlastníkem zabrané věci nebo jiné majetkové hodnoty se stává stát.

Zabrání náhradní hodnoty a zabránění spisů a zařízení bylo do trestního zákona zařazeno s ohledem na mezinárodní smlouvy a závazky České republiky. Režim těchto ochranných opatření je prakticky shodný jako u zabránění věci nebo jiné majetkové hodnoty.

Ochranná výchova je ochranným opatřením, které může být uloženo pouze mladistvým, případně dětem mladším patnácti let, a to podle § 21 odst. 2 zákona č. 128/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže.

2.8 Opatření ukládaná mladistvým

Účelem opatření vůči mladistvému je především vytvoření podmínek pro sociální a duševní rozvoj mladistvého se zřetelem k jím dosaženému stupni rozumového a mravního vývoje, osobním vlastnostem, rodinné výchově a k prostředí mladistvého, z něhož pochází, a dále jeho ochrana před škodlivými vlivy včetně předcházení dalšímu páčání provinění. Při ukládání opatření mladistvým je soud povinen vůči nim uplatňovat diferencovaný přístup.

Mladistvému mohou být uložena pouze **výchovná opatření**, která ukládá soud a v přípravném řízení státní zástupce, v případě, že k tomu dá mladistvý svůj souhlas. Ten musí být řádně a důkladně poučen o podstatě a účelu uložení výchovného opatření. Mladistvý má právo kdykoliv v průběhu řízení až do jeho pravomocného skončení svůj souhlas odvolat. Tím výkon výchovného opatření končí. Možnost aplikace výchovného opatření v přípravném řízení se využívá u méně závažných provinění a u mladistvých, kteří si již během přípravného řízení uvědomili své chyby a závadnost svého chování a mají snahu toto napravit. Státní zástupce, než toto opatření uloží, tak se seznámí i se stanovisky a zprávami oddělení sociálně-právní ochrany dětí a probační a mediační služby. Tato opatření mohou být ukládána, aby bylo dosaženo účelu zákona v případě, když bylo upuštěno od uložení trestního opatření nebo při podmíněném upuštění od trestního opatření.

V systému sankcí ukládaných mladistvým jsou nejmírnější. Mohou být ukládaná i vedle ochranných a trestních opatření a v tom případě se již souhlas mladistvého

nevyžaduje. Kromě obecného účelu výchovná opatření mají usměrňovat způsob života mladistvých a vést k podpoře a zajištění výchovy. Lze je uložit nejdéle na dobu tří let.

Výchovnými opatřeními jsou:

Dohled probačního úředníka spočívající v pravidelném a dlouhodobém sledování chování mladistvého v jeho rodině, ve škole i mimo ně pracovníkem probační a mediační služby, který spolupracuje se školou, OSPODem apod. V souvislosti s dohledem se sleduje i plnění probačního programu, výchovných povinností nebo omezení, pokud tato byla též uložena. Mladistvý je povinen dohled a jeho podmínky plnit, tak jak jsou mu v probačním plánu dohledu, sestaveném na počátku spolupráce, uloženy. Povinností je docházet k probačnímu pracovníkovi ve stanovených lhůtách, informovat ho o všech změnách, týkajících se pobytu, školy, zaměstnání, stanovených výchovných povinností či omezení, nebránit mu při vstupu do obydlí. Probační úředník podává pravidelně soudu nebo státnímu zástupci zprávu a průběhu dohledu. Pokud mladistvý řádně plní všechny podmínky probačního dohledu a jeho snahy vedou k nápravě chování a jsou dány předpoklady budoucí řádné způsobu života, tak může probační úředník dát k soudu podnět ke ukončení tohoto dohledu před dovršením zletilosti mladistvého.

Probační program, který schvaluje ministr spravedlnosti, a jednotlivé programy se zapisují do seznamu vedenému Ministerstvem spravedlnosti. Jde např. o program sociálního výcviku, psychologického poradenství, terapeutický program, vzdělávací, rekvalifikační a program vhodný pro rozvoj sociálních dovedností a osobnosti mladistvého. Dohled nad plněním programu provádí probační úředník. Program má mladistvého směřovat k takovému způsobu života, aby se pro budoucnost vyhnul páčání trestné činnosti. Program ukládá buď soud nebo státní zástupce v přípravném řízení. Mladistvý musí souhlasit s účastí v takovém programu. Když mladistvý svým proviněním způsobil škodu, tak mu soud uloží, aby se ji snažil dle svých možností a schopností uhradit. Pokud mladistvý splní podmínky stanoveného probačního programu a ukončí ho, tak probační úředník o tomto bez zbytečného odkladu informuje soud nebo státního zástupce.

Výchovné povinnosti ukládané soudem nebo v přípravném řízení státním zástupcem. Mladistvému lze uložit různé výchovné povinnosti, které mu kupř. stanoví, bydlení s rodiči, jednorázově nebo ve splátkách zaplacení přiměřené částky, vykonání bezplatně ve volném čase společensky prospěšné činnosti určitého druhu, nahrazení způsobené škody dle svých sil, podrobení se léčení závislosti na návykových látkách a další. Při ukládání

tohoto opatření musí soud nebo státní zástupce v přípravném řízení přihlídnout ke zdravotní způsobilosti mladistvého.

Výchovná omezení, napomenutí s výstrahou ukládá soud nebo v přípravném řízení státní zástupce. Omezení může spočívat v podobě zákazu návštěv různých akcí nebo zařízení, styku se závadovými osobami, užívání návykových látek, účastnictví při sázkách, hazardních hrách apod. Uložení výchovného omezení nesmí mladistvému narušit přípravu na budoucí povolání, tedy plnění povinností souvisejících se vzdělávacím programem školy, s povoláním či zaměstnáním.

Napomenutí s výstrahou se vyslovuje před zákonným zástupcem a důrazně se jím mladistvému vytkne závadnost jeho chování a upozorní se na důsledky, které by mu hrozily, kdyby se i nadále dopouštěl trestné činnosti. Při uložení napomenutí s výstrahou lze přenechat postižení mladistvého jeho zákonnému zástupci, škole nebo výchovnému zařízení s tím, že je potom jejich povinností o výsledku vyrozumět soud nebo státního zástupce.

Ochranná opatření spočívají v ochranném léčení, zabezpečovací detenci, zabrání věci nebo jiné majetkové hodnoty a ochranné výchově.

Ukládání ochranné výchovy upravuje zákon č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže, zbývající ochranná opatření se ukládají podle trestního zákoníku č. 40/2009 Sb.

Ochranná výchova se ukládá na dobu, po kterou to vyžaduje její účel. Nejdéle může trvat do osmnácti let a výjimečně do devatenácti let věku. Ochrannou výchovu lze z důvodu plnění jejího účelu změnit na ústavní výchovu či dotyčného podmíněně propustit ze zařízení.

Ochranou výchovu může soud uložit tehdy, kdy nepovažuje uložení výchovných opatření za postačující s ohledem na způsob a rozsah zanedbání mladistvého v minulosti nebo když nepovažuje prostředí, ve kterém mladistvý žije za záruku, jeho řádné výchovy.

Ochranná výchova může být uložena buďto samostatně za současného upuštění od uložení trestního opatření, nebo spolu s uložení trestního opatření.

Délka trvání ochranné výchovy závisí na dosažení účelu, pro který byla uložena s tím, že zpravidla končí dosažením věku osmnácti let. S ohledem na zájmy mladistvého může být v odůvodněných případech prodloužena do devatenáctého roku jeho věku.

Ochranná výchova se vykonává ve zvláštních školských zařízeních v působnosti Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy. Jde o diagnostický ústav, dětský domov, dětský domov se školou a výchovný ústav. V případě, že by nařízenou ochrannou výchovu nebylo možné neprodleně zahájit a vykonávat ať z důvodů na straně mladistvého nebo příslušného školského zařízení, soud povinně nařídí dohled probačního úředníka, který potrvá až do doby odstranění překážek a zahájení výkonu ochranné výchovy.

Když pominou veškeré důvody, které vedly k nařízení ochranné výchovy, soud od ochranné výchovy upustí. Ochrannou výchovu lze změnit na ústavní, když u mladistvého došlo ke zlepšení jeho chování a nejsou již nutná omezení, která s sebou ochranná výchova nese. Je možné též rozhodnout o podmíněném umístění mladistvého mimo výchovné zařízení. Pokud se však mladistvý vrátí ke svému delikventnímu chování, tak soud zruší podmíněné propuštění mimo zařízení a vrátí ho zpět nebo lze opětovně změnit ústavní výchovu na ochrannou.

Trestní opatření jsou obdobou trestů ukládaných dospělým pachatelům a to:

- obecně prospěšné práce, přičemž horní hranice nesmí převyšovat polovinu horní hranice stanovené trestním zákonem,
- peněžité opatření ve výměře od 1 000 Kč do 500 000 Kč,
- peněžité opatření s podmíněným odkladem výkonu,
- propadnutí věci nebo jiné majetkové hodnoty,
- zákaz činnosti, pokud to není na překážku přípravě na jeho povolání, přičemž horní hranice sazby nesmí převyšovat pět let,
- vyhoštění ve výměře od jednoho do pěti let za podmínek stanovených trestním zákonem,
- domácí vězení
- zákaz vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce,
- odnětí svobody podmíněně odložené na zkušební dobu (jeden až tři roky),
- odnětí svobody podmíněně odložené na zkušební dobu (jeden až tři roky) s dohledem,
- odnětí svobody nepodmíněné.

Tato trestní opatření lze kombinovat s dalšími výchovnými nebo ochrannými opatřeními, což umožňuje podle potřeby individualizovat podle konkrétního mladistvého pachatele a ukládají se v návaznosti na trestní zákoník.

Trestní sazby odnětí svobody stanovené v trestním zákoně se u mladistvých snižují na polovinu, přičemž však horní hranice trestní sazby nesmí převyšovat pět let a dolní hranice jeden rok.

V případě, že mladistvý spáchal provinění, za které trestní zákon ve zvláštní části dovoluje uložení výjimečného trestu, a že povaha a závažnost provinění je vzhledem k zvlášť zavrženíhodnému způsobu provedení činu nebo k zvlášť zavrženíhodné pohnutce nebo zvláště těžkému a těžko napravitelnému následku mimořádně vysoká, může být mladistvému uložen trest odnětí svobody na pět až deset let, má-li se za to, že by odnětí svobody v rozmezí od jednoho do pěti let k dosažení účelu trestního opatření nepostačovalo.

Soud může upustit od uložení trestního opatření mladistvému, který spáchal provinění, na které trestní zákoník stanoví trest odnětí svobody, jehož horní hranice nepřevyšuje pět let, jeho spáchání lituje a projevuje účinnou snahu po nápravě, a to za podmínek a způsobem, upravených v §§ 11 a 12 zákona čís. 218/2003 Sb.

Bez splnění těchto podmínek může soud upustit od uložení trestního opatření mladistvému tehdy, jestliže spáchal provinění ve stavu vyvolaném duševní poruchou a soud má za to, že zabezpečovací detence nebo ochranné léčení, které zároveň ukládá, zajistí nápravu mladistvého lépe než trestní opatření.

Upustit od uložení trestního opatření lze i tehdy, jestliže je vůči mladistvému užito ochranné nebo výchovné opatření a k dosažení účelu zákona o soudnictví ve věcech mládeže není třeba ukládat trestní opatření.

Upuštěním od uložení trestního opatření se hledí na mladistvého, jako by nebyl odsouzen.

2.9 Zánik výkonu trestu a ochranných opatření

Důvodem zániku trestu jsou takové okolnosti, které nastaly po nabytí právní moci rozsudku, kterým byl trest uložen, a pro něž nelze uložený trest vykonat. Tyto důvody je

nutno odlišovat od důvodů, které vedou k zániku trestní odpovědnosti, které se uplatňují dříve, než byl trest uložen.

Důsledkem zániku trestu je zánik práva na výkon pravomocně uloženého trestu a zánik povinnosti uložený trest vykonat.

Důvodem zániku uloženého trestu je smrt odsouzeného, promlčení výkonu trestu, amnestie či milost prezidenta republiky. Mezi důvody zániku trestu patří i jeho výkon.

Výkon ochranných opatření se nepromlčuje a nemohou být prominuta cestou amnestie nebo milosti. Ochranná opatření mohou tedy zaniknout pouze jejich výkonem, popřípadě upouštěním od jejich výkonu.

3 Trestné činy proti životu a zdraví

Trestné činy uvedené v této hlavě jsou rozděleny do pěti dílů, označených jako Trestné činy proti životu, Trestné činy proti zdraví, Trestné činy ohrožující život nebo zdraví, Trestné činy proti těhotenství ženy, Trestné činy související s neoprávněným nakládáním s lidskými tkáněmi a orgány, lidským embryem a lidským genomem.

Naše společnost chrání život a zdraví občanů jako jednu z nejdůležitějších společenských hodnot. Život jedince je základní podmínkou pro uplatnění všech jeho práv a svobod. Trestní právo zabezpečuje ochranu života a zdraví před všemi úmyslnými i nedbalostními útoky. Objektem těchto trestných činů jsou život a zdraví člověka.

Objektivní stránka je většinou charakterizována způsobením smrti nebo poškozením na zdraví, jednání může záležet jak v konání, tak v opomenutí. Podle závažnosti následku se rozlišuje usmrcení, těžká újma na zdraví a ublížení na zdraví.

ro správné posouzení skutku a následný postih pachatele má určující význam výklad právních pojmů ublížení na zdraví a těžká újma na zdraví. Východiskem je vždy zdravotní stav před poškozením a nikoliv stav absolutního zdraví. Zjišťuje se, hodnotí a porovnává zdravotní stav před útokem a po útoku.

Ublížením na zdraví je stav spočívající v porušení zdraví nebo jiném onemocnění, který porušením normálních tělesných nebo duševních funkcí znesnadňuje, nikoli jen po krátkou dobu, obvyklý způsob života poškozeného a který vyžaduje lékařské ošetření.

Za ublížení na zdraví nelze považovat přechodné bolesti, nevolnosti, oděrky, nepatrné ranky, menší otoky, modřiny, hučení v uších apod. Naproti tomu může být jako ublížení na zdraví hodnocen onemocnění nebo poranění, který porušením normálních tělesných a duševních funkcí znesnadňuje výkon obvyklé činnosti nebo jiný vliv na obvyklý způsob života poškozeného a zpravidla vyžaduje lékařské ošetření, aniž by zanechalo trvalé následky. Pomocným časovým kritériem je doba nejméně sedmi dnů.

Může jít o újmu na zdraví spojenou s přetrvávajícími bolestmi, horečkami, omezenou pohyblivostí, psychickými traumaty, nutností docházet na lékařské zákroky, snášet lékařské zákroky, nosit fixační dlahy a podobně. Nestačí tedy pouze povrchová zranění či nevolnosti. Protože ublížení na zdraví zpravidla ovlivňuje negativně pracovní schopnost, může být délka pracovní neschopnosti rovněž určitým pomocným kritériem při právním hodnocení závažnosti újmy na zdraví.

Charakter zranění je tedy třeba zkoumat nejen na základě délky léčení či pracovní neschopnosti, ale i dalších okolností, jako jsou příznaky, bolesti, obtíže a jejich intenzita a po jakou dobu se poranění či onemocnění projevovalo. Význam má i zjištění jaké ošetření a v jakém rozsahu si vyžádalo. Při posuzování újmy na zdraví je třeba zhodnotit i to, zda poškozeným subjektivně tvrzené obtíže odpovídají objektivnímu lékařskému nálezu.

Ublížením na zdraví tedy bude změněný stav, který nastal kupříkladu déle trvajícimi bolestmi, horečkami, nespavostí, omezením nebo znemožněním pohybu, upoutáním na lůžko a podobně. Lze sem zahrnout i případy, kdy již dříve trvajíc nemoc se zhoršila, příznaky a bolesti se zintenzivnily a podobně.

Ublížení na zdraví bude zpravidla nepříznivě ovlivňovat pracovní schopnost, ta však sama o sobě nemusí vždy odrážet povahu, intenzitu, závažnost a charakter zranění. Nezanedbatelné je zjišťování a posouzení, zda a do jaké míry došlo k narušení obvyklého způsobu života poškozeného, a to nejen v kontextu vyřazení z pracovního procesu.

Naproti tomu těžká újma na zdraví je definována v § 122 jako jen vážná porucha zdraví nebo vážné onemocnění, spočívající ve zmrzačení, ztrátě nebo podstatném snížení pracovní způsobilosti, ochromení údu, ztrátě nebo podstatném oslabení funkce smyslového ústrojí, poškození důležitého orgánu, zohydění, vyvolání potratu nebo usmrcení plodu, mučivých útrapách nebo delší dobu trvajíc poruše zdraví. Ta musí trvat v rozsahu nejméně šesti týdnů.

Charakter zranění či následná doba léčení může být ovlivněna i specifickými okolnostmi na straně poškozeného, jako je kupříkladu zvláštní tělesný stav, dosud nediodagnostikované a neléčené onemocnění a podobně.

U trestných činů ublížení na zdraví závisí zjišťování povahy a rozsahu zranění, resp. újmy na zdraví, a tedy i právní kvalifikace skutku, ve značné míře na úrovni odborného lékařského sdělení. Relativně často se tyto skutečnosti zjišťují znaleckým posudkem.

3.1 Vražda (§ 140)

Objektem je lidský život, který je chráněn i v situacích, kdy člověk není dalšího života schopen. Obecný problém nedotknutelnosti a ochrany života versus jeho kvality může ovšem v praxi přinášet nemalé obtíže a vytvářet mezní situace, kdy porušení proporcčně rovné kvality života, tedy život proti životu či život jako život, je z hlediska současné vědy

trestního práva, ale i praxe, trestným činem kvalifikovaným jako vražda. Diskutovat lze pouze o společenské škodlivosti takového jednání. Za živého člověka lze považovat pouze toho, kdo se živě narodil, tedy přestal být plodem a u něhož ještě nenastala biologická smrt.

Objektivní stránka spočívá v usmrcení, přičemž použité prostředky jsou pro posouzení skutku nerozhodné. Vraždu lze spáchat jak konáním, tak opomenutím, a to jestliže existovala na straně pachatele zvláštní povinnost zabránit smrti a pachatel pojal alespoň eventuální úmysl usmrtit. Dosud je trestným činem i uspíšení jinak nezvratně a nenávratně nastupující smrti. V souvislosti s touto problematikou se stále častěji ozývají hlasy veřejnosti i odborníků o právu lékaře nepokračovat v léčení beznadějně nemocných osob a prodlužování jejich utrpení. Nevysloveným, ale uvažovaným hlediskem jsou i více méně bezúčelně vynaložené nemalé finanční prostředky.

Pachatelem může být kdokoliv. Po subjektivní stránce se vyžaduje úmysl, a to alespoň eventuální. České trestní právo rozlišuje při úmyslném usmrcení vraždu a zabití (§ 141).

Jednání pachatele, který usmrtil z nedbalosti je nově zařazeným trestným činem (§ 143) o kterém bude pojednáno dále.

Trestní zákoník vymezuje tři formy vraždy:

1. vraždu jako takovou, označovanou též jako vraždu prostou,
2. vraždu s rozmyslem (po krátkodobé úvaze pachatele) nebo po předchozím uvážení (po promyšlení způsobu a okolností, za kterých bude čin spáchán) neboli vraždu kvalifikovanou
3. vraždu za zvláštních okolností, které podmiňují použití vyšší trestní sazby, případně výjimečného trestu:
  - a) spáchání vraždy na dvou nebo více osobách,
  - b) na těhotné ženě,
  - c) na dítěti mladším než 15 let,
  - d) na úřední osobě při výkonu nebo pro výkon její pravomoci,
  - e) na svědkovi, znalci nebo tlumočnickovi v souvislosti s výkonem jejich povinnosti,

f) na zdravotnickém pracovníkovi při výkonu zdravotnického zaměstnání nebo povolání směřujícího k záchraně života nebo ochraně zdraví, nebo na jiném, který plnil svoji obdobnou povinnost při ochraně života, zdraví nebo majetku vyplývající z jeho zaměstnání, povolání, postavení nebo funkce nebo uloženou mu podle zákona,

g) na jiném pro jeho skutečnou nebo domnělou rasu, příslušnost k etnické skupině, národnost, politické přesvědčení, vyznání nebo proto, že je skutečně nebo domněle bez vyznání,

h) opětovně,

i) zvláště surovým nebo trýznivým způsobem,

j) v úmyslu získat pro sebe nebo pro jiného majetkový prospěch nebo ve snaze zakrýt nebo usnadnit jiný trestný čin nebo z jiné zavrženíhodné pohnutky.

Tato nová úprava v trestním zákoníku v porovnání s předchozí úpravou reaguje na potřebu odpovídající, tj. zvýšené trestněprávní ochrany osobám, které se nacházejí ve specifických situacích a nemají statut úřední osoby. Vedle lékařů a zdravotnických pracovníků tedy kupříkladu záchranářů, hasičů apod.

Diskutuje se potřeba řešit otázku privilegované skutkové podstaty úmyslného usmrcení - euthanasie. V současnosti je z evropských zemí euthanasie legální v Nizozemsku a Belgii. Ve Velké Británii přiznal právo na euthanasii nevléčitelně nemocné pacientce soud.

Termín euthanasie doslovně znamená „dobrá smrt“. V současnosti se užívá k označení konání nebo opomenutí, směřujícího k uspíšení smrti jiné osoby, a to za okolností svědčících pro závěr, že pachatel nejedná v zájmu vlastním, ale v zájmu oběti a s jejím ať již vyjádřeným nebo důvodně předpokládaným souhlasem. Nejčastějším motivem euthanasie je soucit s člověkem, který trpí zbytečně a nemá naději na uzdravení. Snahy po morálním ospravedlnění euthanasie sahají daleko do minulosti.

Podle českého práva je lékař povinen učinit vše pro záchranu života a zdraví každého občana a neposkytnutí takové potřebné péče by bylo trestným činem. U nevléčitelně nemocných osob blížících smrti, u kterých není ani hypotetická naděje na zlepšení nebo obrat v průběhu onemocnění, je účinnou formou poskytování potřebné pomoci především mírnění utrpení a bolestí, takže kupříkladu podávání morfia, byť ve vysokém, avšak pro

tišení bolesti zcela nezbytném množství, lze za těchto okolností považovat za lékařský zákrok v souladu s právem, tedy za pozitivní a nutný, byť s sebou nese riziko uspíšení smrti pacienta. Toto riziko je přípustné a jeho hranice není smrtí pacienta překročena. K aplikaci vyšší dávky však musí jít za účelem tišení bolestí a nikoliv uspíšení smrti pacienta. V opačném případě by došlo k naplnění znaků skutkové podstaty vraždy. Právní úpravou euthanasie by bylo dáno právo trpícímu jedinci rozhodnout o ukončení svého života za pomoci druhé osoby tak, jako má jedinec právo rozhodnout o svém životě v případě sebevraždy.

Etický kodex České lékařské komory stanoví, že lékař u nevléčitelně nemocných a umírajících tiší bolest, šetří lidskou důstojnost a mírní utrpení. Vůči neodvratitelné a bezprostředně očekávané smrti však nemá být cílem lékařova jednání prodlužování života za každou cenu. Stejně jako euthanasie je v České republice i asistovaná sebevražda trestným činem (§ 144).

První návrh rekodifikovaného trestního zákona přinášel novou skutkovou podstatu usmrcení na žádost. Šlo o postih toho, kdo z omluvitelných pohnutek, zejména ze soucitu usmrtil nevléčitelně nemocnou osobu trpící somatickou nemocí, na její vážně míněnou a naléhavou žádost.

Za vážně míněnou a naléhavou žádost se rozuměl svobodný a určitý projev vůle osoby starší osmnácti let, která není zbavena ani omezena ve způsobilosti k právním úkonům a není stížena duševní poruchou, jednoznačně a důrazně směřující k jejímu vlastnímu usmrcení.

Tento návrh rekodifikace trestního zákona Poslanecká sněmovna zamítla a současný trestní zákoník již tuto úpravu neobsahuje. Proti ní argumentovali především poslanci KDU-ČSL a katolická lobby, přestože je většina české společnosti nakloněna nejen k privilegované skutkové podstatě usmrcení na žádost a ze soucitu, ale přímo legalizaci euthanasie.

V této souvislosti je vhodné upozornit na právní úpravu v Polsku, tedy zřejmě v nejkatoličtější zemi v Evropě. Tam je usmrcení na žádost a ze soucitu v trestním zákoně upraveno velice liberálně, a to následovně:

Art. 150

- § 1 Kdo zabije člověka na jeho žádost a pod vlivem soucitu k němu, podléhá trestu odnětí svobody od 3 měsíců do 5 let.

- § 2 Ve výjimečných případech může soud použít mimořádného zmírnění trestu, ba i upustit od jeho vyměření.

3.2 Zabití (§ 141)

Objektem je lidský život stejně jako u vraždy. Objektivní stránka spočívá v usmrcení jiného člověka za situace silného rozrušení ze strachu, úleku, zmatku nebo jiného omluvitelného hnutí mysli anebo v důsledku předchozího zavrženíhodného jednání poškozeného. Jde vlastně o postih jednání ve zcela výjimečné situaci, ve které hraje roli zátěžová situace na straně pachatele.

K posouzení, zda pachatel jednal v silném rozrušení, ze strachu, úleku zmatku nebo z jiného omluvitelného hnutí mysli bude nezbytné znalecké psychiatrické vyšetření pachatele.

V situaci, kdy pachatel jedná v důsledku předchozího zavrženíhodného jednání poškozeného, bude třeba pečlivě zkoumat okolnosti, které trestnému činy předcházely, zejména pak vztahy mezi poškozeným a pachatelem, případně jeho blízkými osobami. Tato motivace se může uplatnit i kupříkladu v případě vyhroceného, déletrvajícího domácího násilí.

V souvislosti s tímto trestným činem bude třeba rozlišovat mezi spácháním trestného činu zabití, nutnou obranou a překročením mezí nutné obrany.

3.3 Vražda novorozeného dítěte matkou (§ 142)

Objektem je zájem na ochraně života novorozeného dítěte. Jeho úmyslné usmrcení je mírněji trestné, pokud se ho matka dopustí v rozrušení způsobeném porodem při porodu nebo bezprostředně po něm.

Rozrušení způsobené porodem je zvláštním způsobem dočasně změněný duševní stav, v důsledku fyziologických procesů, které s porodem bezprostředně souvisejí a které mohou vést k zeslabení mateřského pudu. Jde tedy o zvláštní znak tohoto trestného činu a není možné ho zaměňovat s obecnými podmínkami trestní odpovědnosti, vyjádřenými v ustanoveních o nepřičetnosti nebo zmenšené přičetnosti. Toto rozrušení musí být způsobeno porodem, nemůže tedy jít o nějaké jiné rozrušení z jiných příčin. Přitom to

zákon nemá na mysli takovou duševní chorobu nebo poruchu, která by dávala podklad pro nepřičetnost podle § 26, v takovém případě by byla žena za své činy neodpovědná. Tento stav však může prospívat pouze matce a jednání každého jiného účastníka na tomto trestném činu je posuzováno jako účastenství na trestném činu vraždy podle § 140. Po subjektivní stránce se vyžaduje úmysl.

Když se žena rozhodne zavraždit své dítě, ještě než se narodí, a novorozené dítě potom při porodu nebo bezprostředně po něm, skutečně usmrtí, nevylučuje to, že tak učinila v rozrušení způsobeném porodem, když nepříznivé zážitky, pro které se rozhodla už v době těhotenství, že dítě usmrtí, vystupňovaly rozrušení způsobené porodem.

Na časové vymezení, od kdy se stává plod novorozeným dítětem, se v teorii názory různí. V teorii převládá a v lékařské praxi se uplatňuje stanovisko, že k narození živého dítěte dochází vypuzením nebo vynětím plodu z matčina těla bez ohledu na délku těhotenství, jestliže plod po narození dýchá nebo projevuje jiné známky života, jako je srdeční činnost, pulsace pupečníku nebo aktivní pohyby svalstva, i když pupečník nebyl přerušen nebo placenta ještě nebyla porozena. V současné době je východiskem vyhláška Ministerstva zdravotnictví č. 11/1988 Sb., podle které jde o porod živého dítěte tehdy, kdy vypuzený plod jeví některou ze známek života, váží minimálně 500 gr. nebo přežije alespoň 24 hodin; jinak se jedná o potrat nebo o porod mrtvého dítěte.

Dobou „při porodu“ s hlediska lékařského je nutno rozumět dobu, kdy dítě opouští matku a opustí matku a dokud není porozeno lůžko. I kdyby byl již pupečník přerušený a lůžko nebylo porozeno, nelze ukládat porod za ukončený. Dobu „bezprostředně po něm“, nelze z hlediska lékařského vykládat jako určitě vymezenou, krátkou dobu, hned po ukončení porodu, nýbrž je to určitě dlouhá doba po porodu dítěte a lůžka, která není v každém případě stejně dlouhá a kterou lze někdy přesně jen těžko stanovit. Důležité je posouzení. Zda rozrušení způsobené porodem ještě trvalo. To ve většině případů netrvá dlouho. Většinou se rodička po porodu obvykle uklidňuje a ve většině případů se dostavuje občerstvující spánek. Spánek značí utlumení funkce orgánů a tedy i soustavy nervové, a proto je možno tvrdit, že okamžikem usnutí obvykle přestává i rozrušení rodičky. Termín „hned po porodu“ je nutno případ od případu řešit zvlášť a samostatně a řádně odůvodnit .

Jakékoliv útoky ze strany budoucí matky proti plodu do počátku porodu jsou z hlediska trestního práva nepostižitelné.

Naproti tomu vražda novorozeného dítěte spáchaná matkou nikoliv při porodu nebo bezprostředně po něm, tedy s určitým časovým odstupem od ukončení porodu je již trestným činem vraždy podle § 140, přičemž se jedná o kvalifikovaný trestný čin, lišící se od prosté vraždy tím, že byl spáchán na osobě mladší patnácti let a pachatelce tak hrozí při splnění určitých podmínek výjimečný trest.

3.4 Usmrcení z nedbalosti (§ 143)

Tato skutková podstata znamená zásadní změnu v právní kvalifikaci jednání, které má za následek způsobení smrti z nedbalosti. Zatímco předchozí právní úprava spočívala v postihu těžké újmy na zdraví s následkem smrti, trestní zákoník přináší v tomto směru zcela samostatnou a jednoznačnou skutkovou podstatu.

Po subjektivní stránce se vyžaduje nedbalost a to alespoň nevědomá. Přísněji trestné je usmrcení v důsledku porušení důležité povinnosti vyplývající pro pachatele z jeho zaměstnání, povolání, funkce nebo uloženému podle zákona, v důsledku hrubého porušení zákonů o ochraně životního prostředí nebo zákonů o bezpečnosti práce nebo dopravy anebo hygienických zákonů.

3.5 Ublížení na zdraví (§§ 145 - 148)

Objektem trestného činu je zájem na ochraně lidského zdraví, tedy fyziologické činnosti tělesných orgánů potřebné k obvyklé činnosti. Podle definice Světové zdravotnické organizace (WHO) je zdraví stav úplné fyzické, duševní a sociální pohody, nikoliv pouze nepřítomnost nemoci nebo tělesné chyby.

Objektivní stránka rozlišuje ublížení na zdraví v užším slova smyslu a těžkou újmu na zdraví. Nezáleží na povaze, způsobech a prostředcích, které k ublížení na zdraví vedly. Jednotlivá ustanovení §§ 145 až 148 rozlišují stupně ublížení na zdraví a formy zavinění.

Ustanovení § 146 postihuje úmyslné ublížení na zdraví a § 145 postihuje úmyslnou těžkou újmu na zdraví. Jestliže však následkem úmyslně spáchaného ublížení na zdraví (§ 146) nastala těžká újma na zdraví nebo smrt a u úmyslně spáchané těžké újmy na zdraví (§ 145) nastala smrt, přičemž spáchání těchto těžších následků pachatel nezamýšlel, a to ani eventuálně, posuzují se tyto těžší následky přísnější sazbou. Nepůjde tedy o kvalifikaci

skutku jako vraždy, a to pro nedostatek zavinění, protože pachatel usmrcení poškozeného nezamýšlel.

Ustanovení § 146a postihuje úmyslné způsobení těžké újmy na zdraví nebo úmyslného ublížení na zdraví z omluvitelné pohnutky, tedy za stejných podmínek, jaké jsou vymezeny ve skutkové podstatě zabití.

Ustanovení § 147 postihuje spáchání těžké újmy na zdraví nebo smrti z nedbalosti. Přísněji trestné je spáchání tohoto trestného činu jednak porušením důležité povinnosti, vyplývající ze zaměstnání, povolání, postavení nebo funkce pachatele, nebo porušením povinnosti uložené mu podle zákona, a jednak hrubým porušením předpisů o ochraně životního prostředí, o bezpečnosti práce, dopravy anebo předpisů hygienických.

Ustanovení § 148 postihuje spáchání ublížení na zdraví z nedbalosti za předpokladu, že k němu došlo porušením důležité povinnosti vyplývající ze zaměstnání, povolání, postavení nebo funkce pachatele, nebo porušením povinnosti uložené mu podle zákona.

Toto porušení důležité povinnosti nelze spatřovat paušálně v jakémkoliv porušení jakékoliv povinnosti. Výklad praktické aplikace tohoto pojmu přináší judikatura. Ublížení na zdraví z nedbalosti při nesplnění podmínky porušení důležité povinnosti nebo hrubého porušení zákonů o ochraně životního prostředí nebo zákonů o bezpečnosti práce nebo dopravy anebo hygienických předpisů je přestupkem proti občanskému soužití podle § 49 odst. 1 písm. b). zák. č. 200/1990 Sb., o přestupcích.

3.6 Ohrožení pohlavní nemocí (§ 155)

Objektem je zdraví občana a jeho ochrana před ohrožením zdraví pohlavní nákazou. Jde o ohrožovací delikt, takže je trestný čin spáchán vydáním jiného nebezpečí pohlavní nákazy. Za pohlavní nákazu se považuje příjice, kapavka, měkký vřed a čtvrtá pohlavní nemoc. Naproti tomu se AIDS/HIV považuje za nakažlivou lidskou chorobu ve smyslu § 152 a 153.

Objektivní stránka spočívá v reálném, bezprostředním ohrožení pohlavní nemocí, aniž by skutečně k přenosu nemoci došlo. V případě, že skutečně k přenosu nákazy u ohrožené osoby došlo, půjde o některý z trestných činů podle §§ 145 až 148. Vydání nebezpečí pohlavní nákazy se děje zpravidla souloží, nelze však vyloučit jiný mechanismus pohlavního styku a nebo nebezpečný způsob manipulace s infikovaným materiálem.

Pachatelem může být kdokoliv a po subjektivní stránce může být trestný čin spáchán jak úmyslně, tak z nedbalosti.

3.7 Rvačka (§ 158)

Objektem je život a zdraví osob, které se zúčastní rvačky. Objektivní stránka spočívá ve vzájemném ohrožení života nebo zdraví těch osob, které se na rvačce zúčastní. Pojem rvačky není konkretizován, je třeba jím rozumět vzájemné se napadání nejméně tří osob, které se střídavě brání a útočí, takže jsou všichni přímými pachateli i hmotným předmětem útoku. Jednání musí být natolik intenzivní, aby byl život nebo zdraví ohroženo. Jestliže se osoba brání ostatním, nejde o rvačku, nýbrž o napadení.

Přísnější kvalifikace skutku se užije, jestliže byla při rvačce způsobena smrt nebo těžká újma na zdraví. Pokud by v tomto případě účastník rvačky úmyslně usmrtil nebo úmyslně způsobil ublížení na zdraví, bylo by jeho jednání kvalifikováno podle tohoto úmyslu.

Pachatelem může být kdokoliv. Po subjektivní stránce se vyžaduje úmysl, který musí pokrývat jak samotnou účast na rvačce, tak ohrožení ostatních účastníků rvačky na životě nebo zdraví. K naplnění znaků přísnější kvalifikace postačí nedbalost.

3.8 Nedovolené přerušování těhotenství (§§ 159 až 162)

Objektem těchto trestných činů je zájem společnosti na ochraně života a zdraví ženy. S ohledem na liberální postoje k umělému přerušování těhotenství, jehož podmínky jsou legislativně upraveny, v praxi tato trestná činnost téměř nepřichází. Protože se ale legální možnost umělého přerušování těhotenství nevztahuje na cizinky, které se v České republice zdržují pouze přechodně, je realizace interrupčních zákroků na cizinkách v rámci takzvané interrupční turistiky trestným činem. Vyloučení těchto cizinek z možnosti podrobit se legálnímu přerušování těhotenství je ve značné části odborné veřejnosti chápáno jako diskriminační opatření.

Objektivní stránka spočívá v pomoci nebo svedení ženy k tomu, aby si sama své těhotenství uměle přerušila, nebo jiného požádala nebo jinému dovolila, aby jí bylo těhotenství uměle přerušeno jinak než způsobem podle zákonných předpisů o umělém přerušování těhotenství. Dále pak v umělém přerušování těhotenství se souhlasem ženy jinak než způsobem přípustným podle zákonných předpisů o umělém přerušování těhotenství.

Pokud by takto bylo těhotenství přerušeno bez souhlasu ženy, šlo by o okolnost podmiňující použití vyšší trestní sazby.

Pachatelem může být kdokoliv, po subjektivní stránce se vyžaduje úmysl. Těhotná žena, která své těhotenství sama uměle přeruší nebo jiného o to požádá nebo mu to dovolí, není pro takový čin trestná, a to ani podle ustanovení o návodci a pomocníkovi.

3.9 Účast na sebevraždě (§ 144)

Objektem je zájem společnosti na ochraně života. Sebevražda ani pokus o ní nejsou trestným činem. Trestné jsou však některé formy účasti na sebevraždě jiné osoby.

Objektivní stránka spočívá v tom, že pachatel pohne jiného k sebevraždě nebo mu k sebevraždě pomáhá. Naproti tomu, donutí-li pachatel k sebevraždě jiného fyzickým nebo psychickým násilím, dopouští se trestného činu vraždy. Stejná situace nastává tam, kde pachatel pohne k sebevraždě takovou osobu, která sama o sobě není pro duševní poruchu či nedostatek věku způsobilá rozpoznat závažnost a důsledky svého jednání.

Obě formy spáchání trestného činu účasti na sebevraždě mohou mít v konkrétních případech výrazně odlišnou společenskou škodlivost. Vždycky bude pohnutí k sebevraždě daleko závažnějším jednáním, než vyhovění žádosti sebevraha o pomoc při realizaci svého rozhodnutí skoncovat s vlastním životem, a to zejména půjde-li o tzv. bilanční sebevraždu či sebevraždu motivovanou těžkou chorobou spojenou s nesnesitelnými bolestmi nebo nástupem degradace osobnosti.

Vztah mezi účastí na sebevraždě, spáchanou formou pomoci k sebevraždě a euthanasií je blízký s ohledem na to, že ke spáchání obou těchto skutků dochází za speciálních podmínek a za zvláštních okolností. V případě euthanasie k činu dochází se souhlasem či na žádost poškozeného, stejně tak jako v případě pomoci k sebevraždě. Lze vyslovit úvahu, že tak jak bude postupně docházet k legalizaci euthanasie či zmírnění jejího trestního postihu, bude docházet i k vyloučení trestněprávní odpovědnosti za pomoc při sebevraždě.

V obou případech se trestněprávní problematika úzce dotýká problematiky morální ochrany života, chápání jeho významu a kvality a v neposlední řadě i závazků vůči společnosti. Svoji roli sehrávají i náboženské postoje a předsudky, které se rovněž mezi sebou výrazně odlišují.

Pachatelem může být kdokoliv. Po subjektivní stránce se vyžaduje úmysl.

3.10 Šíření nakažlivé lidské nemoci (§§ 152, 153)

Objektivní stránka spočívá ve způsobení nebo zvýšení nebezpečí zavlečení nebo rozšíření nakažlivé choroby lidské, nebo domácích nebo jiných hospodářsky důležitých zvířat, nebo zavlečení či rozšíření nakažlivé choroby nebo škůdce užitkových rostlin, uvedených v nařízení vlády č. 453/2009 Sb.

Jednání, jímž se takové nebezpečí způsobuje nebo zvyšuje, může být nejrůznější povahy, zejména nešetření nebo maření různých opatření čelících vzniku choroby v určitém okruhu a jejím rozšíření. Není třeba, aby k zavlečení nebo rozšíření nakažlivé choroby skutečně došlo. Stačí bezprostřední nebezpečí jejího zavlečení nebo rozšíření. Mezi nakažlivé lidské choroby ve smyslu trestního zákona patří též HIV/AIDS.

Pachatelem může být kdokoliv. Po subjektivní stránce se vyžaduje úmysl u trestného činu podle § 152 a nedbalost u trestného činu podle § 153.

V zákoně čís. 258/2000Sb., o ochraně veřejného zdraví se v § 53 odst. 1 uvádí, že fyzické osoby po nákaze vyvolané virem lidského imunodeficitu jsou povinny mimo jiného nevykonávat činnosti, při nichž by vzhledem ke svému nosičství ohrožovaly zdraví jiných fyzických osob. Tolik, pokud jde o normu správního práva, která reguluje v dané oblasti či za dané situace chování HIV pozitivní osoby.

Z toho zcela jednoznačně vyplývá, že osoba, která je nositelem a tím i potencionálním šířitelem onemocnění HIV/AIDS, jehož si je vědoma, je zároveň přinejmenším potencionálním pachatelem trestného činu šíření nakažlivé lidské nemoci z nedbalosti při každé realizaci pohlavního styku. Tento názor lze opřít o fakt, že s ohledem na kvalitu a fyzikální vlastnosti prezervativu nelze vyloučit jeho selhání a tudíž i bezprostřední kontakt mezi pohlavními orgány nemocné a zdravé osoby.

4 Trestné činy proti svobodě a právům na ochranu osobnosti, soukromí a listovního tajemství

Trestné činy uvedené v této hlavě jsou rozděleny do dvou dílů označených jako Trestné činy proti svobodě a Trestné činy proti právům na ochranu osobnosti, soukromí a listovního tajemství.

Tyto trestné činy mají řadu společných rysů a chrání takové objekty jako jsou svoboda, nedotknutelnost osoby a jejího soukromí v nejrůznějších situacích a souvislostech, které mohou představovat důležité zájmy osobnosti, vzájemně se doplňují, podmiňují a představují společenský základ pro realizaci každého lidského jedince. Užívané termíny mají pro všechny zde uvedené trestné činy stejný obsah.

Násilí je použití fyzické síly k překonání kladeného nebo předpokládaného odporu, které může směřovat vůči osobě nebo věci. Násilí proti osobě spočívá v přímém útoku proti tělu poškozeného a nemusí být vždy spojeno s ublížením na zdraví. Násilí proti věci je spojeno s ničivým jednáním.

Pohrůzkou bezprostředního násilí je pohrůzka takovým násilím, které má být okamžitě realizováno a pachatel hrozí, že v případě odporu toto násilí okamžitě zrealizuje, a tím zbavuje poškozeného možnosti svobodného rozhodování a nutí ho podrobit se hrozbě a útoku.

Pohrůzka násilí nebo jiné těžké újmy je širším pojmem. Pohrůzka násilím může být namířena jak proti poškozenému, tak třetím osobám, které ani nemusí být incidentu přítomny. Pohrůzka jiné těžké újmy může směřovat proti nejrůznějším hodnotám, jako je místo v zaměstnání, čest a dobrá pověst, rodinný a společenský život atd.

Podle Listiny základních práv a svobod jsou tato lidská práva nedotknutelná a mohou být omezena pouze zákonem.

4.1 Obchodování s lidmi (§ 168)

Objektem jsou morální zásady, s nimiž je taková činnost v hlubokém rozporu, a svoboda jednotlivce v oblasti sexuální sféry a svobodného rozhodování. Toto ustanovení vychází z mezinárodních závazků, které republika na sebe převzala.

Postih obchodu s lidmi byl v posledních cca 7 letech předmětem zvýšeného zájmu zainteresovaných orgánů a prošel řadou novelizací.

Původní obchodování se ženami, kdy pachatel najal ženu nebo dopravil ženu do ciziny s úmyslem, aby tam provozovala prostituci, nebo ji za tím účelem zlákal, popřípadě dopravil, bylo rozšířeno na obchodování s lidmi za účelem pohlavního styku.

Tento trestný čin postihoval jednání spočívající ve zlákání, najmutí nebo dopravení kohokoli do ciziny nebo z ciziny za účelem, aby ho bylo užito k pohlavnímu styku.

Současná právní úprava obsahuje dvě samostatné skutkové podstaty, a to obchodování s dětmi, které je postihováno i tehdy, nedošlo-li k použití násilí, pohrůžky násilí nebo lsti, zneužití omylu, tísně nebo závislosti a obchodování s osobami staršími osmnácti let, kde se ale již trestní postih váže na použití násilí, pohrůžky násilí nebo jiné těžké újmy nebo lsti, anebo zneužití omylu, tísně nebo závislosti.

V obou případech ale objektivní stránka spočívá v tom, že pachatel přiměje, zjedná, najme, zláká, svede, dopraví, ukryje, zadržuje nebo vydá oběť, aby ji bylo jiným užito k pohlavnímu styku nebo jiným formám sexuálního zneužívání nebo obtěžování anebo k výrobě pornografického díla, k odběru tkáně, buňky nebo orgánu z jejího těla, k službě v ozbrojených silách, k otroctví nebo nevolnictví, nebo k nuceným pracím nebo jiným formám vykořisťování.

Pachatelem může být kdokoliv a po subjektivní stránce se vyžaduje úmysl.

4.2 Svěření dítěte do moci jiného (§ 169)

Objektem je zájem společnosti na řádném výkonu péče o dítě ze strany těch osob, které tuto péči vykonávají.

Objektivní stránka spočívá ve svěření dítěte za odměnu do moci jiného, a to za účelem adopce nebo pro jiný podobný účel, jako je kupříkladu pěstounská péče. Nezbytnou součástí objektivní stránky je právě to, že se tak děje za odměnu, která můžeme mít jak finanční, tak nefinanční formu.

Okruh možných pachatelů je široký. Mohou to být rodiče, osvojitelé, pěstouni, poručníci, ale i pracovníci zařízení a ústavů, kde se vykonává ústavní výchova, ochranná výchova či kde se realizuje umístění dětí, které vyžadují okamžitou pomoc a podobně. Po subjektivní stránce se vyžaduje úmysl.

4.3 Zbavení osobní svobody (§ 170)

Objektem je stejná svoboda lidského jedince jako u trestného činu omezování osobní svobody.

Objektivní stránka spočívá ve zbavení svobody jiného, přičemž musí jít o trvalý, nebo delší dobu trvající stav. Způsob provedení je nerozhodný, od fyzického násilí až po lstivé oklamání apod. Svým charakterem se blíží uvěznění a prakticky přichází kupříkladu za určitých okolností v oblasti komerčního sexu.

Pachatelem může být kdokoliv. Po subjektivní stránce se vyžaduje úmysl.

4.4 Omezování osobní svobody (§ 171)

Objektem je svoboda lidského jedince ve smyslu volného pohybu. Je nerozhodné, jedná-li se o osobu dospělou, dítě či nepříčetnou.

Objektivní stránka spočívá v tom, že pachatel jinému brání užívat osobní svobodu ve smyslu volného pohybu a o tomto pohybu rozhodovat. Délka trvání tohoto protiprávního jednání nerozhoduje a k jejímu uplatnění dojde při posuzování společenské škodlivosti činu. Jednání pachatele musí být obtížně překonatelné a může mít konkrétní podobu od svírání v náruči až po uzavření v místnosti. Z praktického hlediska může přicházet i neadekvátní trestání dítěte a podobně.

Pachatelem může být kdokoliv. Po subjektivní stránce se vyžaduje úmysl.

4.5 Loupež (§ 173)

Objektem je osobní svoboda jednotlivce a jeho majetek.

Objektivní stránka spočívá v užití násilí nebo pohrůžky bezprostředního násilí v úmyslu zmocnit se cizí věci. Násilí proti osobě je především útok přímo proti tělu poškozeného, i když nemá charakter ublížení na zdraví. Není rozhodující, zda poškozený klade či neklade odpor. Trestný čin je naplněn i tehdy, kdy poškozený na pohrůžku bezprostředního násilí reaguje takzvaně dobrovolně a požadovanou věc, kterou má u sebe vydá, a tím zabrání realizaci násilí vůči své osobě. Jde o loupež i tehdy, jestliže pachatel uvedl poškozeného do

stavu bezbrannosti lstí. Typickým příkladem tohoto jednání byly svého času tzv. rohypnolové uspávačky.

Je nerozhodné, jestli měl pachatel v úmyslu si cizí věc ponechat, dát jinému nebo ji zničit či učinit neupotřebitelnou. Stejně tak není rozhodující hodnota této věci. Věc, která je předmětem útoku, je pro pachatele cizí věcí. Násilné odnětí půjčených peněz dlužníkovi či vymáhání okamžitého zaplacení pohledávky použitím násilí nebo hrozby bezprostředního násilí by tedy byla loupež.

Za určitých okolností může nastat plynulý přechod mezi krádeží a loupeží podle toho, jak pachatel gradoval realizaci svého úmyslu zmocnit se cizí věci. Násilí či pohrůžka bezprostředního násilí musí předcházet zmocnění se věci.

Pachatelem může být kdokoliv. Po subjektivní stránce se vyžaduje úmysl, který se vztahuje jak k násilnému jednání, tak zmocnění se cizí věci. Loupež je speciálním případem vydírání.

4.6 Vydírání (§ 175)

Objektem je široce pojatá svobodná vůle k rozhodování, do které pachatel zasáhne použitím násilí, pohrůzkou násilí nebo pohrůzkou jiné těžké újmy.

Objektivní stránka spočívá v tom, že pachatel jiného nutí, aby něco konal, opomenul nebo trpěl. Jde o subsidiární ustanovení k těm trestným činům, jejichž spáchání je spojeno s bezprostředním násilím, jako je znásilnění nebo loupež.

Trestné činy znásilnění a sexuální nátlak jsou ve vztahu k trestnému činu vydírání ustanovením speciálním.

Pachatelem může být kdokoliv, po subjektivní stránce se vyžaduje úmysl.

4.7 Útisk (§ 177)

Objektem je svoboda rozhodování.

Objektivní stránka spočívá v tom, že pachatel bez použití násilí využívá něčí tísně nebo závislosti. Jde o méně intenzivní zásah do svobodného rozhodování jednotlivce, jako u vydírání. Tíseň je stav způsobený nepříznivými okolnostmi, které vedou k omezení volnosti při rozhodování. Závislost je stav, v němž je někdo v určitém směru odkázán na

pachatele, jako kupříkladu dlužník na věřitele, podřízený na nadřízeného v zaměstnání a podobně. Za útisk lze považovat zneužití tísnivé situace bezdomovce, který za trochu alkoholu, jídla, obnošeného šatstva či menší finanční obnos slouží jako snadno dostupný a levný prostředek sexuálního uspokojení jiného. Čin je dokonán, jakmile pachatel jiného nutí, aby něco konal, opomenul nebo trpěl. Není rozhodné, zda utiskovaná osoba vykonala to, k čemu ji pachatel nutil.

Pachatelem může být kdokoliv. Po subjektivní stránce se vyžaduje úmysl.

5 Trestné činy proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti

5.1 Znásilnění (§ 185)

Je vedle vraždy nejzávažnějším sexuálně motivovaným trestným činem. K jeho spáchání se vyžaduje uplatnění násilí, pohrůžky násilí nebo zneužití bezbrannosti jiného, to jest oběti trestného činu.

Oproti bývalé úpravě v trestním zákoně, je tato skutková podstata je doplněna v odstavci 1 o jednání, které bylo dosud postihováno jako vydírání, přičemž zcela zjevně takové jednání patří mezi sexuální trestné činy a ani přísnost postihu takového jednání neodpovídala typové závažnosti donucení k pohlavnímu styku (pouhé nucení, aniž by k pohlavnímu styku došlo, bude postihováno jako pokus podle § 21). Navíc v rámci vydírání nebylo postihováno zneužívání bezbrannosti, které je právě typické pro takové jednání. Za pohlavní styk se podle judikatury považuje jakýkoli způsob ukájení pohlavního pudu na těle jiné osoby (stejněho nebo jiného pohlaví). Jde tedy o soulož, pohlavní styk provedený způsobem srovnatelným se souloží, (např. orální pohlavní styk, anální pohlavní styk, ale i např. pouhé osahávání s ženy na prsou, ohmatávání genitálií muže či ženy a podobně). Při tomto pojetí skutkové podstaty lze také lépe navázat na základní skutkovou podstatu okolnosti podmiňující použití vyšší trestní sazby tak, aby vyjadřovaly typovou závažnost jednotlivých kvalifikovaných skutkových podstat. Kvalifikovanou skutkovou podstatou podle § 185 odst. 2 písm. a) je i vymezení dosavadního znásilnění, kde jsou přísněji trestné určité nebezpečnější formy pohlavního styku, a to s vyšší trestní sazbou než dosud. V této souvislosti osnova upřesnila i pojem obdobného pohlavního styku jako styku provedeného srovnatelným způsobem, neboť nejde o „obdobný pohlavní styk jako soulož“, ale o provedení pohlavního styku obdobným způsobem (např. orální pohlavní styk nebo anální pohlavní styk). Proto v případě pohlavního styku uskutečněného formou soulože nebo způsobem srovnatelným se souloží půjde vždy o naplnění skutkové podstaty tohoto trestného činu v rámci zvlášť přitěžující okolnosti podle odstavce 2 písm. a), nikoli o jednání podřaditelné pouze pod základní skutkovou podstatu odstavce 1.

V odborné literatuře se ale objevují názory, že je toto vymezení diskutabilní už jen proto, že ženská prsa fakticky nejsou pohlavním orgánem a že těžko lze z toho důvodu vyžadovat od občanů, kteří se mají zákonem řídit, aby rozlišovali mezi pojmy „pohlavní styk“ v biologickém, sociálním a mravním kontextu a mezi tímto pojmem coby obsahově

poněkud odlišným znakem skutkové podstaty trestného činu znásilnění. Jistě lze vyslovit názor, že mezi běžnou populací je pojem „pohlavní styk“ vnímán jako styk pohlavních orgánů mužských a ženských. Také je značně sporné, zda osahávání na prsou nebo ohmatávání genitálií muže či ženy, jakkoliv nepříjemné a jistě ponižující, by mělo být posuzováno jako trestný čin znásilnění z důvodu menší intenzity zásahu do tělesné integrity člověka.

S ohledem na členění trestných činů na přečiny a zločiny je trestný čin znásilnění podle § 185 v odstavci 1 přečin, v odstavci 2 zločin a v dalších odstavcích zvlášť závažný zločin.

Objektem trestného činu je právo svobodného rozhodování o vlastním pohlavním životě. Nezáleží na věku znásilňované osoby a obětí útoku může tedy být i dítě. Stejně tak nezáleží ani na způsobu života znásilňované osoby, na její pověsti, ani na tom, zda jde o osobu pohlavně nedotčenou. Obětí znásilnění může být i osoba, s níž měl pachatel dříve pohlavní styky, popřípadě s ní žije v manželství (R 97/1955), v poměru druha a družky nebo v registrovaném partnerství.

Objektivní stránka tohoto trestného činu spočívá v tom, že pachatel buďto násilím nebo pohrůzkou násilí donutí jiného k pohlavnímu styku anebo k takovému činu zneužije jeho bezbrannosti

Donucení spočívá v tom, že pachatel svým násilným jednáním překoná vážně míněný odpor jiného nebo oběť nemůže klást z nejrůznějších důvodů odpor. Je zcela nerozhodné, jakým způsobem a zda se do tohoto stavu dostala s přičiněním nebo bez přičinění pachatele. Může přitom jít o opilost, drogové ovlivnění, hluboký spánek, vysokou horečku, spoutání a podobně. Ke znásilnění dojde i tehdy, pokud pachatel svým jednáním nesměřuje k dosažení soulože, tj. spojení pohlavních orgánů svých a své oběti, ale k dosažení análního nebo orálního sexu. Tak může kupříkladu znásilnit muž muže do konečníku.

K znásilnění nestačí, že pachatel chce vykonat soulož nebo jiný obdobný pohlavní styk s jinou osobou proti její vůli. Zákon vyžaduje, aby uvedený záměr chtěl pachatel realizovat násilím nebo hrozbou násilí. Odpor může někdy být značně intenzivní, a je závislý na povahových vlastnostech oběti a formách, kterými hodlá útočník tento odpor překonat.

Za souhlas s jednáním útočníka nelze pokládat to, že je oběť svolná k souloži jen proto, že nevidí jiné východisko, tedy že neví, jak se dále účinně bránit, anebo když nabídne útočníkovi prezervativ s cílem ochránit se před vedlejšími následky znásilnění.

Po subjektivní stránce se vyžaduje úmysl. Pachatelem může být kdokoliv, stejně tak jako může být obětí tohoto trestného činu kdokoli, tedy muž i žena.

Násilí není v zákoně definováno a teorie rozlišuje:

a. násilí ve formě vis absoluta, tj. násilí, které zcela vylučuje jiné než požadované chování oběti, kdy složka vůle u oběti chybí,

b. násilí ve formě vis compulsiva, tj. násilí, které nemá za cíl zcela vyřadit vůli oběti, ale působí na její psychiku s cílem přinutit ji, aby se podrobila nátlaku, který však není neodolatelný, a proto složka vůle se u oběti projevuje, ale je ovlivněna prováděným násilím, například bitím s pohrůzkou, že toto bude pokračovat až do té doby, dokud oběť nepodlehne a nesplní požadavek pachatele.

V obou případech je však násilí použitím fyzické síly k překonání nebo zamezení odporu, ať kladeného nebo očekávaného. Násilí může směřovat přímo proti osobě, která je k něčemu nucena, nebo proti jiné osobě, kdy násilí například na dítěti nebo jiné osobě blízké je prostředkem působení na vůli bezprostřední oběti. Násilí může směřovat i vůči věci. I zde může přijít v úvahu nátlak na vůli oběti, například rozbíjením bytového zařízení s cílem dosáhnout svého. Za násilí se považuje i uvedení jiného lší do stavu bezbrannosti.

Lest je vyvolání omylu u jiné osoby nebo využití omylu s úmyslem dosáhnout cíle. Lší musí být jiná osoba uvedena do stavu bezbrannosti, například podáním alkoholických nápojů, omamných prostředků či psychotropních látek. Bezbranností se rozumí stav silné opilosti, silného omámení narkotikem nebo jinou omamnou látkou, kdy osoba není schopna účinné obrany vůči pachateli. Obdobně vyznívají judikáty R 43/1994-II a B 5/1979-24.

Judikatura chápe pojem donucení jiného k souloži nebo jinému pohlavnímu styku jako překonání vážně míněného odporu nebo jeho podlehnutí při poznání beznadějnosti kladení odporu s ohledem na to, že mu pachatel za použití násilí nebo pohrůžky bezprostředního násilí nedal žádnou možnost odpor projevit. Výsledkem násilí nebo pohrůžky násilí je, že taková osoba po vyjádření vážně míněného nesouhlasu a projeveného odporu upustí od dalšího odporu pro svoji vyčerpanost, zřejmou beznadějnost nebo z odůvodněného strachu, že pachatel svou pohrůžku násilí uskuteční.

Postavení oběti by nemělo být omezováno na kladení odporu. Ve spojení trestného činu pohlavního zneužívání a trestného činu znásilnění Nejvyšší soud ČR za účinnosti

trestního zákona č. 140/1961 Sb. v rozsudku sp. zn. 11 To 13/70 řešil námitku obviněného, že jeho dcera ve věku dva a půl roku, na které vykonal násilnou soulož, není ženou ve smyslu § 241 odst. 1 tr. zák. Nejvyšší soud konstatoval že „z biologického hlediska není dítě ve věku dva a půl roku ještě vyvinutou ženou, avšak z hlediska § 241 odst. 1 tr. zák. je tato skutečnost nerozhodná. Kdyby tomu tak nebylo, zákon by poskytoval dětem ochranu pouze z hlediska jejich pohlavního zneužívání. Před pachateli závažnějšího zavinění by chráněny nebyly. Ze znění § 241 tr. zák. je zřejmé, že zákon v tomto ustanovení míní ženou osobu ženského pohlaví bez ohledu na věk a stupeň jejího fyzického vývoje. Přitom v odstavci 2 písm. b) poskytuje toto ustanovení zvýšenou ochranu osobám mladším 15 let.“

Skutečnost, že § 185 odst. 2, 3 (dříve § 241 odst. 2, 3) poskytuje zvýšenou právní ochranu osobám mladším 18 let a 15 let, které jsou nezpůsobilé se efektivně bránit ve smyslu klást odpor, je s citovanými vysvětlivkami k pojmu násilí výchozím znakem kvalifikace těchto závažných trestných činů. „Využití bezbrannosti“ jako další znak kvalifikace takových trestných činů samo o sobě, ačkoliv odpovídá konkrétnímu uvedenému případu, nepostačuje.

O zneužití bezbrannosti půjde tehdy, je-li oběť bez přičinění pachatele v takovém stavu, ve kterém není vzhledem k okolnostem činu schopna projevit svou vůli, pokud jde o pohlavní styk s pachatelem, popřípadě ve které není schopna klást odpor jeho jednání (R 43/1994-II). Je to především stav bezvědomí v důsledku mdloby, požití alkoholických nápojů nebo choroby. Za bezbrannost lze považovat i stav oběti, která ač není ve stavu bezvědomí, je působením alkoholu nebo jiných omamných látek ve stavu takového obluzení, že nemůže hodnotit situaci, ve které má být její stav zneužit k souloži (B 5/1979-4). Ve stavu bezbrannosti je i osoba spoutaná nebo osoba, která pro svou fyzickou neschopnost se nemůže bránit, dále osoba trpící duševní poruchou, kvůli které nechápe význam pachatelova jednání. Bezbrannou je rovněž osoba, která vzhledem k dětskému věku je tak nedostatečně vyspělá, že není schopna posoudit význam odporu proti vynucované souloži (R 17/1982).

Naproti tomu o takový stav nejde u poškozené osoby, která je sice nezletilá, ale je natolik fyzicky a duševně vyspělá, že je schopna posoudit jednání pachatele a svůj případný nesouhlas s tímto jednáním dát dostatečně zřetelně najevo (R 43/1994-II).

Za stav bezbrannosti je možno považovat i hluboký spánek (R 36/1979).

Není rozhodné, zda se osoba dostala do stavu bezbrannosti v důsledku svého tělesného stavu nebo zásahem jiné osoby než pachatele bez dorozumění s ním; nastal-li stav bezbrannosti přičiněním pachatele, půjde o znásilnění zneužitím bezbrannosti jen tenkrát, pojal-li pachatel úmysl vykonat na ní soulož teprve po tom, když jí do stavu bezbrannosti přivedl, anebo pokud by jednání pachatele nebylo možno od počátku daného úmyslu s ní souložit nebo mít jiný obdobný pohlavní styk považovat za lest. Uvedl-li pachatel lstí oběť do stavu bezbrannosti v úmyslu zneužít ji k vykonání soulože, půjde o § 185 odst. 2) tr. zákoníku za použití násilí.

V praxi je tato koncepce a konstrukce vžitá, její dokazování však bývá v konkrétních případech obtížné, a někdy je odkázáno na výchozí stanovisko znalců. Latentnost této kriminality je značná. Pro soudní hodnocení mívají lékařské nálezy centrální význam. Posudek, který odráží v následcích a stopách činu subjektivní, někdy psychopatologickou významnou „vnitřní“ situaci pachatele a případné rozdílné motivace jednání v dílčích etapách průběhu trestného činu, může být podkladem pro forenzně psychologické a psychiatrické hodnocení pachatele, zejména pak přičetnosti. Znalecké osvětlení střetu objektivních a subjektivních determinant činu vyžaduje zpravidla interdisciplinární přístup.

V kritických situacích často převažují emoční vztahy s pachatelem, kdy nevyzrálé oběti nemohou dobře posoudit cíle a způsob jednání pachatele a často ho i chrání před trestním postihem.

Sexuální aktivity spočívající v osahávání ženy či muže, kterými se ukájí pohlavní pud na těle jiné osoby mohou být podle okolností posuzovány jako trestný buďto znásilnění podle § 185 odst. 1 anebo jako sexuální nátlak podle § 186 tr. zákoníku.

Znásilnění je vždy úmyslný trestný čin – i když ve vztahu k věkové hranici patnácti let a osmnácti let poškozené osoby (oběti) postačí jen nedbalost. V době značné liberalizace sexu může snadno dojít k případům, kdy v mladistvém věku dorostové zvědavosti a prestižního myšlení v určitém hierarchickém společenském systému vrstevnických skupin, může partner škádlivé až koketní chování mladých dívek dešifrovat jako souhlas k sexu. Změní-li žena, namnoze až „ante portas“, své původní souhlasné chování náhlým odmítnutím soulože - a to často i aktivní obranou, může takové jednání vést u muže k chování, které vyvolá odpor ženy, a následně i k násilnému překonání tohoto odporu mužem. Namnoze tak dochází v praxi k případům znásilnění předem nekalkulovaným. Doporučuje se, aby ve složitých případech byli přibíráni znalci z oboru psychologie a

psychiatrie k objasnění všech souvislostí v posuzování poškozené jako věrohodné svědkyně, zejména tvrdí-li, že podlehla násilí nebo hrozbě násilí (toto je pro její společenskou reputaci snadnější, než připustit konsensus nebo dokonce iniciativu). Interdisciplinární hodnocení je v souladu i s mezinárodními úmluvami o ochraně oběti, s Chartou práv dítěte a jinými dohodami, zejména pak se Standardními pravidly zacházení s oběťmi, kde se doporučuje, aby již od počátku zahájení trestního stíhání byl přítomen psycholog a při vyšetřování činu se postupovalo velmi šetrným, citlivým a odpovědným způsobem.

Podle judikatury se násilný čin, který nebyl dokonán nezávisle na vůli pachatele, a čin směřoval proti osobě mladší 15 let, posuzuje jako pokus znásilnění. Omezování osobní svobody vykonané fyzickým útokem obviněného vůči oběti může být posouzeno jako příprava nebo pokus znásilnění zejména jestliže obviněný slovními výroky nebo i jinak dostatečně projevil svůj konečný záměr dosáhnout soulože nebo jiného obdobného pohlavního styku proti vůli poškozené osoby (R 44/1964).

O dobrovolné upuštění od pokusu trestného činu znásilnění nejde tehdy, jestliže pachatel od dalšího násilného jednání upustil jen proto, že napadená osoba použila lsti, které pachatel uvěřil (R 33/1965).

Nepřekážení znásilnění je trestné podle § 367 tr. zákona. Tohoto trestného činu se dopustí ten, kdo se hodnověrným způsobem doví, že jiný připravuje nebo páchá trestný čin znásilnění (§185) a spáchání nebo dokončení tohoto trestného činu nepřekazí. Překazít trestný čin lze i jeho včasným oznámením státnímu zástupci nebo policejnímu orgánu. Voják může místo toho učinit oznámení nadřízenému. Ustanovení o trestnosti neoznámení již spáchaného trestného činu (§ 368 tr. zák.) se na neoznámení znásilnění nevztahuje.

Stručně a krátce řečeno, dokud k dokonání znásilnění nedošlo, trvá povinnost jeho překažení ve smyslu § 367 tr. zák. Jakmile bylo znásilnění dokonáno, nemůže být logicky vzato překaženo.

5.2 Sexuální nátlak (§ 186)

Objektem je, stejně tak jako u trestného činu znásilnění, právo svobodného rozhodování o vlastním životě.

V porovnání s trestným činem znásilnění je v tomto trestném činu postihováno méně intenzivní násilí, které spočívá v tom, že pachatel jiného násilím, pohrůzkou násilí nebo pohrůzkou jiné těžké újmy donutí k pohlavnímu sebeukájení, k obnažování nebo jinému srovnatelnému chování, případně jiného přiměje k takovému jednání zneužitím jeho bezbrannosti, nebo jiného přiměje k pohlavnímu styku, k pohlavnímu sebeukájení, k obnažování nebo jinému srovnatelnému chování zneužívaje jeho závislosti nebo svého postavení a z něho vyplývající důvěryhodnosti nebo vlivu.

Pohlavní sebeukájení se chápe velice široce a zahrnuje škálu nejrůznějších sexuálně motivovaných aktivit, včetně použití erotických sanitárních pomůcek.

Klasickou formou obnažování je tzv. striptýz, ale stejně tak se ve smyslu sexuálního nátlaku za obnažování považuje i odhalování jen některých erotických částí lidského těla.

Za jiné srovnatelné chování lze považovat, s ohledem na nekonečnost erotických fantazií, představ a požadavků, prakticky cokoliv.

Skutková podstata sexuálního nátlaku (§ 186) přejímá právní úpravu ustanovení § 243 předešlého trestního zákona (soulož a jiný pohlavní styk), a tuto dále rozšiřuje i na pohlavní sebeukájení, k obnažování nebo jinému srovnatelnému chování, přičemž nejde jen o zneužití závislosti takové osoby, ale alternativně o zneužití její bezbrannosti nebo její závislosti. Ustanovení pak dále doplňuje ochranu proti dalším formám sexuálního zneužívání tak, aby byla zajištěna ochrana i před takovým v praxi se též vyskytujícím jednáním. Toto ustanovení je i provedením rámcového rozhodnutí Rady EU 2004/68/SVV o boji proti sexuálnímu zneužívání dětí a dětské pornografii □ srov. čl. 2 písm. c) i) a iii) a čl. 5 odst. 1, 2 písm. a), c) □. Uvedený trestný čin naplňuje rovněž požadavky návrhu Úmluvy Rady Evropy o ochraně dětí před sexuálním vykořisťováním a sexuálním zneužíváním /PC-ES (2007) 6 E FIN/, který je aktuálně finalizován. Předmětný návrh úmluvy požaduje zavést trestní postih i u méně závažných forem sexuálního zneužívání dětí (do 18 let) v případě, že pachatel zneužije závislosti dítěte, jeho bezbrannosti (zvláštní zranitelnosti, zejména fyzického či mentálního postižení) nebo svého postavení a z něho vyplývající důvěryhodnosti nebo vlivu. Navrhovaná skutková podstata trestného činu sexuálního nátlaku tak umožňuje efektivně plnit závazky České republiky vůči Evropské unii a Radě Evropy.

5.3 Pohlavní zneužívání (§ 187)

Objektem tohoto trestného činu je mravní a tělesný vývoj osob mladších 15 let před jakýmkoliv útokem na jejich nedotknutelnost v sexuální sféře to i v případech, kdy nedošlo k jejich narušení.

Toto ustanovení poskytuje ochranu oběma pohlavím, a to jak před heterosexuálními, tak homosexuálními činy. Míra pohlavní vyspělosti a nedotčenost není rozhodná. Stejně tak není rozhodné, z čí strany vzešla iniciativa k jednání, kdo byl aktivnější, zda ke skutku došlo na základě citového vztahu, se souhlasem či na výslovnou žádost zneužité osoby. Tyto skutečnosti se uplatní při úvaze o stupni nebezpečnosti činu pro společnost, případně mohou vést k závěru o nepatrném stupni nebezpečnosti činu pro společnost. Každá osoba bez ohledu na svůj věk má nezadatelné právo rozhodovat dobrovolně o svém sexuálním životě, kdy, jak a s kým se rozhodne sexuálně žít. A to bez ohledu, zda takové její rozhodnutí povede k negativním dopadům na psychický, fyzický a citový rozvoj. Pro tento závěr svědčí výklad čl. 2 odst. 3 Listiny základních práv a svobod zaručující každému právo činit vše, co není zákonem zakázáno, praktické zkušenosti a výsledky sexuologických výzkumů mladé generace o preferenci neinvazních sexuálních technik mezi mládeží, preferovaných jednak s cílem uchování panenství jednak ze zvědavosti. Jistě by stálo zato zjistit seriózním výzkumem, zda a do jaké míry tyto praktiky u osob mladších patnácti let vedou k negativním společenským projevům, jak se občas tvrdí.

Podle definice zdravotní komise Rady Evropy z roku 1992 se za pohlavní zneužívání považuje nepatřičné vystavení dítěte pohlavnímu kontaktu, činnosti či chování, jako je jakékoliv dotýkání, styk nebo vykořisťování, a to kýmkoliv, komu bylo svěřeno dítě do péče nebo kýmkoliv, kdo dítě zneužívá. Může jít o bezdotykové setkání s exhibicionistou, ale i o účast na jakýchkoliv sexuálních aktivitách, kde nedochází k žádnému sexuálnímu kontaktu, například vystavení dítěte pornografickým videozáznamům a podobně. Kontaktní zneužívání je takové, kdy dochází k dráždění prsou, pohlavních orgánů, souloži, orálnímu či análnímu sexu.

Jiné formy sexuálního obtěžování dětí vycházejí z rozdílného výchovného pojetí v rodinách, z osobních zkušeností a množství informací. Spadají sem i takové aktivity jako je fotografování aktů, které přicházejí nejčastěji z okruhu široké rodiny, přátel či známých, ale i kupříkladu rodinné rituální holení přirození nezletilých dcer a manželky. Uvedená definice se tedy zcela nekryje s objektivní stránkou trestného činu podle § 187, nicméně

však mohou být některé aktivity posuzovány podle jiných ustanovení trestního zákona, jako je kupříkladu ohrožování výchovy dětí podle § 201 nebo svádění k pohlavnímu styku podle § 202.

Objektivní stránka spočívá v souloži nebo jiném způsobu pohlavního zneužití. Předmětem útoku je osoba mladší patnáct let, bez ohledu na pohlaví jak v homosexuálním, tak heterosexuálním vztahu.

Po subjektivní stránce se vyžaduje úmysl, a to alespoň nepřímý. Nestačí tedy, že pachatel souloží nebo jinak pohlavně zneužije osobu mladší patnácti let, ale musí být alespoň srozuměn s tím, že jde o osobu mladší než 15 let.

Za pohlavní zneužívání je tedy považováno jakékoliv jednání, jehož smyslem je dosažení pohlavního uspokojení pachatele nebo alespoň jeho vzrušení. Čin je spáchán i tehdy, kdy přes snahu pachatele k uspokojení nedojde.

Podle rozsudku Nejvyššího soudu ČSSR sp. zn. 7 Tz 67/63 je k naplnění zákonných znaků skutkové podstaty trestného činu podle § 242 tr. zák. nutno, aby pachatel svým skutkem sledoval své pohlavní ukojení nebo alespoň vydráždění. Pokud tento záměr není zřejmý již ze samotné povahy skutku nebo alespoň z určitých příprav pachatele k tomuto skutku, je povinností soudu, aby i tento záměr pečlivě zjišťoval.

Judikatura považuje za pohlavní zneužívání jiným způsobem skutečně jakýkoliv způsob ukájení než souloží, který se svojí intenzitou a závažností blíží souloži. Může jít o dráždivé dotyky pohlavních orgánů, prsů, erotogenních zón a podobně.

V tomto smyslu rozhodovaly již soudy předmnichovského Československa. Tak kupříkladu se v judikátu č. 163/20 Sbírky rozhodnutí trestních uvádí, že "k naplnění znaků zprznění podle § 128 tr. zákona z roku 1852 stačí pouhé ohmatávání pohlavního ústrojí dětí bez ohledu na to, bylo-li dosaženo pohlavního ukojení čili nic."

V judikátu č. 3417/29 téže sbírky se nepředpokládá, že "by čin trval delší dobu, ani že by pachatelovým jednáním bylo skutečně dosaženo ukojení chlípných chtíčů, ani by pachatelův úmysl směřoval výhradně k tomuto cíli; stačí pohlavní zneužití, jež toliko dráždí nebo stupňuje smyslnost, a tomu odpovídající úmysl pachatele." Podobně judikát č. 4151/31 Sb. pod pojmem "zprznění" předpokládá sice, že "zlý úmysl pachatele směřoval k ukojení jeho chlípných chtíčů, nevyžaduje však, aby tohoto účelu (účinku) bylo skutečně dosaženo."

Z hlediska trestní sazby zákon oba způsoby vedoucí ke spáchání trestného činu nerozlišuje. Nicméně na rozdíl od pojmu soulož je pojem "jiný způsob zneužití" širší a bude třeba vždy posuzovat intenzitu takového jednání jednak z hlediska naplnění objektivních znaků trestného činu vůbec, a jednak z hlediska uložení přiměřeného trestu pachateli.

Nejvyšší soud ČSSR ve svém stanovisku Tpjf 158/80 konstatoval, že v soudní praxi byly za jiný způsob pohlavního zneužívání důvodně považovány toliko intenzivnější zásahy do pohlavní sféry poškozených, jako například ohmatávání prsou nebo pohlavních orgánů, líbání přirození apod., které směřovaly k sexuálnímu vzrušení pachatele. Soudy správně spatřovaly naplnění uvedeného zákonného znaku nejen v aktivní činnosti pachatele, ale i při aktivním jednání poškozené osoby (například ohmatávání pachatelova pohlavního údu). Pochybením však bylo, když soud posoudil, jako pokus pohlavního zneužívání jednání pachatele spočívající v doteku pohlavního údu na přirození poškozené aniž by došlo ke spojení pohlavních orgánů. Přehlédl totiž, že v daném případě byl trestný čin pohlavního zneužívání již dokonán právně jiným způsobem než vykonáním soulože.

V této souvislosti se nabízí otázka, zdali je vůbec prakticky možný pokus pohlavního zneužívání od okamžiku kdy dojde k erotickému kontaktu pachatele s obětí. Kdyby totiž pachatel usiloval o soulož, a ta by se neuskutečnila, dopustil by se dokonání trestného činu pohlavního zneužívání právě "jiným způsobem".

K závažnější formě pohlavního zneužívání dochází, jestliže pachatel spáchá tento čin na dítěti mladším patnácti let svěřeném jeho doзору, zneužívaje jeho závislosti nebo svého postavení a z něho vyplývající důvěryhodnosti nebo vlivu (§ 187 odst. 2). Jedná se kupříkladu o takovou osobu, vůči které má pachatel právo a povinnost na ni dohlížet a bdít nad ní. Tak je tomu zejména ve vztahu mezi rodiči a dětmi, u vychovatele, učitele, vedoucího dětského tábora, sportovního instruktora, lékaře, sociálního pracovníka apod.

Za takovou osobu se považuje i partner jednoho z rodičů, který žije s poškozenou osobou ve společné domácnosti. Podle rozhodnutí Nejvyššího soudu SSR sp. zn. 2 To 22/84, publikovaného pod č. 28/85 Sb. rozhodnutí trestních, tento partner sice není subjektem práv a povinností rodičů a dětí při výchově dětí, avšak ve shodě s pravidly morálky a ustanovením § 18 zákona o rodině je povinen pomáhat při řádné výchově, včetně mravní výchovy. S přihlédnutím k tomu pak je přirozené, že manžel rodiče (v daném případě to byl nevlastní otec poškozených) musí mít i oprávnění nezbytná k tomu,

aby mohl svou povinnost vyplývající ze zákona plnit. Naplnění znaku zneužití závislosti předpokládá, že poškozená osoba je v určitém směru odkázána na pachatele a tím je omezena svoboda jejího rozhodování. Právě tohoto nedostatku úplné svobody rozhodování pachatel využívá k realizaci svých záměrů.

Stejná situace jako u manžela rodiče je i u druhá rodiče, osvojitelů či pěstounů a poručníka.

Zneužití závislosti osoby svěřené dozoru pachatele znamená, že tato osoba mladší patnáct let dá pachateli souhlas k souloži nebo jinému pohlavnímu zneužívání pod určitým psychickým nátlakem daným autoritou vztahu, případně formou pachatelova zákazu či odepření něčeho.

Na druhé straně může ke vztahu závislosti dojít slibem určité materiální nebo jiné výhody či prospěchu, jakou může být kapesné, financování volnočasových aktivit a podobně. Zde by ovšem šlo o jednočinný souběh s trestným činem svádění k pohlavnímu styku podle § 202, jehož se dopustí ten, kdo nabídne, slíbí nebo poskytne osobě mladší osmnáct let za pohlavní styk s ní, nebo za její pohlavní sebeukájení, obnažování nebo jiné srovnatelné chování úplatu nebo jinou výhodu či prospěch. Aktivitu uvedenou v tomto ustanovení jsou mimo soulože způsobilé naplnit znak pohlavního zneužití "jiným způsobem".

Pakliže by však došlo k vynucení soulože nebo jiného obdobného pohlavního styku násilím nebo pohrůžkou násilí (nebo zneužitím bezbrannosti), šlo by o trestný čin znásilnění podle § 185 tr. zákoníku.

Naplnění znaku zneužití závislosti předpokládá stav, kdy je poškozená osoba v určitém směru odkázána na pachatele a tím je omezena svoboda jejího rozhodování. Právě tohoto nedostatku úplné svobody pachatel využívá k realizaci svých záměrů. Tak kupříkladu nebylo shledáno naplnění tohoto znaku v případě, kdy pachatel v nočních hodinách v ložnici osahával pohlavní orgány své nevlastní dcery, a to pouze tehdy, kdy poškozená spala, a když se v jednom případě probudila, okamžitě vše nahlásila své matce (R 17/1982, SR 17/1997).

Podle judikatury se předpokládá právo a povinnost pachatele mít nad takovou osobou dohled a bdít nad ní. Je to kupříkladu opatrovník osoby zbavené způsobilosti k právním úkonům, vychovatel u chovance výchovného ústavu pro mládež, příslušník vězeňské služby u odsouzených (R 90/1956). Naproti tomu nelze považovat dělnici podřízenou

vedoucímu dílny za osobu svěřenou jeho doзору (R 47/1955). Nicméně ataky za těchto skutkových okolností mohou být kvalifikovány podle jiných ustanovení trestního zákona, kupříkladu jako sexuální nátlak (§ 186).

5.4 Soulož mezi příbuznými (§ 188)

Objektem trestného činu je morální zásada bránící pohlavním stykům mezi nejbližšími příbuznými, jakými jsou příbuzní v pokolení přímém a sourozenci. Stupeň příbuzenství dvou osob se určuje podle počtu zrození, jímž v přímé řadě pocházejí jedna od druhé, přičemž pro spáchání citovaného trestného činu na stupni tohoto příbuzenství nezáleží.

Pohlavní styky mezi pokrevními příbuznými jsou v našem kulturním prostředí tabu, které dokáže většina lidí bez větších problémů plně respektovat. Ať je motivace incestního chování jakákoliv, jde o trestný čin, případně souběh trestných činů. Podle Blackova právnického slovníku (6. vydání, s. 702) je incest krvesmilstvo, tj. zločin pohlavního styku mezi mužem a ženou, kteří jsou spřízněni ve stupni, v němž je manželství vyloučeno.

Pojem sourozenců je jednoznačný, jedná se o bratry a sestry, přičemž nezáleží na počtu společných rodičů, takže i ti sourozenci, kteří mají jen jednoho společného rodiče, mohou být pachateli tohoto trestného činu.

Nauka pokládá za sporné, zdali se toto ustanovení vztahuje i na vztahy vzniklé osvojením, a to jak na příbuzné v pokolení přímém, tak sourozence. Předchozí návrh rekodifikace chtěl rozpor odstranit a za incest považoval soulož s pokrevním příbuzným v pokolení přímém nebo sourozencem. Tato myšlenka nebyla do následného návrhu a tím i tedy do současného trestního zákoníku převzata.

Zastánci trestnosti incestu tvrdí, že tato trestněprávní úprava má svoje racionální jádro spočívající ve zkušenosti, že potomstvo z blízkého příbuzenství bývá častěji ohroženo dědičnými chorobami a degenerativními změnami. Proti tomuto stanovisku stojí názory opačné a argumentující skutečností, že neexistují spolehlivé výzkumy, které by toto tvrzení podpořily nebo vyvrátily. Argumentuje se i tím, že v současné době, která je charakteristická snadnou dostupností vysoce účinné antikoncepce, je nebezpečí nežádoucího otěhotnění prakticky vyloučeno, a že incestní páry daleko úzkostlivěji než jiné páry pravidla spolehlivé antikoncepce dodržují.

Pachatelem trestného činu jsou oba účastníci incestního styku. K naplnění objektivní stránky trestného činu je zapotřebí dosažení soulože nebo alespoň pokusu o ní. Jiné sexuální praktiky obdobné pohlavnímu zneužívání, nejsou trestné.

Lze vyslovit domněnku, že k této trestné činnosti dochází zřejmě častěji než se obecně soudí, existuje zde značný podíl latentní kriminality, a že jen zcela výjimečně dochází k jejímu trestnímu postihu.

Vezme-li se v úvahu, že jelikož soulož s dítětem mladším patnácti let je trestným činem podle § 187, a že znaky tohoto trestného činu jsou naplněny bez ohledu na to, je-li mezi pachatelem a poškozenou osobou příbuzenský nebo sourozenecký vztah či nikoliv, při jednočinném souběhu s trestným činem soulože mezi příbuznými podle § 188 zákona je trestní sazba u tohoto trestného činu bezvýznamná a trest se ukládá podle sazby uvedené v § 187, nadbytečnost této skutkové podstaty je proto více jak zřejmá. Zdá se tedy, že dobrovolný pohlavní styk mezi příbuznými a sourozenci od určitého věku (v návaznosti na právní úpravu pohlavního zneužívání) by bylo vhodné dekriminlizovat.

5.5 Kuplířství (§189)

Objektem je tlumení prostituce jako formy vykořisťování.

Objektivní stránka spočívá v tom, že pachatel buďto jiného zjedná, přiměje nebo svede k provozování prostituce, nebo kořistí z prostituce provozované jiným. Prostitucí se rozumí poskytování pohlavního styku za úplatu, přičemž forma úplaty je nerozhodná, stejně tak jako její výše.

Pohlavním stykem se rozumí jakákoliv forma ukájení pohlavního pudu v kontaktu s tělem druhé osoby, bez ohledu na pohlaví účastníků. Vedle klasické soulože tedy může jít o orální či anální sex, osahávání pohlavních orgánů či prsů, použití erotických pomůcek a podobně. Zřejmě by nemohlo být za pohlavní styk považováno pouhé prohlížení intimních partií bez dotyku. Nepostihuje se prostituční chování jako takové, nýbrž ten, kdo se na prostitučním chování jiného nějakým způsobem podílí, nebo z něho kořistí.

Zjednáním se rozumí uzavření smlouvy nebo dohody, a to i jinou než výslovnou formou, jejímž obsahem je realizace prostitučního chování. Musí nastat oboustranný souhlas kuplíře a prostitutky. Přimět jiného k prostituci znamená využití vlivu na osobu, která má prostituční chování realizovat. Zneužití závislosti ze strany kuplíře má za následek použití

vyšší trestní sazby. Svedení spočívá v úmyslném vzbuzení rozhodnutí pro prostituční chování. Může mít formu přemlouvání, slibů snadných výdělků, ospravedlňování prostitučního chování a podobně. Souběh s ohrožováním mravní výchovy mládeže je možný.

Kořistění z prostituce je získávání jakéhokoliv majetkového prospěchu, takže jakákoliv zisková činnost z prostitučního chování jiné osoby je trestnou činností. Nemusí se jednat jen o ochránce prostitutek (pasáky), ale i hotelové recepční, taxikáře, barmany, provozovatele ubytovacích zařízení, erotických klubů a podobných zařízení. Postačí, že taková osoba má z umožnění prostituce majetkový prospěch, aniž by si tento prospěch vynucovala nebo výslovně vyžadovala.

Využití tísně nebo závislosti kuplířem je důvodem k použití přísnější kvalifikace. Tíseň je chápána jako přechodný či trvalý stav, jehož příčina spočívá ve skutečnostech, které mají nepříznivé dopady na volní složku, a tudíž vedou k omezení svobodného rozhodování. Závislost je stav, ve kterém se osoba nemůže svobodně rozhodovat právě s ohledem na nejrůznější vazby na pachatele nebo s pachatelem. Není podmínkou, aby tato závislost vyplývala z právního vztahu.

Pachatelem může být kdokoliv, po subjektivní stránce se vyžaduje úmysl.

6 Trestné činy proti rodině a dětem

Ochrana rodiny a dětí, která vychází ze základních dokumentů o lidských právech, je v trestním zákoně po vnější stránce zdůrazněna tím, že trestné činy proti rodině a mládeži jsou soustředěny do jedné hlavy trestního zákona.

Objektem jsou jednak zájmy vyplývající ze základních zásad rodinného práva tak, jak jsou uvedeny a upraveny zákonem o rodině č. 94/1963 Sb., a jednak zájem na výchově mladého člověka v řádného občana. Individuální objekty jednotlivých trestných činů chrání vedle výchovy i zdraví dítěte. Podobně chrání i osoby starší, pokud jsou v cizí péči, výživě nebo zaopatření a podobnou ochranu potřebují.

6.1 Dvojí manželství (§ 194)

Objektem je ochrana institutu monogamie.

Objektivní stránka spočívá v uzavření manželství za trvání již existujícího manželství (bigamické manželství), anebo v uzavření manželství s osobou, která již je v jiném manželství. Základním předpokladem ke spáchání trestného činu je trvání jiného manželství. Vznik a zánik manželství se posuzují podle rodinného práva a není rozhodující, že při uzavření manželství existovaly skutečnosti, které bránily vzniku platného manželství, protože takové manželství trvá, pokud není prohlášeno soudem za neplatné. Manželství lze uzavřít formou občanského nebo církevního sňatku.

Občanský sňatek uzavírají snoubenci před starostou či primátorem nebo pověřeným členem zastupitelstva matričního úřadu za přítomnosti matrikáře a v tom územně správním obvodu, ve kterém má jeden ze snoubenců trvalý pobyt. Manželství lze uzavřít při splnění určitých podmínek i před kterýmkoliv obecním úřadem a na kterémkoliv místě. Zvláštní formou občanského sňatku je sňatek uzavřený před zastupitelským úřadem České republiky.

Církevní sňatek uzavírají snoubenci před příslušným orgánem církve nebo náboženské společnosti poté, co se snoubenci proběhlo před oddávkové řízení na matrice v rámci něhož jsou snoubenci povinni předložit stanovené doklady, jakož i prohlásit, že jim nejsou známy okolnosti vylučující uzavření manželství, že navzájem znají svůj zdravotní stav a že zvážili úpravu budoucích majetkových vztahů, uspořádání budoucího bydlení a hmotné

zajištění rodiny po uzavření manželství. Není nutné splňovat jakákoliv jiná kritéria než u občanského uzavření manželství.

Manželství nemůže být uzavřeno s ženatým mužem nebo vdanou ženou, mezi osobami příbuznými v pokolení přímém a sourozenci, přičemž není rozhodující, zda mají tito sourozenci společného jednoho nebo oba rodiče, nebo jde-li o příbuzenství založené pokrevně, osvojením nebo z mimomanželského zrození. Dále manželství nemůže být uzavřeno s osobou trpící duševní chorobou nebo s osobou mladší osmnáct let. V těchto případech uzavření manželství může povolit soud.

Manželství zaniká smrtí alespoň jednoho z manželů, prohlášením za mrtvého, prohlášením manželství za neplatné a rozvodem.

Pachatelem je ten, kdo za trvání manželství uzavře manželství jiné anebo osoba, která s takovou osobou uzavře manželství. Po subjektivní stránce se vyžaduje úmysl.

6.2 Opuštění dítěte nebo svěřené osoby (§ 195)

Objektem je zájem na ochraně života a zdraví dítě, které si samo nedokáže nebo nemůže opatřit pomoc anebo osoby, která dovršila sice věk 18 roků, ale není vzhledem ke svému somatickému či psychickému zdravotnímu stavu způsobilá v případě ohrožení života či zdraví toto nebezpečí odvrátit.

Objektivní stránka spočívá v tom, že ten, kdo má povinnost o takovou osobu pečovat, ji opustí, a vystaví tak nebezpečí smrti nebo ublížení na zdraví. Odložení dítěte na frekventovaném místě, v čekárně zdravotnického zařízení, blízkosti jeslí nebo školky, charitativní organizace a podobně, nebude zpravidla trestným činem. Naproti tomu, jestliže pachatel odložením dítěte na odlehlém místě sleduje jeho usmrcení, půjde o trestný čin vraždy. Opuštěním se rozumí jednání, kterým je osoba ponechána svému osudu a spočívá jak v konání, tak opomenutí. Nejde o opuštění dítěte, jestliže žena porodí, dítě zanechá v porodnici a odejde, protože v tomto prostředí není život a zdraví dítěte ohroženo.

Pachatelem může být jen osoba, která má povinnost pečovat. Vedle rodiče to může být opatrovník, pracovník výchovného či ochranného ústavu, osoba, které bylo dítě nebo osoba svěřena soudním rozhodnutím, ale třeba i taková osoba, která fakticky převzala o dítě péči. Po subjektivní stránce je třeba úmysl obsahující vznik nebezpečí smrti nebo ublížení na zdraví.

6.3 Zanedbání povinné výživy (§§ 196)

Objektem je nárok na výživu, vyplývající ze zákona o rodině. Patří sem vedle vyživovací povinnosti rodičů k dětem i vyživovací povinnost dětí k rodičům, mezi manžely, osvojencem a osvojitelem, jakož i právo neprovdané matky podle § 95 zákona o rodině. Předpokladem pro vznik vyživovací povinnosti je, že existuje rodinnoprávní vztah, se kterým je tato povinnost spojena. Obsahem vyživovací povinnosti je vedle vlastní výživy i ošacení, bydlení, příprava na budoucí povolání apod. Pokud jde o formu, jsou to zpravidla nároky na peněžité plnění.

Povinnost vyživovat nebo zaopatřovat jiného spočívá nejen v poskytování peněžitého plnění, ale i v povinnosti vyživovat a zaopatřovat oprávněnou osobu v naturální formě, tedy ve fakticky poskytované péči.

Nárok na výživné nemusí být zpravidla vysloven soudním rozhodnutím, protože vzniká přímo ze zákona. Povinnost přispívat na výživu rozvedeného manžela vzniká na základě dohody nebo rozhodnutím soudu. Výše výživného je závislá na výdělkových a majetkových poměrech osoby povinné a na odůvodněných potřebách osoby oprávněné. Může se v průběhu času měnit. Vyživovací povinnost zpravidla zaniká tehdy, když má dítě možnost žít se vlastní prací.

Objektivní stránka má dvě formy jednání. Jednak neplnění, byť z nedbalosti, své zákonné povinnosti vyživovat nebo zaopatřovat jiného (odst. 1), jednak úmyslné vyhýbání se plnění své zákonné povinnosti vyživovat nebo zaopatřovat jiného (odst. 2). V druhém případě jde o takové jednání, kterým pachatel usiluje o zbavení se své povinnosti nebo o zmaření možnosti nárok na výživné vymáhat. V obou případech tak musí pachatel jednat po dobu delší než čtyři měsíce.

Vydání oprávněné osoby nebezpečí nouze nebo odsouzení či potrestání za takový čin v posledních třech letech je důvodem pro přísnější kvalifikaci, a tudíž i potrestání.

Při posuzování trestní odpovědnosti u povinné osoby, jejímž jediným příjmem jsou sociální dávky dosahující výše životního minima, je třeba zkoumat, v jaké výši byla povinná osoba v rozhodné době povinna platit výživné, a hodnotit všechny okolnosti týkající se nezpůsobilosti povinné osoby plnit své závazky, zejména důvody ztráty zaměstnání a možnosti jeho opětovného získání, dále její celkové majetkové poměry a rozsah poskytované péče oprávněné osobě v naturální formě. Dále je třeba zjišťovat důvody, pro které se povinná osoba dostala do situace, která ji fakticky znemožňuje platit

výživné, aniž by se tím sama vystavila nebezpečí nouze. Pokud v rozhodném období povinná osoba neplnila vyživovací povinnost z důvodu ukončení pracovního poměru, je třeba hodnotit důvody, pro které byl pracovní poměr ukončen.

Splnění vyživovací povinnosti je okolností důležitější než potrestání pachatele, a proto trestnost tohoto činu zaniká, jestliže trestný čin neměl trvalé nepříznivé následky a pachatel svoji povinnost dodatečně splnil dříve, než soud prvního stupně počal vyhlášovat rozsudek.

Pachatelem může být pouze ten, kdo má vyživovací povinnost podle zákona o rodině. Po subjektivní stránce se vyžaduje úmysl nebo nedbalost.

6.4 Týrání svěřené osoby (§ 198) a Týrání osoby žijící ve společném obydlí (§ 199)

Objektem je zájem společnosti na ochraně osob, které jednak vzhledem ke svému věku nebo zdravotnímu stavu jsou v péči nebo výchově jiných, jednak žijí z nejrůznějších důvodů ve společném bytě nebo domě s násilníkem.

Objektivní stránka spočívá v týrání osoby, která je buďto v péči nebo výchově pachatele, anebo s pachatelem společně žije z nejrůznějších důvodů. Za týrání se považuje, jestliže pachatel hrubší necitelností působí nepříznivě na tělesnou nebo duševní stránku poškozeného. Nemusí jít o způsobení újmy na zdraví, ale týraná osoba pociťuje jeho bolestivost a krutost jako příkoří. Týrat lze i opomenutím povinné péče. Za určitých okolností může být tímto způsobem postížena šikana.

Pachatelem je v prvním případě jen ten, v jehož péči nebo výchově se týraná osoba nachází, v druhém případě pak kdokoliv, kdo žije s týranou osobou ve společném bytě nebo domě. Po subjektivní stránce se vyžaduje úmysl.

6.5 Únos dítěte a osoby stížené duševní poruchou (§ 200)

Objektem je zájem na řádné výchově dítěte nebo psychicky hendikepované osoby.

Objektivní stránka spočívá v jednání, kdy pachatel dítě nebo osobu stíženou duševní poruchou nebo duševně nedostatečně vyvinutou odejme z opatrování toho, kdo má podle zákona nebo podle úředního rozhodnutí povinnost o ni pečovat. Eventuální souhlas dotyčné osoby s jednáním pachatele je právně bezvýznamný. Dítětem se rozumí osoba

mladší než osmnáct let (§ 216b). Úředním rozhodnutím je zde zpravidla soudní rozsudek. O únos nejde v případě, že rodič dítě nevrátí po povolené návštěvě anebo ukrývá dítě, které uprchlo z ústavu. Toto jednání by mohlo být za určitých podmínek kvalifikováno jako trestný čin maření výkonu úředního rozhodnutí, spočívající v závažném jednání směřujícím ke zmaření výkonu rozhodnutí, týkající se výchovy nezletilých dětí.

Pachatelem může být každý s výjimkou toho, kdo má povinnost o takovouto osobu pečovat. Po subjektivní stránce se vyžaduje úmysl.

Objektivní stránka spočívá v tom, že pachatel za odměnu svěří dítě do moci jiného za účelem adopce nebo pro jiný podobný účel. Tímto podobným účelem může být kupříkladu svěřením do pěstounské péče apod.

Obchodování s dítětem za účelem, aby bylo užito k pohlavnímu styku nebo k jiným formám sexuálního obtěžování nebo zneužívání, k otroctví nebo nevolnictví, nebo k nuceným pracím nebo k jiným formám vykořisťování je postižitelné jako trestný čin obchodování s lidmi podle § 168.

Pachatelem může být ten, kdo má dítě ve své moci nebo má povinnost o dítě pečovat, tedy v první řadě rodič. Po subjektivní stránce je třeba úmysl.

6.6 Ohrožování výchovy dítěte (§ 201)

Objektem je zájem na ochraně mládeže, tj. osob mladších než osmnáct let, před negativními vlivy, které ji vystavují nebezpečí zpustnutí.

Objektivní stránka je naplněna čtyřmi formami. Jde o jednání, které má jednak určité charakteristické znaky pomoci nebo návodu, nejde však o účastenství, protože chybí hlavní trestný čin a jednak charakteristické znaky hlavního trestného činu, pokud jde o závažné porušení povinnosti pečovat o osobu mladší osmnácti let. Umožnění vést zahálčivý nebo nemravný život, svádění takové osoby k zahálčivému nebo nemravnému životu, byť i z nedbalosti umožnění hry na hracích přístrojích, které jsou vybaveny technickým zařízením, které ovlivňuje výsledek hry a které poskytuje možnost peněžité výhry (výherní hrací přístroje, výherní automaty). Projevy zpustnutí spočívají v příživnickém způsobu života, prostituci, pohlavní nevázanosti, záškoláctví, návyku na alkohol a drogy, výtržnictví, páchání trestné činnosti, zanedbávání hygienických zásad, tuláctví, v bezdomoveckém způsobu života apod. Není třeba, aby skutečně ke zpustnutí došlo, stačí, že tento stav hrozí.

Trestní odpovědnost není vyloučena ani v případech, že šlo o osobu již předtím mravně narušenou.

Znak „svádění“ u tohoto trestného činu nezahrnuje jen jednání, které má delší dobu trvající nebo opakující se charakter, ale může být naplněn i tehdy, když se pachatel pouze v jednom případě vůči osobě mladší osmnácti let dopustil jednání, které pro ni má do budoucna natolik nepříznivý vliv, že je způsobilé ovlivnit její morálku a nastartovat u ní škodlivé přístupy k obecně uznávaným společenským pravidlům, posunout mimo obvyklé normy její sexuální život, či vytvořit předpoklady pro její závadové chování. Je tomu však vždy jen tehdy, pokud se jednalo o mimořádně závažné a svým charakterem vysoce negativní jednání, které u takové osoby zásadně ovlivnilo její další vývoj směrem k nemravnému životu.

Pachatelem může být kdokoliv, po subjektivní stránce stačí nedbalost, u formy svádění pak úmysl.

6.7 Svádění k pohlavnímu styku (§ 202)

Objektem je zájem na ochraně mládeže před komerčním sexuálním zneužíváním, které začíná nabývat zcela neúnosných rozměrů.

Objektivní stránka spočívá v tom, že pachatel nabídne, slíbí nebo poskytne dítěti nebo někomu jinému za pohlavní styk s dítětem, pohlavní sebeukájení dítěte, jeho obnažování nebo jiné srovnatelné chování za účelem pohlavního uspokojení úplaty nebo výhodu nebo prospěch.

Pachatelem může být kdokoliv, po subjektivní stránce musí jít o úmysl.

Dítě, které žádá nebo přijme úplatu nebo jinou výhodu či prospěch za uvedené jednání, není pro takový čin trestné.

Výhoda či prospěch může být cokoli. V případě drogy by šlo o jednočinný souběh s trestným činem šíření toxikomanie.

Nabídka a slib plnění musí být učiněn před realizací pohlavního styku nebo obdobného jednání, k poskytnutí plnění může dojít jak před, tak po této realizaci. Není tímto trestným činem, jestliže dojde k poskytnutí úplaty nebo jiné výhody či prospěchu až po pohlavním styku či obdobném jednání a bez jakékoli předchozí nabídky nebo slibu. Samotný název

tohoto trestného činu „svádění k pohlavnímu styku“ vylučuje jakékoli svádění k činu poté, kdy byl čin spáchán.

Pro spáchání tohoto trestného činu je nerozhodné, jde-li o heterosexuální nebo homosexuální praktiky. Trestný čin je naplněn, i když k realizaci nabídky či slibu úplaty, výhody nebo prospěchu nedošlo. Jednočinný souběh s trestným činem pohlavního zneužívání podle § 187 tr. zák. je možný.

7 Trestné činy proti majetku

Objektem jsou vztahy k majetku. Je chráněn majetek jakékoliv povahy a jakékoliv formy vlastnictví bez jakýchkoliv privilegií pro jeho jednotlivé formy a druhy. Pojem majetku je širší než pojem věc. Zahrnuje věci movité i nemovité, práva a zejména pohledávky. Věcí je v právním slova smyslu i ovladatelná přírodní síla, kupříkladu elektrická energie.

Trestné činy proti majetku tvoří čtyři skupiny, a to neoprávněné obohacení, poškozování, podílnictví a užívání cizí věci.

Jedním z rozhodujících kvalifikačních kritérií je výše způsobené škody. U řady skutkových podstat je způsobení určité výše škody podmínkou k přísnější kvalifikaci skutku.

7.1 Krádež (§ 205)

Objektem je vedle vlastnictví i držba věci, spočívající ve faktickém ovládnutí věci.

Objektivní stránka spočívá v přisvojení si cizí věci zmocněním se jí, tj. zjednáním si možnosti s ní nakládat s vyloučením dosavadního držitele. Věc nemusí být tedy odňata přímo jejímu vlastníkovvi, ale postačí, je-li odňata držiteli, případně i osobě, která věc sama před tím odcizila. Přivlastnění znamená věc si natrvalo podržet, disponovat s ní a brát z ní užítky. Přisvojení si cizí věci zmocněním se jí je trestné, jestliže je splněna alespoň jedna z následujících podmínek: 1. byla způsobena škoda alespoň nikoliv nepatrná, 2. čin byl spáchán vloupáním, 3. bezprostředně po činu se pachatel pokusil uchovat si věc násilím nebo pohrůžkou bezprostředního násilí, 4. čin byl spáchán na věci, kterou měl poškozený na sobě nebo při sobě, 5. čin byl spáchán na území, na němž je prováděna nebo byla provedena evakuace osob, 6. pachatel byl za takový čin (krádeže) v posledních třech letech odsouzen nebo potrestán.

Bez ohledu na výši škody je krádež trestným činem, je-li naplněna alespoň jedna z výše uvedených okolností ad 2 až 6.

Čin je spáchán na věci, kterou má jiný na sobě nebo při sobě, jestliže jde o oblečení, šperky nebo jiné doplňky, které má někdo v kapse, v příruční tašce, kabele, kabelce, kufru apod. Pojem při sobě vyjadřuje nejen stav, kdy poškozený kufr, tašku nebo kabelu přímo drží v ruce, ale i když ji odloží bezprostředně při sobě, např. v souvislosti s kupováním

nebo požíváním jídla či nápoje, s kupováním jízdenky, zapálením cigarety, cestováním ve veřejném dopravním prostředku, taxíku apod. Nejde však o případ, kdy má jiný věc jen na dohled.

Pachatelem může být kdokoliv, po subjektivní stránce se vyžaduje úmysl.

7.2 Zpronevěra (§ 206)

Objektem jsou vlastnické vztahy a předmětem útoku je věc odevzdaná pachateli s tím, aby s ní naložil podle pokynu vlastníka.

Objektivní stránka spočívá v přisvojení si cizí věci, která byla svěřena, kupříkladu do úschovy, k opatrování, do zástavy, jako výpůjčka a podobně, a nakládání s ní natrvalo jako s věcí vlastní.

Pachatelem může být kdokoliv, po subjektivní stránce se vyžaduje úmysl.

7.3 Neoprávněné užívání cizí věci (§ 207)

Objektem jsou vlastnické vztahy a právo vlastníka svoji věc užívat a brát z ní užitek.

Objektivní stránka spočívá ve zmocnění se cizí věci nikoli malé hodnoty (tj. dosahující hodnoty nejméně 25000 Kč.) nebo motorového vozidla (bez zákonem stanovené hodnoty) v úmyslu jich přechodně užívat, nebo ve způsobení na cizím majetku škody nikoli malé, neoprávněným přechodným užíváním takových věcí, které byly pachateli svěřeny.

Pachatelem může být kdokoliv, po subjektivní stránce se vyžaduje úmysl.

7.4 Podvod (§ 208)

Objektem jsou vlastnické vztahy a cizí majetek.

Objektivní stránka spočívá v jednání, kdy pachatel ke škodě cizího majetku sebe nebo jiného obohatí tím, že uvede někoho v omyl nebo využije omylu někoho jiného, a způsobí tak škodu na cizím majetku nikoli nepatrnou. Škoda nastává, byla-li zmenšena hospodářská hodnota majetku, jakož i nedostane-li se poškozenému té hodnoty, která mu právem náleží. Obsahem škody může být peněžitá částka, změna na věci, ale i konání či opomenutí, které má majetkovou hodnotu. Uvedení v omyl je jednání, kterým pachatel

předstírá určité okolnosti, které ve skutečnosti neexistují. Mezi uvedením v omyl a vznikem škody musí být příčinná souvislost. Zatímco při krádeži je věc poškozenému odňata, při podvodu tuto věc poškozený vydává důsledkem uvedení v omyl dobrovolně.

Pachatelem může být kdokoli, po subjektivní stránce se vyžaduje úmysl.

K trestnému činu podvodu jsou ve vztahu speciality trestné činy pojistného podvodu (§ 210), úvěrového podvodu (§ 211) a dotačního podvodu (§ 212).

7.5 Podílnictví (§§ 214, 215)

Objektem jsou vlastnické vztahy a zájem na postihu na nepřímém zisku z majtkové trestné činnosti. Předmětem útoku je cizí věc, která byla získána trestným činem páchaným jinou osobou. Při úmyslném podílnictví je předmětem útoku i to, co bylo za takovou věc jakýmkoliv způsobem získáno. U podílnictví z nedbalosti musí jít o věc větší hodnoty.

Objektivní stránka spočívá v tom, že pachatel ukryje, na sebe nebo jiného převede nebo užívá věc, která byla získána trestným činem spáchaným jinou osobou nebo to, co bylo za takovou věc opatřeno.

Převedení věci spočívá v jakékoliv formě úplatného či bezúplatného převedení dispoziční moci, pokud samo takové jednání není trestným činem. Jde o koupi, přijetí daru, přijetí do zástavy, spotřebování a podobně. Ukrytím se rozumí její odstranění z dosahu eventuálního nalezení, kupříkladu odnesení nebo uschování, avšak vždy až po činu hlavního pachatele.

Ukrývání nebo převedení věci slíbené před činem je pomocí k základnímu trestnému činu, jedná-li pachatel v úmyslu, aby hlavní pachatel unikl trestnímu stíhání bez záměru z trestného činu těžit, jde v takovém případě o nadřování, podle § 366 tr. zák.

Pachatelem může být kdokoli, po subjektivní stránce, není-li uvedeno jinak, se vyžaduje úmysl.

7.6 Zatajení věci (§ 219)

Objektem je ochrana vlastnictví.

Objektivní stránka spočívá v tom, že pachatel si přisvojí věc, nikoliv nepatrné hodnoty, která se dostala do jeho moci nálezem, omylem nebo jinak, bez přivolení oprávněné osoby.

Hmotným předmětem útoku může být věc ztracená, skrytá, poklad nebo finanční platba, ke které došlo omylem a kterou si pachatel ponechal.

Ke ztrátě věci dochází bez vůle vlastníka a vlastník ztrátou pozbývá nad věcí faktickou moc. Směrodatným znakem ztracené věci je ztráta skutečné vlády nad ní za okolností, z nichž plyne, že ztrátu lze pokládat za trvalou a znovunabytí věci za dílo pouhé náhody.

Skrytá je movitá věc, kterou vlastník ukryl, aby k ní zamezil přístup. Tím se ukrytí liší od její ztráty. Ukrytím věci si pravidelně vlastník zajišťuje vládu nad věcí tím, že ji ukryje v nábytku do tajné schránky, schová ve sklepě, zakopá, zazdí apod. Zákon zvolil právní pravidlo, že na skryté věci, jejichž vlastník není znám, se použijí přiměřeně ustanovení o nálezů.

Poklad je věc vyšší hodnoty, jakou představují zejména šperky, slitky drahých kovů apod. ukrytá již tak dlouho, že vlastníka zjevně nelze vypátrat. Poklad je věc, kterou její vlastník ukryl, aby ji pro sebe uchránil před nebezpečím nebo zkázou. Z toho plyne, že poklad je hodnota, která ve své době měla konkrétního vlastníka, ale jehož vypátrání znemožňuje velký časový odstup. Není tedy pokladem (ani věcí skrytou), co jako individuální věc vlastníka nikdy nemělo, např. achátový valoun nebo kus křemene se zlatou žílou vyoraný na poli, nugget vyplavený na pozemek břehu řeky apod. O pokladu nemá občanský zákoník zvláštní ustanovení. Poklad se posuzuje jako kterákoli jiná skrytá věc. Poklad může být archeologickým nálezem podle § 23 zák. č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči

Kdo najde ztracenou věc, je povinen ji vydat vlastníkovi. Není-li vlastník znám, je nálezce povinen odevzdat ji obci, na jejímž území k nálezů došlo. Nálezce má právo na náhradu nutných výdajů a na nálezně, které tvoří 10 % ceny nálezů. Opačný postup je trestným činem zatajení věci.

Pachatelem může být kdokoliv, po subjektivní stránce se vyžaduje úmysl.

8 Trestné činy proti pořádku ve věcech veřejných

Trestné činy uvedené v této hlavě jsou rozděleny do osmi dílů označených jako Trestné činy proti výkonu pravomoci orgánu veřejné moci a úřední osoby, Trestné činy úředních osob, Úplatkářství, Jiná rušení činnosti orgánu veřejné moci, Trestné činy narušující soužití lidí, Jiná rušení veřejného pořádku, Organizovaná zločinecká skupina a Některé další formy trestné součinnosti. Demokratický právní stát předpokládá nerušený a organizovaný chod státních orgánů a orgánů samosprávy, důsledné uplatňování zákonnosti, respektování obecných zájmů i práv a svobod jednotlivých občanů, výkon pravomoci orgánů i veřejných činitelů v rámci zákona a bez nežádoucích vlivů a neoprávněných zásahů.

Jednotlivé skutkové podstaty těchto trestných činů poskytují ochranu řádné činnosti státních orgánů, orgánů samosprávy a veřejných činitelů před násilím, vyhrožováním, hrubými urážkami a pomluvami, chrání společnost i jednotlivce před porušováním povinnosti veřejným činitelem, chrání nestranné a objektivní obstarávání věcí obecného zájmu nejen veřejnými činiteli, ale i jinými osobami, pokud obstarávají věci obecného zájmu před úplatkářstvím. Postihují organizovanou zločineckou skupinu a některé formy trestné součinnosti, spáchané zpravidla v souvislosti s trestnou činností jiného pachatele, a to jinou formou než účastenstvím (organizátorství, návod nebo pomoc).

8.1 Násilí proti skupině obyvatelů a proti jednotlivci (§ 352)

Objektem je klidné soužití lidí, rušené vyvoláváním obav o život, zdraví a majetek.

Předmětem útoku je jednotlivec nebo skupina obyvatelů. Skupina je chráněna proti stejným útokům jako jednotlivec; je však třeba, aby byla mezi znaky trestného činu výslovně uvedena, protože útoky někdy nemíří proti jednotlivým konkrétním osobám, ale proti lidem určeným jen příslušností ke skupině (např. podle rasy).

Skupinu tvoří nejméně 3 lidé. Nemusí jít jen o obyvatele republiky. Trestné jednání spočívá ve vyhrožování, použití násilí, či spolčení nebo srocení ke spáchání činu uvedeného v § 352 odst. 2. Obsah výhrůžky je v zákoně konkretizován a je nutné, aby výhrůžka byla způsobilá vyvolat u poškozeného důvodnou obavu z jejího uskutečnění.

Užití násilí je uvedeno jen v § 352 odst. 2. Jde o násilí proti jednotlivci nebo proti skupině obyvatelů pro jejich skutečnou nebo domnělou rasu, příslušnost k etnické skupině,

národnost, politické přesvědčení, vyznání nebo proto, že jsou skutečně nebo domněle bez vyznání.

Pachatelem může být kdokoliv. Po subjektivní stránce se vyžaduje úmysl.

8.2 Nebezpečné pronásledování (§ 354)

Objektem jsou mezilidské vztahy a soužití.

Po objektivní stránce se jedná o jev, který je označován termínem stalking a spočívá v určitém psychopatickém chování, kdy pachatel svoji oběť dlouhodobě pronásleduje, a to jednak různými výhrůžkami ublížením na zdraví nebo způsobením jiné újmy na zdraví jí samotné nebo osobě blízké, jednak nenásilně vyhledává osobní blízkost oběti, tu sleduje, vytrvale ji prostřednictvím nejrůznějších prostředků kontaktuje, omezuje ji v jejím obvyklém způsobu života anebo zneužije jejich osobních údajů za účelem získání osobního nebo jiného kontaktu.

Po subjektivní stránce se vyžaduje úmysl a podmínkou trestnosti je, aby takovéto jednání bylo způsobilé vzbudit v oběti pronásledování důvodné obavy o život nebo zdraví vlastní a nebo svých blízkých.

8.3 Hanobení národa, etnické skupiny, rasy a přesvědčení (§ 355)

Podněcování k nenávisti vůči skupině osob nebo k omezování jejich práv a svobod (§ 356)

Objektem je ústavněprávní princip rovnosti bez rozdílu národnosti, jazyka, rasy, politického přesvědčení a náboženství a zákaz diskriminace.

Předmětem útoku, jde-li o útok z pohnutky politické nebo náboženské, je skupina obyvatelů republiky. Naproti tomu národ, jazyk a rasa jsou chráněny bez vázanosti na určitý okruh osob nebo místo.

Objektivní stránka spočívá v hanobení některého národa, jeho jazyka nebo některé rasy nebo skupiny obyvatelů republiky pro jejich politické přesvědčení, vyznání nebo proto, že jsou bez vyznání, v podněcování k nenávisti k některému národu nebo rase, nebo v podněcování k omezování práv a svobod příslušníků některého národa nebo rasy, což se

musí stát veřejně. Těmito a některými dalšími ustanoveními je provedena mezinárodní úmluva o odstranění všech forem rasové diskriminace (č. 95/1974 Sb.)

Pachatelem může být kdokoliv. Po subjektivní stránce se vyžaduje úmysl.

8.4 Šíření poplašné zprávy (§ 357)

Objektivní stránka spočívá ve dvou variantách. V prvním případě pachatel způsobí nebezpečí vážného znepokojení alespoň části obyvatelstva nějakého místa tím, že rozšiřuje poplašnou zprávu, která je nepravdivá.

Částí obyvatelstva nějakého místa se rozumí podstatně větší počet osob, než které minimálně mohou tvořit skupinu, např. obyvatelé obce nebo jejich část, všichni, kdo se cítí ohroženi vzhledem ke svému sociálnímu postavení apod.

Ve druhém případě pachatel sdělí soudu, orgánu Policie České republiky, orgánu státní správy, územní samosprávy, nebo jinému orgánu veřejné moci, právnické osobě, fyzické osobě, která je podnikatelem, anebo hromadnému informačnímu prostředku takovou poplašnou zprávu anebo jinou nepravdivou zprávu, která je způsobilá vyvolat opatření vedoucí k nebezpečí vážného znepokojení alespoň části obyvatelstva nějakého místa anebo bezdůvodnou záchrannou práci integrovaného záchranného systému.

V obou variantách může být pachatelem kdokoliv a po subjektivní stránce se vyžaduje úmysl.

8.5 Nepřekazení trestného činu (§ 367)

Objektivní stránka spočívá v tom, že se pachatel hodnověrně dozvěděl o přípravě nebo páčání zde taxativně uvedených závažných trestných činů, a tuto činnost nepřekazí.

Povinnost překazit trestný čin má každý a lze ji realizovat různým způsobem. Překazením je též včasné oznámení státnímu zástupci nebo policejnímu orgánu. Voják může místo toho učinit oznámení veliteli nebo náčelníkovi.

Tato povinnost se týká například trestných činů týrání svěřené osoby podle § 198, znásilnění podle § 185 a pohlavního zneužívání podle § 187 trestního zákoníku.

Překažení trestného činu musí být realizováno efektivně a takovým způsobem, aby pachatel upustil od zamýšleného trestného činu nebo jeho dokonání (kupříkladu okamžitou hospitalizací v příslušném zdravotnickém zařízení).

Překazit trestný čin lze i jeho včasným oznámením státnímu zástupci nebo policejnímu orgánu. Voják může toto oznámení učinit rovněž nadřízenému.

Po subjektivní stránce se vyžaduje úmysl.

8.6 Neoznámení trestného činu (§ 368)

Objektivní stránka spočívá v neoznámení zde taxativně uvedených závažných trestných činů, o jejichž spáchání se pachatel hodnověrným způsobem dověděl

Oznámení je třeba učinit bez prodlení. Povinnost oznámit trestný čin nezávisí na tom, zda ten, kdo se o jeho spáchání hodnověrným způsobem dověděl, zná či nezná jeho pachatele.

Z hlediska objektivní stránky se předpokládá neoznámení trestného činu, o němž se pachatel dozví po jeho spáchání. Jestliže by šlo o trestný čin, který nebyl ještě dokončen, přichází v úvahu trestný čin nepřekažení trestného činu podle § 167.

Po subjektivní stránce se vyžaduje úmysl.

Oznamovací povinnost nemá advokát nebo advokátní koncipient, který se dozví o spáchání trestného činu v souvislosti s výkonem advokacie nebo právní praxe. Oznamovací povinnost nemá také duchovní registrované církve a náboženské společnosti s oprávněním k výkonu zvláštních práv, dozví-li se o spáchání trestného činu v souvislosti s výkonem zpovědního tajemství nebo v souvislosti s výkonem práva obdobného zpovědnímu tajemství.

Povinnost oznámit již spáchaný trestný čin se mimo jiné (například vraždy, těžkého ublížení na zdraví a dalších) týká i trestného činu týraní svěřené osoby podle § 198.

Podle aktuálního znění trestního zákoníku se tato oznamovací povinnost ale nevztahuje na trestné činy znásilnění a pohlavního zneužívání.

V souvislosti s těmito skutkovými podstatami nepřekažení trestného činu a neoznámení trestného činu považují za důležité s ohledem na naše studenty, tedy budoucí sociální pracovníky, připojit následující výklad:

V kontaktu s klientem se může sociální pracovník dostat do situace, kdy se od něho, případně z jiných zdrojů dozví o připravované, páchané nebo již spáchané trestné činnosti ať již klientem nebo někým jiným a dostává se tak do složité situace, jak dále postupovat. Na jedné straně důvěra klienta a určitá etická hlediska, na druhé straně existuje pro sociálního pracovníka reálné nebezpečí trestního postihu, pokud nebude postupovat takovým způsobem, který zcela nekompromisně a pregnančně stanoví trestní zákon.

Jen opravdu zcela zdánlivě se může sociální pracovník, ale nejen ten, nýbrž i každý občan či obyvatel České republiky dostat do jakéhosi dilematu, zda v této situaci konat anebo učinit příslušné oznámení anebo nekonat či zvolit mlčení o získaném poznatku.

Rozhodne-li se nekonat anebo zvolí-li mlčení, je zcela lhostejno jakými úvahami si sám před sebou svůj postup zdůvodní. Rozhodující je fakt, že nekonal, ač konat měl, že mlčel, ač mlčet neměl, protože mu zákon nekonat nebo mlčet nedovoluje. Ba dokonce mu ukládá nemlčet, ale konat způsobem zcela jednoznačně stanoveným v trestním zákoně.

Jakým způsobem konkrétně překazit trestný čin bude tedy především záležet na okolnostech, které přípravu nebo páchaní trestného činu provázejí, na osobě pachatele a jeho pohnutce či motivu, sociálním prostředí, způsobu uvažovaného spáchaní trestného činu a na celé řadě dalších podmínek a hledisek.

Povinnost překazit trestný čin nezná žádnou výjimku na rozdíl od neoznámení již spáchaného trestného činu. Tuto povinnost má tedy každý, i kupříkladu duchovní, dozví-li se o připravovaném či páchaném trestném činu v souvislosti se zpovědním tajemstvím.

Vezme-li se v úvahu ustanovení církevního (katolického) práva v Kán. 1388 - § 1, podle kterého zpovědník, který přímo porušil svátostné tajemství, upadá do exkomunikace, nastupující bez rozhodnutí představeného, vyhrazené Apoštolskému stolci; kdo pouze nepřímou, bude potrestán podle závažnosti zločinu, pak tzv. dilema sociálního pracovníka či kohokoliv jiného působí spíše úsměvně nežli jakkoliv jinak.

Absolutní a bezvýjimečná povinnost překazit připravovaný nebo páchaný trestný čin je dána skutečností, že jde o takové stadium skutku pachatele, ve kterém lze ještě škodlivý následek trestného činu odvrátit nebo ho alespoň zmírnit.

Výrazně odlišná je právní situace u neoznámení trestného činu podle § 368 tr. zákoníku, kdy je postihováno jednání toho, kdo se hodnověrným způsobem dozví, že jiný spáchal některý ze zde taxativně vypočtených trestných činů.

Oznámení je třeba učinit bez prodlení. Povinnost oznámit (již spáchaný) trestný čin nezávisí na tom, zda ten, kdo se o jeho spáchání hodnověrným způsobem dozvěděl, zná či nezná jeho pachatele.

V tomto případě však oznamovací povinnost nemá advokát nebo jeho zaměstnanec, který se dozví o spáchání trestného činu v souvislosti s výkonem advokacie nebo právní praxe.

Oznamovací povinnost nemá také duchovní registrované církve a náboženské společnosti s oprávněním k výkonu zvláštních práv, dozví-li se o spáchání trestného činu v souvislosti s výkonem zpovědního tajemství nebo v souvislosti s výkonem práva obdobného zpovědnímu tajemství.

Tedy nikdo jiný z titulu své činnosti, povolání, zaměstnání nebo funkce není oznamovací povinnosti zbaven, tedy ani sociální pracovník. To platí i v případech, kdy se jinak uplatňuje státem uznaná povinnost mlčenlivosti.

Překazit nebo oznámit trestné činy uvedené v §§ 367, 368 tr. zákoníku nemusí ten, kdo by tím způsobil sobě nebo osobám blízkým nebezpečí smrti, ublížení na zdraví, jinou závažnou újmu nebo trestní stíhání.

Nicméně uvedení osoby blízké v nebezpečí trestního stíhání nezbavuje pachatele nepřekažení trestného činu povinnosti oznámit zvláště závažné trestné činy taxativně vypočtené v § 367 odst. 2 tr. zákoníku.

Z hlediska objektivní stránky se předpokládá neoznámení trestného činu, o němž se pachatel dozví po jeho spáchání. Jestliže by šlo o trestný čin, který nebyl ještě dokončen a nachází se tedy ve stadiu trestné přípravy nebo pokusu, přichází v úvahu kvalifikace jako nepřekažení trestného činu (argumentace „páchá“) podle § 367 tr. zákoníku.

9 Závěr

Na trestní právo lze s určitou paralelou nahlížet jako na barometr společnosti. To vyplývá z jeho účelu, který lze mimo jiného definovat jako prostředek ochrany společnosti a jednotlivce před pachateli trestných činů.

V Systému českého trestního práva je uvedeno, že „je trestní právo označováno některými představiteli západní nauky jako odvětví pozitivního práva, jehož objektem je represe ukládaná státem za chování, které je z hlediska společenského pořádku svou povahou nepřípustné.“

Tato nezastupitelná role trestního práva ale s sebou nese jisté negativum, projevující se jako neklid právní normy či přesněji řečeno její nestálost. Ta se bohužel projevuje častými dílčími doplňky, změnami a novelami, které nutí při práci s trestním zákoníkem ke zvýšené opatrnosti.

Další příčinou této nestálosti je i do jisté míry nepřilíš kvalitní legislativní činnost, tlaky na zákonodárce a lobbying ze strany různých vlivných zájmových skupin.

Jinými slovy řečeno, každý kdo bere do rukou trestní zákon – studenty nevyjímaje – si musí nejprve ověřit, zda text se kterým hodlá pracovat je textem aktuálním.

Jen pro ilustraci dodávám, že ke dni odevzdání rukopisu této práce prošel od roku 2009 trestní zákoník téměř deseti změnami.

Pro studenta je tedy nezbytné, aby trestní právo studoval nejen z těchto skript a další doporučené odborné literatury, ale vždy s tím ruku v ruce s textem trestního zákoníku v platném znění. Jen tak se lze vyvarovat zbytečných nepříjemností jak u zkoušek, tak v praktickém profesním či osobním

10 Literatura

- BENTOVIN, A. *Týrání a sexuální zneužívání v rodinách*, Praha: Grada 1998, ISBN 80-7169-629-3.
- CÍSAŘOVÁ, D., SOVOVÁ, O. a kol. *Trestní právo a zdravotnictví*, Praha: Lexis Nexis nakl. Orac 2004 ISBN 80-86199-75-4.
- DUNOVSKY, J., MITLÖHNER, M., HEJČ, K., HANUŠOVÁ – TLAČILOVÁ, J. *Problematika dětských práv a komerčního sexuálního zneužívání dětí u nás a ve světě*, Praha: Grada 2005, ISBN 80-247-1201-6.
- FENYK, J., HÁJEK, R., STRÍŽ, I., POLÁK, P., *Trestní zákoník a trestní řád 1. díl*. Praha: Linde 2010 ISBN 978-80-7201-802-4.
- JELÍNEK, J. a kol. *Trestní zákon a trestní řád – poznámkové vydání s judikaturou*, Praha: Linde, 2006. ISBN 80-7201-618-1.
- KOVAŘ, P. a kol. *Sexuální agrese*, Praha: Jesenius Maxdorf 2008, ISBN 978-80-7345-161-5.
- MANDZÁKOVÁ, S., HORŇÁK, L. *Sexuální výchova a příprava na partnerstvo*, Prešov: Prešovská univerzita v Prešove 2009 ISBN 978-80-8068-935-3.
- MITLÖHNER, M. *Trestní právo hmotné*, Hradec Králové: Gaudeamus, 2010. ISBN 978-80-7435-060-6.
- NOVOTNÝ, O., VOKOUN, R. a kol. *Trestní právo hmotné zvláštní část*, Praha: Wolters Kluwer, 2010. ISBN 978-80-7357-509-0.
- NOVOTNÝ, F. a kol. *Trestní zákoník 2010, komentář, judikatura*, Praha: Eurounion, 2010. ISBN 978-80-7317-084-4.
- NOVOTNÝ, F. a kol. *Praktikum trestního práva hmotného*, Plzeň: Vyd. a nakl. Aleš Čeněk, s.r.o. 2010, ISBN 978-80-7380-252-3.
- SOLNAŘ, V., FENYK, J., CÍSAŘOVÁ, D., VANDUCHOVÁ, M. *Systém českého trestního práva*, Praha: Novatrix, 2009. ISBN 978-80-254-4033-9.
- VENDEL, I. *Základy trestního práva*, Bratislava: Občanské združenie Sociálna práca 2007. ISBN 978-80-89185-26-9.
- WEISS, P. a kol. *Sexuologie*, Praha: Grada, 2009. ISBN 978-80-247-2492-8.

11 Rejstřík

- A**
- Abolice, 30
- D**
- Dítě, 82
Dobrovolné upuštění, 30
Dvojí manželství, 77
- H**
- HIV/AIDS, 57
- K**
- Krádež, 84
Krajní nouze, 22
- M**
- Mladistvý, 40, 41
- N**
- Následek, 14
Nebezpečné pronásledování, 89
Nedbalost hrubá, 18
Nedbalost nevědomá, 17
Nedbalost vědomá, 17
Neoznámení trestného činu, 91
Nepřekážení trestného činu, 90
Nutná obrana, 23
- O**
- Obchodování s lidmi, 58
Objekt, 14
Objektivní stránka, 14, 46, 48, 51, 53, 54, 55, 56, 57, 59, 60, 61, 64, 71, 75, 77, 78, 79, 80, 81, 82, 84, 85, 86, 89, 90, 91
Ohrožování výchovy dítěte, 81
Ochranná opatření, 37, 38, 42, 45
Ochranná výchova, 40, 42, 43
Ochranné léčení, 38, 39
Ochranné opatření, 31
Okolnosti vylučující protiprávnost, 22
Omezování osobní svobody, 60, 68
Oprávněné použití zbraně, 26
Opuštění dítěte, 78
Organizátorství, 21
- P**
- Podvod, 85
Pohlavní zneužívání, 70
Promlčení, 29
Protiprávnost, 12, 18
Příčinný vztah, 14
Přípustné riziko, 25
Působnost osobní, 11
- Působnost trestního zákona, 9
- S**
- Sexuální nátlak, 68
Skutková podstata, 13, 69
Souběh trestných činů, 27
Soulož mezi příbuznými, 74
Společenská škodlivost, 12
Spolupachatelství, 21
Subjekt, 15
Subjektivní stránka, 17, 18
Svádění k pohlavnímu styku, 82
Svolení poškozeného, 24, 25
- T**
- Trest, 6, 28, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37
Trest domácího vězení, 34
Trest obecně prospěšné práce, 35
Trest odnětí svobody, 33
Trest peněžitý, 35
Trest propadnutí majetku, 35
Trest propadnutí náhradní hodnoty, 36
Trest propadnutí věci nebo jiné majetkové hodnoty, 36
Trest vyhoštění, 37
Trest zákazu činnosti, 36
Trest zákazu pobytu, 36
Trest ztráty čestných titulů a vyznamenání, 36
Trest ztráty vojenské hodnosti, 37
Trestné činy proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti, 63
Trestné činy proti rodině a dětem, 77
Trestné činy proti životu a zdraví, 46
Trestní opatření, 43
Trestní sankce, 31, 37
Trestný čin, 10, 12, 13, 16, 60, 83
Týrání svěčené osoby, 80
- U**
- Ublížení na zdraví, 47, 53, 54
Účastenství, 21, 22
Účinná lítost, 29
Úmysl nepřímý, 17
Úmysl přímý, 17
Usmrcení z nedbalosti, 53
- V**
- Vražda, 47, 51
Vražda novorozence dítěte matkou, 51
Výjimečný trest, 37
- Z**
- Zabezpečovací detence, 39
Zabití, 51
Zabrání věci, 39
Zanedbání povinné výživy, 79
Zánik trestní odpovědnosti, 28
Zásada univerzality, 10

Zpronevěra, 85

Redakční rada Edice texty k sociální práci:
Mgr. Karel Bauer; Mgr. Radka Janebová, Ph.D.; PhDr. Martin Smutek, Ph.D.;
Mgr. Zuzana Truhlářová, Ph.D.

Řada: Právo v sociální práci

Název: **Trestní právo**

Rok a místo vydání: 2014, Hradec Králové

Vydání: první

Náklad: 200

Vydalo nakladatelství Gaudeamus při Univerzitě Hradec Králové jako svou 1402. publikaci.

ISBN 978-80-7435-462-5